

AALST ESPLANADEPLEIN – DENDERMONDSESTEENWEG VERSLAG VOORONDERZOEK

WOUTER DE MAEYER, ARNE DE GRAEVE, SILKE DE SMET, BART
CHERRETTÉ

DOSSIERSAMENSTELLING

Wouter De Maeyer, Arne De Graeve, Silke De Smet, Bart Cherretté

PROJECT

Aalst Esplanadeplein - Dendermondsesteenweg: aanleg
ondergrondse parking & ontdubbeling riolering –
Archeologienota (bureauonderzoek & proefputten)
Projectcode: 2020B131 & 2020B155
Projectnaam: 17-AAL-EP
SOLVA Archeologierapport nr. 184

OPDRACHTHOUDER

SOLVA
Projectteam: Archeologie
Gentsesteenweg 1B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM
Tel: 053/64 65 20
info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot
p/a Industrielaan 25b
9320 EREMBODEGEM
Tel: 053/64 65 36
archeologie@so-lva.be

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

1	SAMENVATTING.....	7
1.1	PLANMATIGE CONTEXT	7
1.2	WETTELIJK KADER.....	7
1.3	VRAAGSTELLING.....	7
1.4	ONDERZOEKSMETHODE.....	7
1.5	RESULTATEN.....	8
2	VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK.....	10
2.1	BESCHRIJVEND GEDEELTE	10
2.1.1	AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA	11
2.1.2	BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN	11
2.1.3	DE ONDERZOEKSOPDRACHT.....	15
2.1.4	WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK.....	16
2.2	ASSESTRAPPORT.....	17
2.2.1	METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA	17
2.2.2	CONSERVATIE-ASSESSMENT	17
2.2.3	DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING	17
2.2.4	HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER	26
2.2.5	HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER	43
2.2.6	EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED.....	44
2.2.7	DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED	44
3	VERSLAG VAN RESULTATEN PROEFSLEUVEN.....	46
3.1	BESCHRIJVEND GEDEELTE	46
3.1.1	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	46
3.1.2	SAMENVATTING VAN DE RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK.....	47
3.2	DE ONDERZOEKSOPDRACHT.....	49
3.2.1	VRAAGSTELLING	49
3.2.2	DE RANDVOORWAARDEN	49
3.2.3	WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK.....	49
3.3	ASSESTRAPPORT	56
3.3.1	SAMENVATTING VAN DE BEVINDINGEN VAN HET BUREAUONDERZOEK	56
3.3.2	BESCHRIJVING VAN DE AARDKUNDIGE OPBOUW VAN HET ONDERZOCHE GEBIED.....	57
3.3.3	ASSESSMENT VAN DE SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN 59	
3.3.4	ASSESSMENT VAN DE VONDSTEN.....	89
3.3.5	ASSESSMENT VAN DE STALEN	100
3.3.6	CONSERVATIE-ASSESSMENT	100
3.4	DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED	101
3.4.1	DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED	101
3.4.2	CONFRONTATIE VAN DE BEVINDINGEN MET DE RESULTATEN VAN VOORGAANDE ONDERZOEKSFASES	104
3.4.3	DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED	106
4	BIBLIOGRAFIE.....	112
4.1	LITERATUUR.....	112
4.2	WEBSITES.....	112
5	BIJLAGEN.....	113

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1 : Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 10/02/2020)	10
Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/02/2020)	11
Figuur 3: Klip plannen van het projectgebied (bron: klip.vlaanderen.be)	14
Figuur 4: Bodemkaart met aanduiding van Aalst (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	17
Figuur 5: Quartairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 15/6/2020)	19
Figuur 6: Tertiairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 15/6/2020)	20
Figuur 7: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	21
Figuur 8: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	21
Figuur 9: Hoogteprofielen genomen ter hoogte van het projectgebied (digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	22
Figuur 10: Potentiële bodemerrosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	23
Figuur 11: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	23
Figuur 12: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	24
Figuur 13: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	24
Figuur 14: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	25
Figuur 15: Luchtfoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	25
Figuur 16: Uitsnede uit Stadsplan van Jacob van Deventer (1565) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: kbr.be)	28
Figuur 17: Uitsnede uit de kaart van Guicciardini (1581) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: kbr.be)	29
Figuur 18: Uitsnede uit de kaart van Braun en Hogenberg (1588-1597) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: antiquemaps.com)	30
Figuur 19: Uitsnede uit de kaart van De Deyn (1629) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: Foto 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst)	31
Figuur 20: Uitsnede uit de Sanderuskaart (1649) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: Geheugenvannederland.nl)	32
Figuur 21: Uitsnede uit de kaart van S. de Beaulieu (1667) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: Foto 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst)	33
Figuur 22: Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)	34
Figuur 23: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)	35
Figuur 24: Uitsnede RAG. NR. 989 (18 ^e eeuw) met aanduiding van het projectgebied (bron: SOLVA & RAG; digitaal aangemaakt op 18/02/2020)	36
Figuur 25: Uitsnede uit Primitief Kadaster (1830-1833) met aanduiding van het projectgebied (bron: SOLVA & RAG; digitaal aangemaakt op 18/02/2020)	37
Figuur 26: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)	38
Figuur 27: Uitsnede uit de kaart Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)	39
Figuur 28: Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)	40
Figuur 29: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	42
Figuur 30: Luchtfoto uit 1990 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)	42
Figuur 31: CAI op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/6/2020)	43
Figuur 32 : Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 10/02/2020)	46
Figuur 33: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/02/2018)	47
Figuur 34: aanduiding van de proefsleuven op het primitief kadaster uit 1830 (bron: SOLVA & Primitief Kadaster; digitaal aangemaakt op 02/06/2020)	53
Figuur 35: Weergave van de proefsleuven op de Atlas Der Buurtwegen (bron: AGIV & SOLVA, digitaal aangemaakt op 02/6/2020)	53
Figuur 36: Situering van de aangelegde profielen	58
Figuur 37: Niet-gefaseerde allesporenkaart	60
Figuur 38: coupe AB op spoor I-33	64
Figuur 39: profiel 12A12B. In dit profiel is de insnijding van de uitgraving duidelijk zichtbaar.	70
Figuur 40: profiel 11A11B	70

Figuur 41: coupe AB op spoor II-9.....	71
Figuur 42: zone III profiel 5A5B.....	74
Figuur 43: zone III profiel 6A6B.....	74
Figuur 44: Zone IV profiel 2A2B.....	79
Figuur 45: Zone IV profiel 3A3B.....	79
Figuur 46: Zone IV profiel 4A4B.....	80
Figuur 47: zone VI profiel 1A1B.....	85
Figuur 48: Zone VII, profiel 7A7B.....	88
Figuur 49: Zone VII profiel 8A8B.....	88
Figuur 50: De plaats waar er erfgoed te verwachten is van voor het begin van de 16de eeuw met uitzondering van de gracht van de stadsomwalling.....	101
Figuur 51: Reconstructie van het te verwachten erfgoed van de stadsversterking op basis van historisch cartografisch materiaal en de gegevens van het proefputtenonderzoek.....	102
Figuur 52: te verwachten erfgoed na het dichtten van de grote gracht.....	103
Figuur 53: Kadaster met aanduiding van de impact van de geplande werken (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 04/06/2020).....	107
Figuur 54: Kadaster met bestaande toestand nutsleidingen (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 04/06/2020).....	109

LIJST VAN FOTO'S

Foto 1: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Vrijheidstraat (bron: Google Streetview 2018).....	12
Foto 2: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Dendermondsesteenweg (bron: Google Streetview 2019).....	12
Foto 3: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Fabriekstraat (bron: Google Streetview 2018).....	13
Foto 4: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Esplanadestraat (bron: Google Streetview 2019).....	13
Foto 5: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Stationsstraat (bron: Google Streetview 2019).....	14
Foto 6: Foto van bunker op het Esplanadeplein in 1944 (bron: madeinaalst.be, collectie Mallego M.).....	41
Foto 7: Zicht vanop het Esplanadeplein richting de Kattestraat met aanduiding van het historische gebouw (bron: Google Streetview 2018).....	41

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Overzicht van de sleuven, hun lengte en hun oppervlakte.....	54
---	----

LIJST VAN AFBEELDINGEN

Afbeelding 1: profiel 2A2B in zone IV toont het ontbreken van een A en B-horizont. Deze is afgegraven bij de aanleg van de verharding van het plein.....	57
Afbeelding 2: Aanzet van verschillende kuilen op GPL B.....	61
Afbeelding 3: Zicht vanuit het zuiden op de stadsgracht.....	61
Afbeelding 4: Materiaal uit kuil I-65.....	62
Afbeelding 5: zicht vanuit het zuiden op kelder I-1.....	63
Afbeelding 6: Zicht vanuit het noorden op vloer I-9 en I-12.....	63
Afbeelding 7: links: materiaal uit I-33, rechts detail van lakenloodje.....	64
Afbeelding 8: zicht vanuit het zuiden op de lagen I-30, I-33 en muur I-21.....	65
Afbeelding 9: Zicht op de kuilen ten westen van muur I-23.....	66
Afbeelding 10: materiaal uit I-26.....	66
Afbeelding 11: links detail van beschilderde muurtegel met ossekop uit I-26, rechts detail van bord in faïence fine uit I-26.....	67
Afbeelding 12: links: materiaal uit kuil I-27, rechts: detail van scherf met merkteken.....	67
Afbeelding 13: links: materiaal uit I-28, rechts detail van stempel op steengoed jeneverfles.....	68
Afbeelding 14: Afbeelding 13: zicht vanuit het oosten op de lagen II-4, II-5, II-6, II-7, II-8.....	69
Afbeelding 15: materiaal uit II-4.....	71
Afbeelding 16: materiaal uit II-9.....	72
Afbeelding 17: zicht op muur II-19 en II-17.....	72
Afbeelding 18: zicht op zone III vanuit het zuidwesten.....	73
Afbeelding 19: links materiaal uit III-2, rechts materiaal uit III-19.....	75
Afbeelding 20: Puinkuil III-15/ III-16 wordt doorsneden door de grote uitgraving.....	75
Afbeelding 21: kuil III-5 in grondvlak.....	76
Afbeelding 22: kuil III-5 in coupe.....	76
Afbeelding 23: detail van profiel 6A6B.....	77
Afbeelding 24: handgevormde scherven uit III-20.....	77
Afbeelding 25: links: zone IV na afgraven. Rechts: zone IV na het verdiepen naar een 2de grondvlak.....	78

Afbeelding 26: links: coupe AB op kuil IV-8. Rechts: materiaal uit IV-8.....	78
Afbeelding 27: zone V na afgraven.....	81
Afbeelding 28: scherven uit V-4, onderdeel van de opvulling van de stadsgracht.....	81
Afbeelding 29: links zicht op muur V-13 en gewelf V-12. Rechts: insteek V-9 en lagen V-8 en V-10.....	82
Afbeelding 30: zicht vanuit het oosten op zone VI.....	83
Afbeelding 31: zone VI na verdiepen naar GPL B.....	84
Afbeelding 32: detail van laag VI-20, wegniveau.....	84
Afbeelding 33: zone VII na afgraven.....	86
Afbeelding 34: Links: materiaal uit VII-7. Rechts materiaal uit VII-2.....	87
Afbeelding 35: materiaal uit VII-1.....	87

LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
BIJLAGE 1	Voorontwerp	divers	5-12-2019	Stad Aalst, OMGEVING Landscape Architecture

1 SAMENVATTING

1.1 PLANMATIGE CONTEXT

Stad Aalst wenst een heraanleg van het openbaar domein en de aanleg van een parking op het Esplanadeplein te realiseren. Tegelijkertijd zullen de rioleringen rond het plein en onder de Dendermondsesteenweg vernieuwd en ontdebeld worden.

1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich binnen een beschermd archeologische site of archeologische zone. Bovendien bedraagt de oppervlakte van het projectgebied meer dan 300 m² en de ingreep in de bodem meer dan 100 m².

Derhalve zal in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota dienen te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen**. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.¹

Doordat in deze fase nog geen concrete bouwplannen voor de aanvraag van een omgevingsvergunning beschikbaar zijn, kan nog geen archeologienota opgesteld worden zoals bedoeld via de CGP.

Anderzijds is wel reeds exact geweten waar en op welke diepte de rioleringen en de heraanleg van het openbaar domein en parkingaanleg zal gebeuren. Daardoor is het reeds mogelijk proactief een inschatting te maken, wat voor het verloop van de geplande werken noodzakelijk is. Derhalve werd een bureaustudie en proefsleuvenonderzoek doorlopen, om zodoende tijdig de archeologische impact te kunnen inschatten.

1.3 VRAAGSTELLING

Het projectgebied bevindt zich **binnen een historische kern** en wordt dus gekenmerkt door een **hoge dichtheid aan historische bebouwing**. De vraagstelling in dit geval richt zich vooral op de stedelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het omliggende stadsweefsel, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

1.4 ONDERZOEKSMETHODE

Het uitgevoerde vooronderzoek omvatte een **bureauonderzoek en een vooronderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuven)**. Voor de bureaustudie is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon.

¹ Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

Aangezien de verwachting op basis van het bureauonderzoek onvoldoende kon gedefinieerd worden, bleek vervolgens een vooronderzoek met ingreep in de bodem, door middel van een proefsleuvenonderzoek, noodzakelijk.

1.5 RESULTATEN

Stad Aalst wenst het openbaar domein en de parking op het Esplanadeplein (her)aan te leggen. Tegelijkertijd zullen de rioleringen rond op het Esplanadeplein en onder de Dendermondsesteenweg vernieuwd en ontdubbeld worden.

Daartoe zijn opbraak- en graafwerken nodig. Voor de concrete uitwerking van de bouwplannen en het aanvragen van de bouwvergunning voor de parking zal de Stad een derde partij aanstellen. De specifieke bouwplannen van de parking zijn momenteel dus nog niet gekend, maar de contouren en diepte van de werken liggen wel reeds vast, gezien dit vanzelfsprekend ook van belang is ten aanzien van de omgevingsaanleg en geplande rioleringswerken. Daardoor kon een evaluatietraject (bureauonderzoek en proefsleuven) wel reeds opgestart worden.

Historische bronnen geven het gebied buiten de voormalige Kattestraatpoort (nu: het station, het Stationsplein, de Industriestraat, de Vaartstraat, de Albert Liénartstraat, de Stationsstraat, het Esplanadeplein en de Esplanadestraat) de naam Sint-Ursmarusmeers. Het was ooit eigendom van het Wilhelmietenklooster dat zou opgericht zijn op de grondvesten van een voormalige Benediktijnerpriorij van Sint-Ursmarus. Een deel van de Sint-Ursmarusmeers werd als pestkerkhof gebruikt, gelegen aan beide zijden van de huidige Albert Liénartstraat, terwijl een ander perceel ingenomen werd door het schuttershof van Sint-Joris, dat zich bevond op het Esplanadeplein en verder nog het terrein tussen de Stationstraat en de Esplanadestraat besloeg.

Uit historisch en cartografisch onderzoek is geweten dat aan de zuidzijde van het plein de laatmiddeleeuwse stadswalling (stadswal en -gracht) ligt. Op basis van archeologisch onderzoek is geweten dat de omwalling is opgericht in het eerste kwart van de 13de eeuw. Dit wijst op een planmatige en grootschalige uitbreiding van de stad in deze periode.

Het historisch kaartenmateriaal voor het Esplanadeplein vertoont onderlinge verschillen, waardoor niet met zekerheid te zeggen is of de weergegeven situatie de reële situatie is of niet. De oudste en waarschijnlijk ook betrouwbare kaart is deze van Jacob van Deventer uit 1565. Op deze kaart is de Kattestraatpoort afgebeeld. Ervoor ligt een brug over de stadsgracht. De weg splitst zich voorbij de brug en loopt dan aan weerszijden van een poel/vijver verder. Langs de linkse afsplitsing staat een gebouw en een waterpartij die lijkt aan te sluiten op de stadsgracht. Een min of meer gelijkend beeld is te zien bij Guicciardini (1581). Op de kaart van Braun & Hogenberg uit 1588-1597 is er een totaal verschillende situatie weergegeven. Deze kaart toont immers een bastion dat voorzien is van een muur en een gracht. Dit is dan weer niet te zien op de kaart van De Deyn uit 1629. Deze kaart toont de Kattestraatpoort met daarvoor een brug over de stadsgracht. De brug sluit aan op twee gebouwtjes, elk gelegen aan één kant van de brug. Een weg voert vanaf de brug met een boog naar een brug over de Siesegembek. Aan een zijde van de weg zijn drie gebouwen afgebeeld. Van een bastion is op deze kaart geen sprake, hoewel dit opnieuw wordt afgebeeld op de kaart van Sanderus uit 1649. Ook op de kaart van de Beaulieu wordt dit ravelijn afgebeeld. Een eeuw later tekent Jozef Ferraris de situatie in Aalst zoals die tussen 1771-1778 zichtbaar was. Op deze kaart zijn de stadsmuur en de Kattestraatpoort niet meer aanwezig, maar is de stadsgracht wel nog zichtbaar. Ten oosten van de brug is de gracht al grotendeels gedempt en slechts zichtbaar als een smalle greppel. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen afgebeeld. Op het primitief kadaster uit 1830-1833 is het deel van de stadsgracht dat ten westen van de toenmalige brug lag nog zichtbaar. Ten oosten van de brug is de gracht volledig gedempt. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen en percelen afgebeeld. De kaart van Popp (gemaakt tussen 1841-1879) toont de inrichting zoals die vandaag nog gekend is met een open plein.

Een onderzoek met ingreep in de bodem met **proefputten en proefsleuven** was bijkomend noodzakelijk aangezien het bureauonderzoek onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. De informatie over de aanwezigheid, aard en

graad van bewaring van archeologische sporen is niet voldoende gekend om de impact van de versterking op het bodemarchief te kunnen inschatten.

In dit verslag zijn de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek en het daaropvolgende proefsleuvenonderzoek samengevat.

2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2020B131

Sitecode: 17-AAL-EP

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie:

Oost-Vlaanderen, Aalst, Esplanadeplein – Dendermondsesteenweg

Bounding box:

Punt 1: x=126240.259, y=181032.488

Punt 2: x=127032.171, y=181562.827

Kadastrale gegevens:

Aalst afdeling 1, sectie A, openbaar domein & Aalst afdeling 2, sectie C, openbaar domein

(Figuur 1)

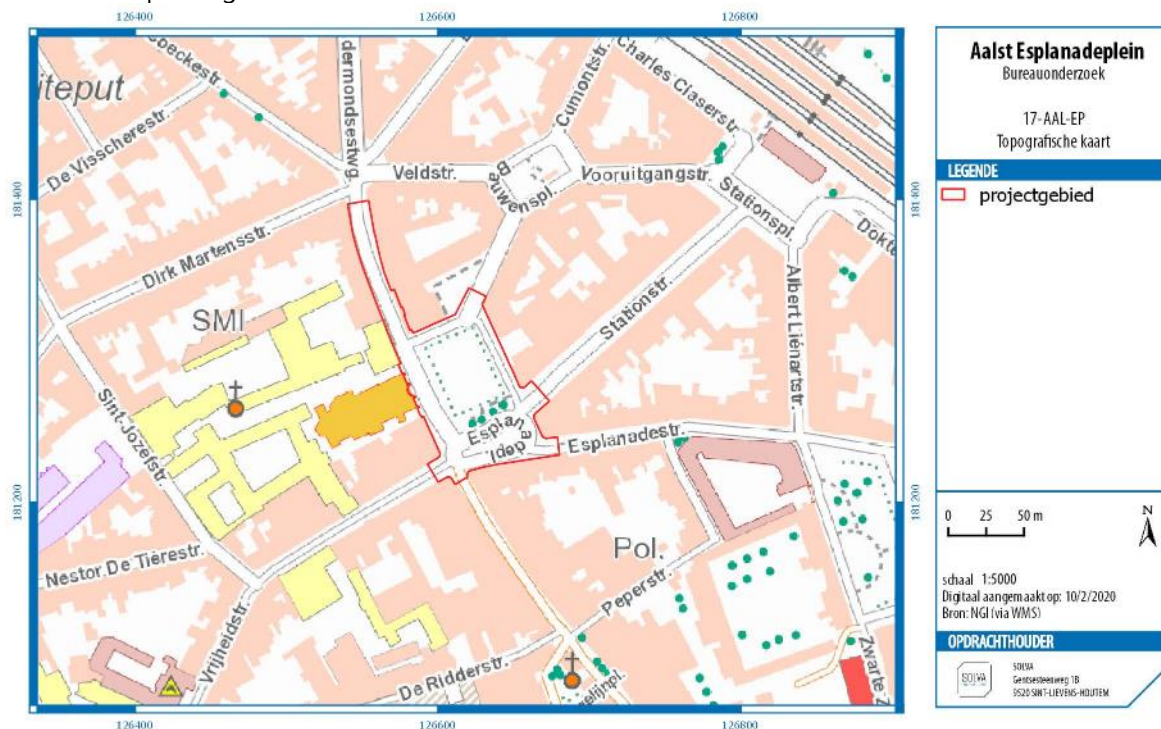
Topografische kaart: zie Figuur 1

Betrokken actoren en specialisten:

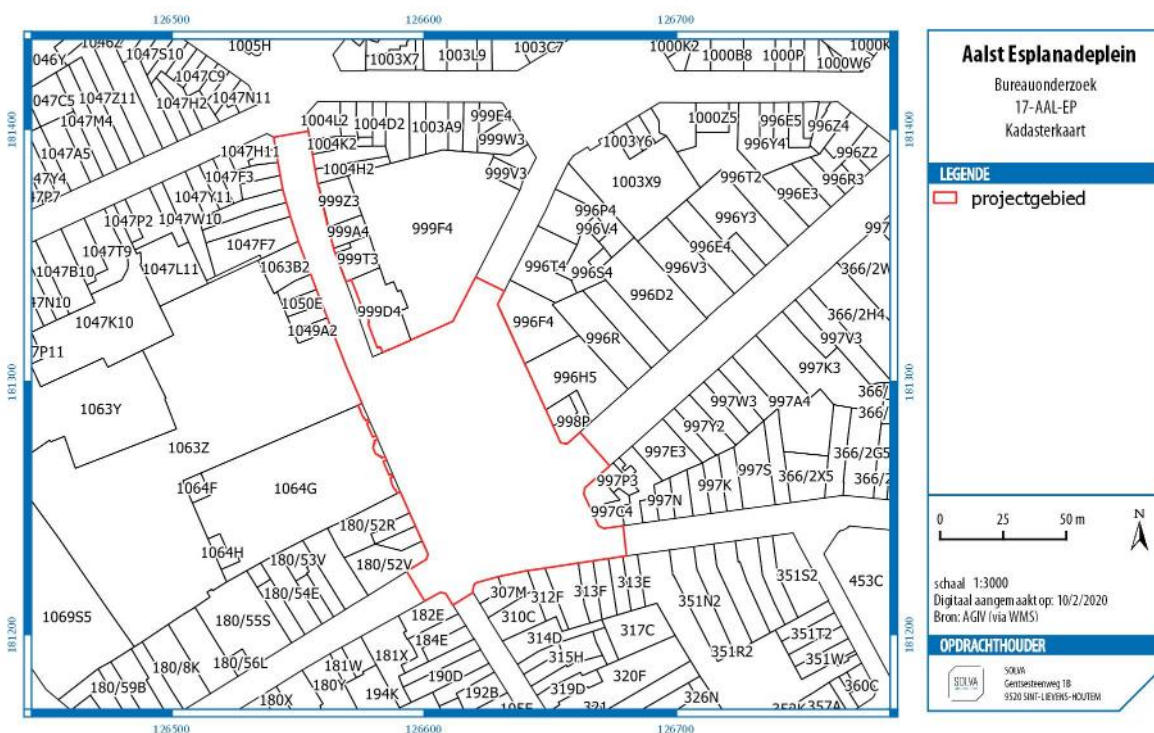
- Erkend archeoloog: Wouter De Maeyer
- Tekst: Wouter De Maeyer & Silke De Smet
- Kaartmateriaal: Silke De Smet & Wouter De Maeyer
- Redactie: Bart Cherretté

Wetenschappelijke advisering:

Niet van toepassing

Figuur 1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 10/02/2020)

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/02/2020)

2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN HET VERSLAG

De zone bevindt zich (deels) binnen een beschermde archeologische site of archeologische zone. Bovendien bedraagt de oppervlakte van het projectgebied meer dan 300 m² en de ingreep in de bodem meer dan 100 m².

Derhalve dient in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d. 12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning** voor **stedenbouwkundige handelingen** voor de heraanleg van het Esplanadeplein en de parking. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.²

Dit verslag maakt hiertoe een voorbereiding.

2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN

2.1.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Het Esplanadeplein (Fig. 3 – 6) wordt heden ten dage ingenomen door een bovengrondse parking die omringd wordt door een bomenrij. In het zuiden is een deel van de parking ingericht met verhoogde plantenbakken en zitbanken. Rondom het plein wordt het projectgebied ingenomen door rijwegen en een rotonde (rond een grasperk). Nagenoeg het volledige terrein is verhard.

² Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

Foto 1: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Vrijheidstraat (bron: Google Streetview 2018)

Foto 2: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Dendermondsesteenweg (bron: Google Streetview 2019)

Foto 3: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Fabriekstraat (bron: Google Streetview 2018)

Foto 4: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Esplanadestraat (bron: Google Streetview 2019)

Foto 5: Zicht op het Esplanadeplein vanuit de Stationsstraat (bron: Google Streetview 2019)

Het volledige projectgebied is voorzien van riolering en nutsleidingen, voornamelijk ter hoogte van de voetpaden en doorsteken. Ook ter hoogte van de parking bevinden zich een aantal leidingen voor waterafvoer. Het rondpunt met grasperk is grotendeels gevrijwaard.

Figuur 3: Klip plannen van het projectgebied (bron: klip.vlaanderen.be)

2.1.2.2 DE ONTWERPEN TOESTAND

Zie bijlage 1 voor een voorontwerp van de onderbouw en de grens van de geplande ondergrondse parking.

Stad Aalst wenst een heraanleg van het openbaar domein en de aanleg van een parking op het Esplanadeplein te realiseren. Tegelijkertijd zullen de rioleringen rond het plein en onder de Dendermondsesteenweg vernieuwd en ontdebeld worden.

Daartoe zijn opbraak- en graafwerken nodig. Voor de concrete uitwerking van de bouwplannen en het aanvragen van de bouwvergunning voor de parking zal de Stad een derde partij aanstellen (de derde partij is daarvoor bouwheer). Momenteel is deze nog niet gekend.

Gezien de hoge verwachtingen voor de terreinen enerzijds en de hoge tijdsdruk anderzijds wenst de Stad het archeologietraject voor de heraanleg van het hele Esplanadeplein op zich te nemen en reeds op te starten zodat dit met zekerheid afgerond is bij de start van de werken. Een evaluatie met vooronderzoek met ingreep in de bodem is noodzakelijk om inzicht te krijgen op het archeologisch potentieel en de eventuele impact van de geplande werken daarop.

De huidige verharding en beplanting zal eerst volledig worden verwijderd. Nadien worden de oude rioleringen opgebroken en vervangen door nieuwe rioleringen. Na deze werken wordt vervolgens het Esplanadeplein en Dendermondsesteenweg volledig heraangelegd. Er wordt voorlopig uitgegaan van een bestaande opbouw van max. 30 cm. Gedetailleerde plannen zijn nog niet beschikbaar, maar de ligging van de nieuwe rioleringen en de ondergrondse parking (2 bouwlagen), alsook het uitzicht van de pleinaanleg is concreet gekend. De contouren en diepte van de werken liggen reeds vast, gezien dit vanzelfsprekend ook van belang is ten aanzien van de omgevingsaanleg en geplande rioleringswerken.

2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

2.1.3.1 VRAAGSTELLING

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor de ondergrondse parking heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

2.1.3.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

2.1.4.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODEN EN –TECHNIEKEN

STRATEGIE

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een hoge dichtheid aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de gebruiksgeschiedenis en de relatie tot het omliggende stadsweefsel te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische evolutie van deze stadszone.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

METHODEN EN TECHNIEKEN

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbare georeferentie kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

2.1.4.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door de erkend archeoloog Wouter De Maeyer en assistent archeoloog Silke De Smet. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Wouter De Maeyer en Silke De Smet. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Silke De Smet, Wouter De Maeyer en Bart Cherretté.

2.1.4.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner (www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is georeferentie geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen. Daarnaast zijn ook verschillende historische kaarten en bronnen geraadpleegd uit het Stadsarchief van Aalst en uit het Rijksarchief Gent (via Cartesius.be).

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De **ontwerpplannen** zijn door Stad Aalst ter beschikking gesteld.

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende archeologienota.

2.2 ASSESSMENTRAPPORT

2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

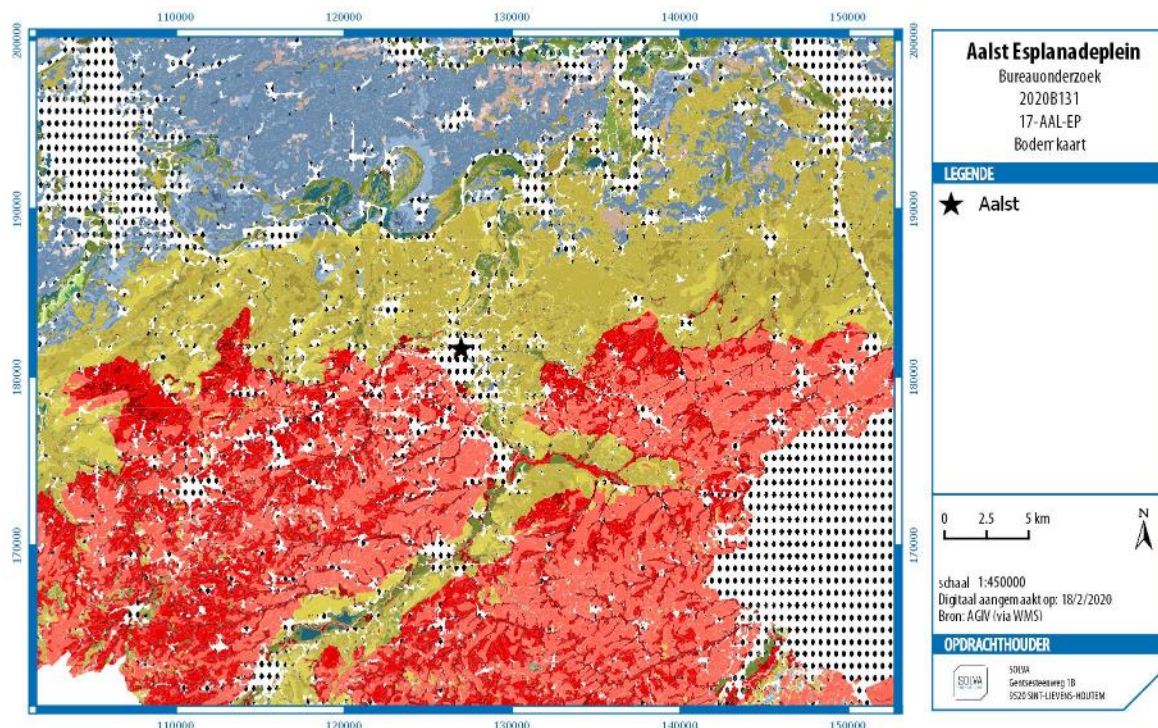
2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-up’t en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING

2.2.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

Aalst is gesitueerd in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de Dendervallei. De historische binnenstad is grotendeels te situeren op de linkeroever van de Dender. Dit gebied behoort tot de ecoregio van de Midden-Vlaamse overgangsgebieden, meer bepaald het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict. De overgang van dit zandleemdistrict naar het Zuid-Vlaamse lemig heuveldistrict situeert zich ter hoogte

Figuur 4: Bodemkaart met aanduiding van Aalst (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

van Aalst. Het projectgebied situeert zich in het centrum van Stad Aalst. Het projectgebied valt volgens het gewestplan in woongebied.

2.2.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO³

De Dendervallei waarbinnen het projectgebied is gesitueerd, is gelegen in het zogenaamde **Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict**. Het district bestaat uit een weinig tot matig geaccidenteerd Tertiair glooiend landschap waarop voornamelijk zandlemige eolische gronden werden afgezet. Het district bevindt zich in Midden-Vlaanderen.

Het district vormt in feite een overgangszone tussen het 'Pleistoceen riviervalleiendistrict' (Vlaamse vallei) in het noorden en het 'Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict' in het zuiden. In principe zijn dergelijke gebieden soort- en gradiëntrijk, waarbij naast de typische ecosystemen van zandige en lemige gebieden ook allerlei soorten voorkomen die aan gradiënten gebonden zijn. Het is een bijna open kouterlandschap met nat bos en weiden in de depressies. In principe zou het ecodistrict nog verder in drie subgebieden onderverdeeld kunnen worden: een vlak nat zandleemgebied vooral in het noordelijke deel van het district, een droog zandleemgebied voornamelijk in het centrale gedeelte en een golvend zandleemgebied met sterke invloed van de Tertiaire ondergrond vooral in het zuidelijk deel. Deze subgebieden duiden nog maar eens op het feit dat het district eerder als een overgangsgebied te beschouwen is.

Tertiair

Tijdens het Tertiair werden mariene zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede en Formatie van Maldegem. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het Pleistoceen (Quartair) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het Tertiair reliëf. Het resultaat is een vrij sterk golvend en versneden tertiair oppervlak met een lichte daling naar het noorden toe.

Het Tertiaire substraat bestaat in het oostelijke deel overwegend uit klei (leden uit de Formatie van Maldegem), terwijl het westelijke deel meer zandig is, met plaatselijk (kleiige) heuveltoppen. Dit weerspiegelt zich sterk in het huidige landschap (reliëf, waterhuishouding). Tijdens het Weichselglaciaal werd het Tertiaire landschap grotendeels afgedekt met een Quartaire voornamelijk niveo-eolische dekmantel. Dit pakket bezit een dikte van 0 tot 10m. De variatie in dikte wordt verklaard door topografie en de overheersende westenwind-richting tijdens de afzettingen. Het eolisch materiaal is het dikst in de depressies en op zwakke, naar het oosten gerichte hellingen (5 tot 10m). Op de ruggen bedraagt het nog 1 à 2 m, terwijl het op de heuveltoppen dikwijls ontbreekt.

Quartair

De Quartaire afzettingen werden in verschillende perioden tijdens het Weichselglaciaal afgezet. Het materiaal, dat tijdens de eerste twee fasen sedimenteerde, werd in de nabijheid van de Tertiaire verhevenheden vaak weggeërodeerd. In het begin van de derde fase werd ten gevolge van afspoeling en afglijding vaak Tertiair, vooral zandig materiaal, verplaatst en vermengd met de niveo-eolische sedimenten. Dit verspoelde materiaal komt voor in de ondergrond van de meeste zandleemprofielen en is van groot belang voor de bodemgesteldheid, inclusief de waterhuishouding van de gronden. Op het einde van het Tardiglaciaal werden langs de Dender (Wieze-Denderbelle) duinruggen afgezet door verwaaiing van lokale voornamelijk licht zandleem sedimenten. Tijdens het Holoceen werd alluvium in de valleien afgezet en in recente tijden traden nieuwe verstuiwingen en afzettingen op ten gevolge van ontbossingen.

Geomorfologie

Hoewel de Quartaire afzettingen een verzachting van het Tertiaire landschap teweegbrachten, is het reliëf in hoofdzaak als een erosiereliëf te beschouwen. Het reliëf wordt in dit zandlemig gebied nog beïnvloed door het onderliggende Tertiaire substraat. Vooral in het zuidelijke deel (aansluitend op het 'Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict') is deze invloed nog vrij duidelijk aanwezig. Het Tertiair geaccidenteerd landschap in

³ We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.

het noordelijk gedeelte is vrijwel geheel genivelleerd door de Quartaire niveo-eolische dekmantel die tijdens het Weichselglaciaal werd afgezet.

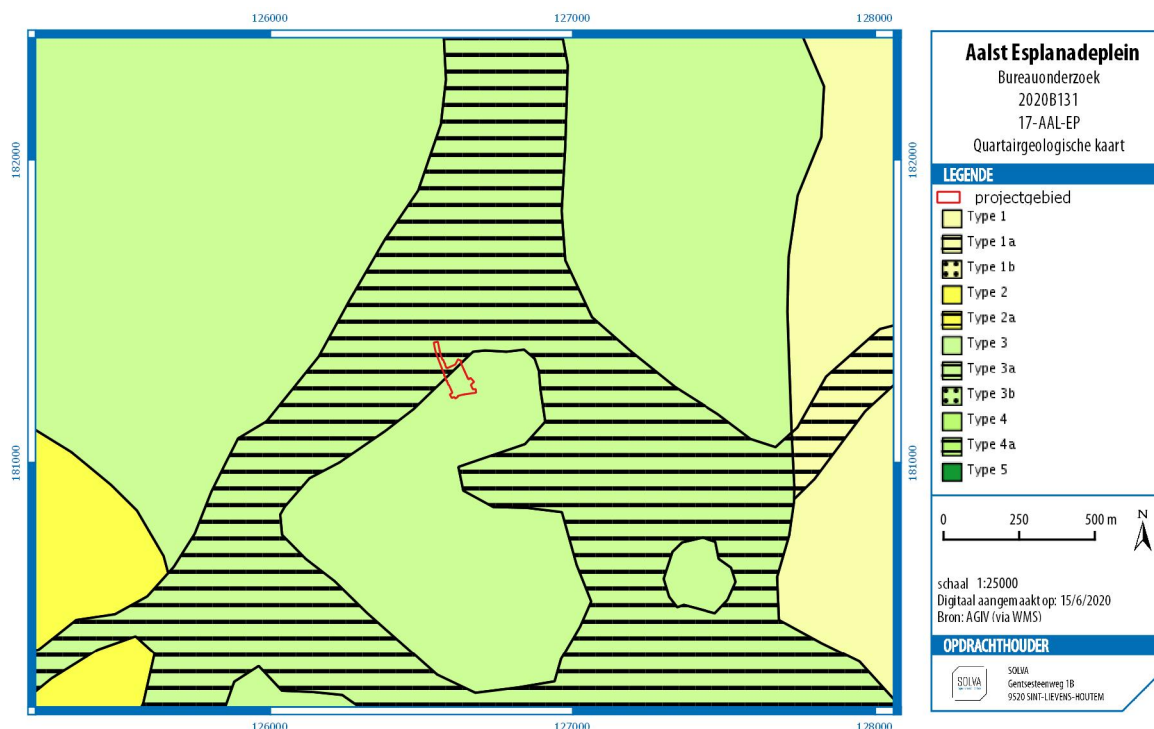
Bodem

De Pleistocene sedimenten zijn de voornaamste bodemvormende bestanddelen in het district. Het zandige lössleem, dat in dit gebied afgezet werd tijdens de laatste ijstijd, wordt op een lager reliëfniveau aangetroffen dan de zuivere lössafzettingen (afgezet in de zuidelijk gelegen districten). Het bezit soms een sterk variërende textuur indien het tijdens zijn afzetting vermengd werd met verspoeld Tertiair zand. Niet tot zwak gleyige bodems met een textuur B-horizont (grijsbruine podsolachtige bodems) bevinden zich eerder in het zuiden van het district. Deze bodems werden gevormd onder een gemengd loofbos en zijn typisch voor zandleem- en leemgebieden. Doorgaans vertonen deze gronden een normale waterhuishouding. Elders overwegen gronden met een sterk gevlekte of verbrokkelde textuur B-horizont. Het betreft gedegradeerde grijsbruine podsolachtige bodems, die onder andere ontstaan zijn door het in cultuur brengen van gronden (en dus het rooien van de natuurlijke bosvegetatie). De zandleemgronden zijn niet tot matig gleyige gronden. Op de Tertiaire opduikingen komen niet tot sterk gleyige gronden voor met een niet bepaalde profielontwikkeling. De beekvalleien worden gevormd door hydromorfe alluviale gronden.

De textuur van de meeste zandleemgronden wordt lichter (zandiger) naarmate ze dieper liggen of gaan over tot verspoeld, kleiig, Tertiair materiaal. In het zandleemgebied, waar het Quartaire dek vaak op matige diepte op een zandig-lemig complex rust, hebben vele gronden een gebrekkige waterhuishouding, te wijten aan de langzame oppervlakkige drainering en aan een tijdelijk opgehouden watertafel. Deze watertafel wordt plaatselijk gevormd op een weinig doorlatende (Tertiaire) laag (indien deze op minder dan 2-3 m diepte voorkomt). Op andere heuvels (bijvoorbeeld de heuvel ter hoogte van Lede), waar een sterk doorlatende Tertiaire ondergrond voorkomt (Tertiair zand), liggen goed ontwaterde gronden.

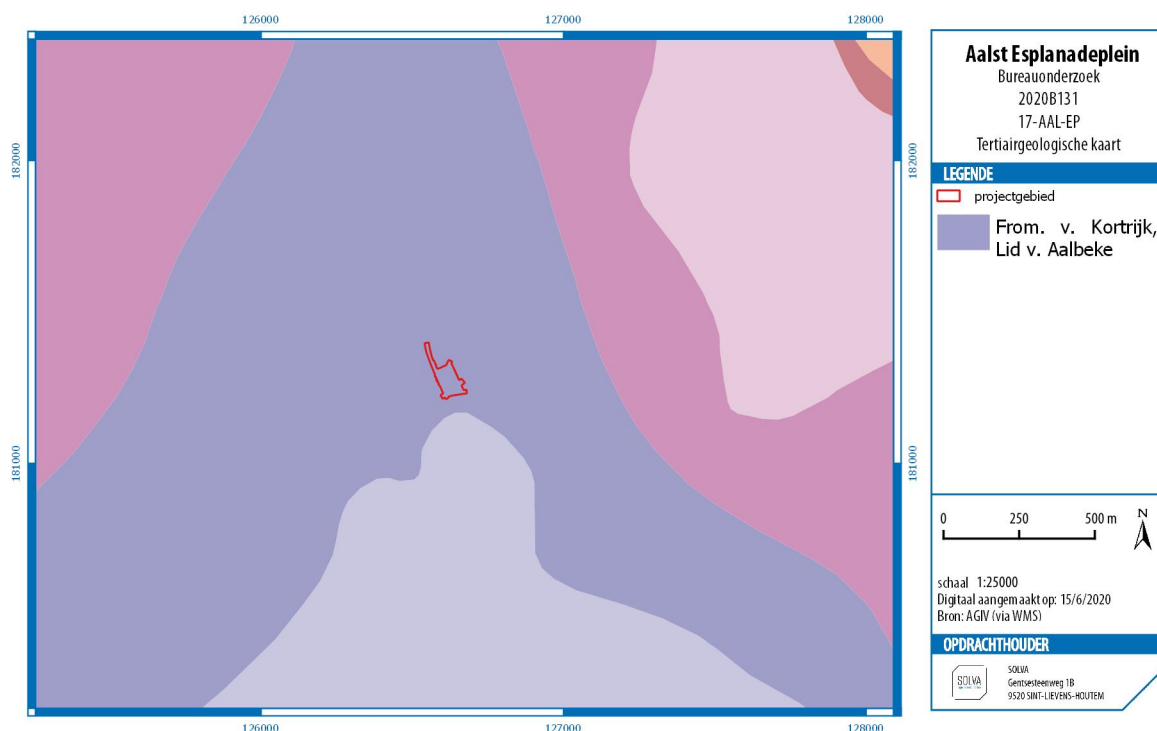
HET PROJECTGEBIED

De **Quartairgeologische profieltypekaart** karakteriseert het projectgebied grotendeels als geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (3), met een klein deel Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (3) in het noordwesten van het projectgebied.

Figuur 5: Quartairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 15/6/2020)

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk, meer bepaald het Lid van Aalbeke.

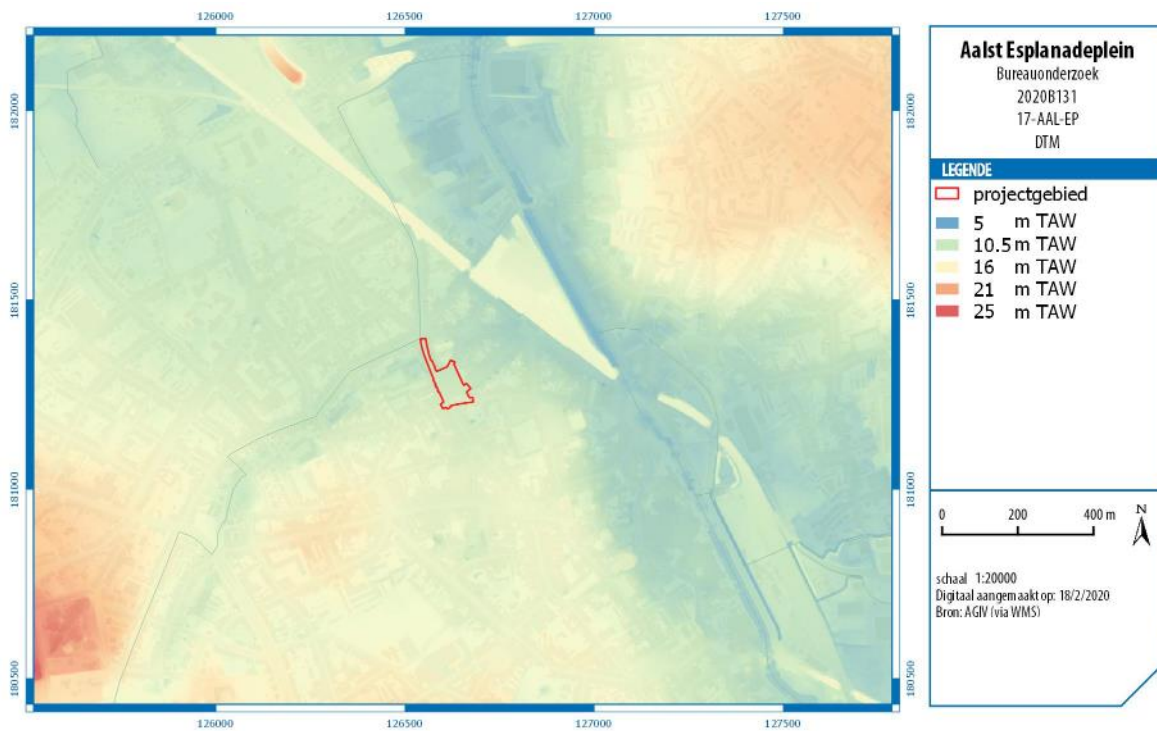
Figuur 6: Tertiairgeologische typeprofielkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 15/6/2020)

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

2.2.3.3 FYSISICH-GEOGRAFISCHE SITUERING

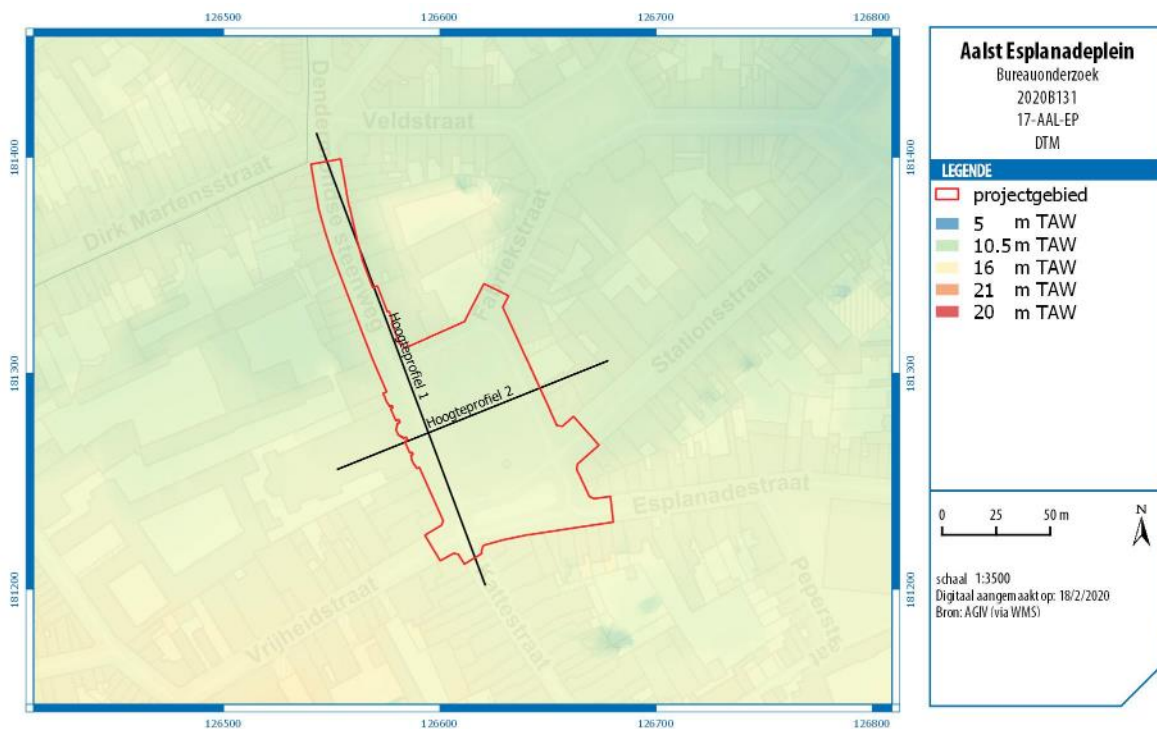
Aalst is gesitueerd in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de Dendervallei. De historische binnenstad is grotendeels te situeren op de linkeroever van de Dender. Dit gebied behoort tot de ecoregio van de Midden-Vlaamse overgangsgebieden, meer bepaald het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict. De overgang van dit zandleemdistrict naar het Zuid-Vlaamse lemig heuveldistrict situeert zich ter hoogte van Aalst.⁴

⁴ In't Ven en De Clercq, 2005, pp. 21-23.

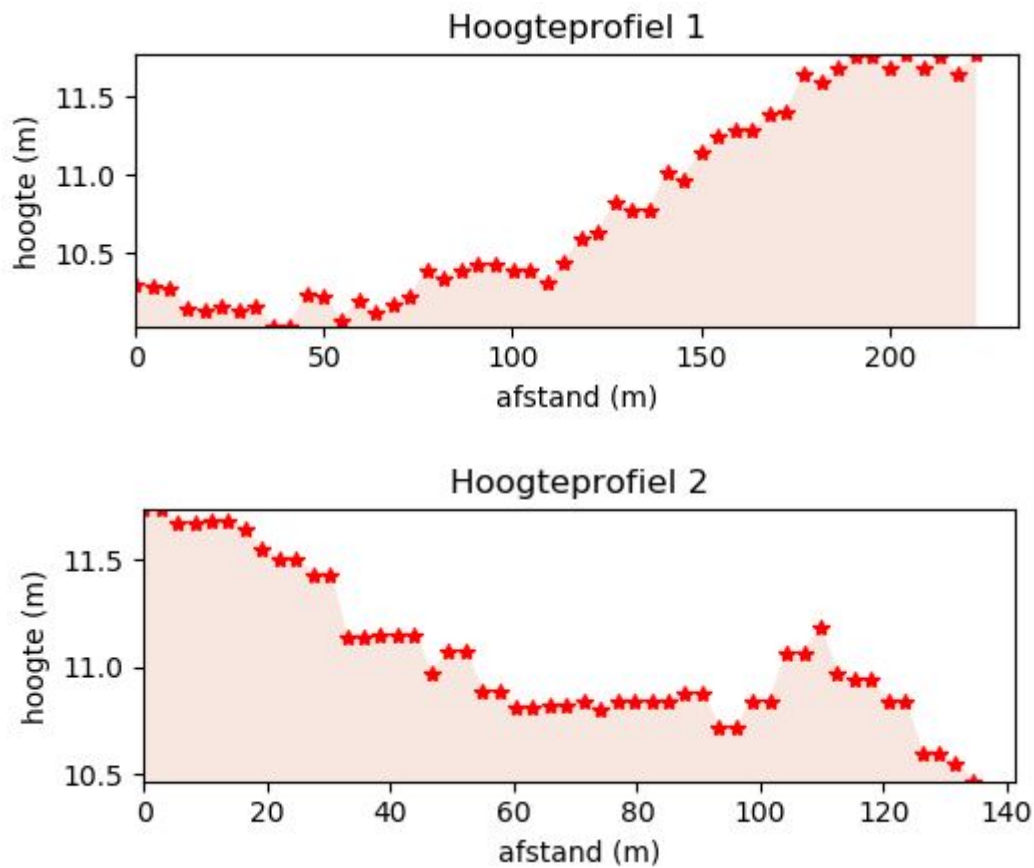

Figuur 7: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

Het projectgebied zelf is **vrij effen** met hoogtes schommelend tussen +10m en +12m TAW.

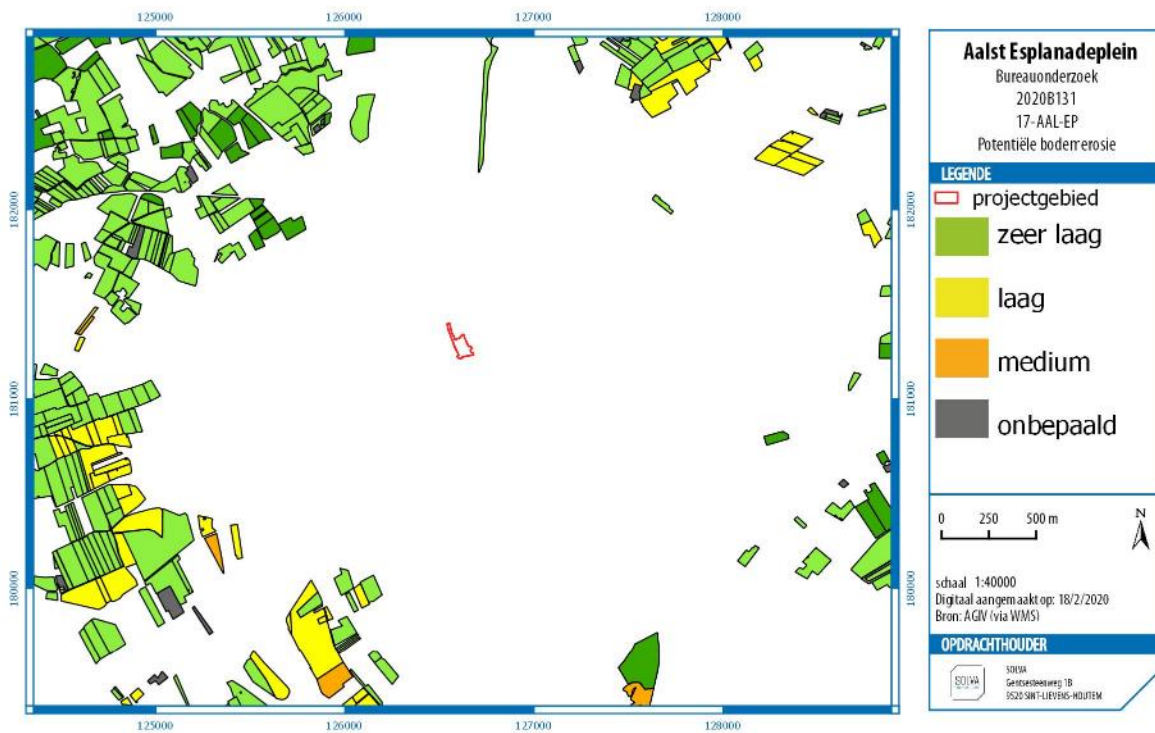

Figuur 8: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

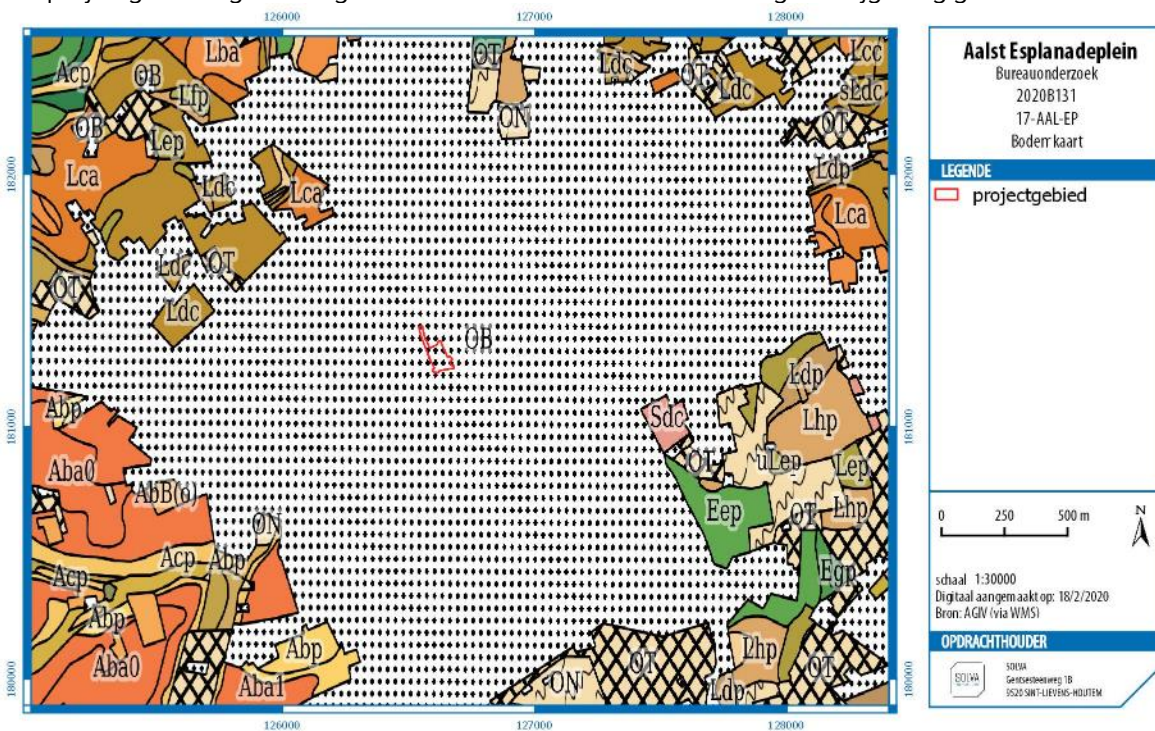
Figuur 9: Hoogteprofielen genomen ter hoogte van het projectgebied (digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

De **potentiële bodemerosiekaart** geeft voor het projectgebied zelf geen concrete informatie weer. De dichtstbijzijnde percelen hebben een lage tot zeer lage kans op bodemerosie.

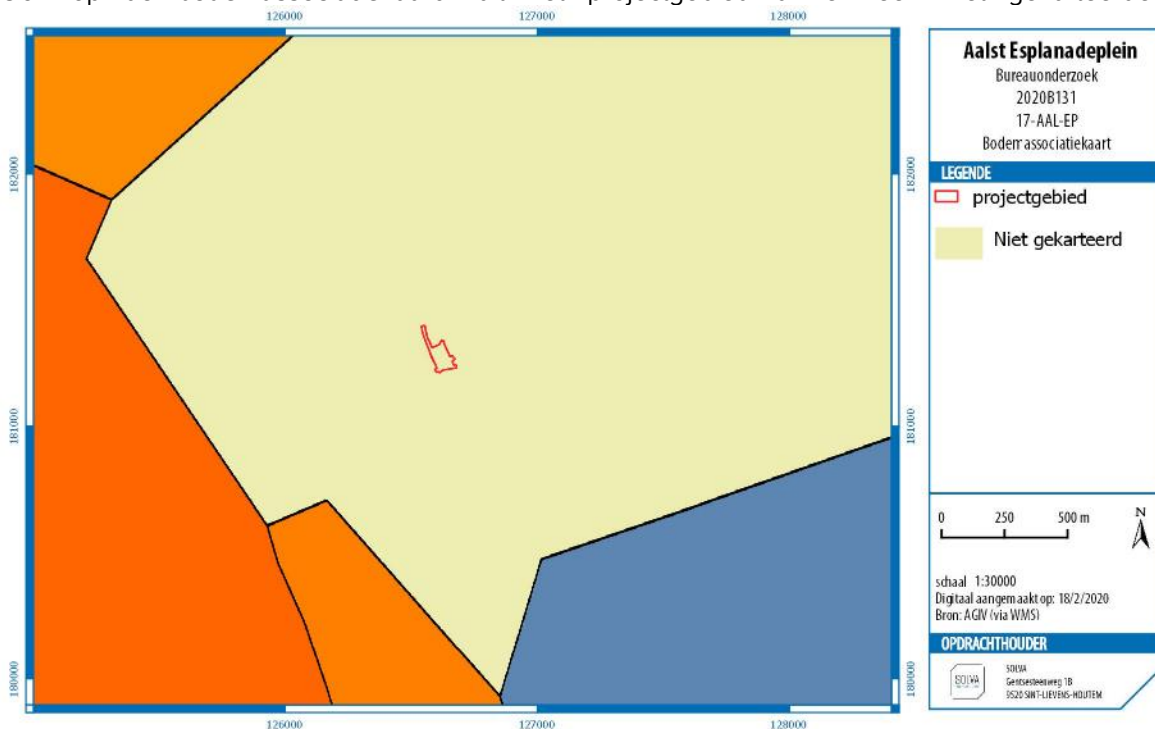
Figuur 10: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

Het projectgebied ligt volledig in bebouwde zone. De bodemkaart geeft bijgevolg geen verdere informatie.

Figuur 11: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

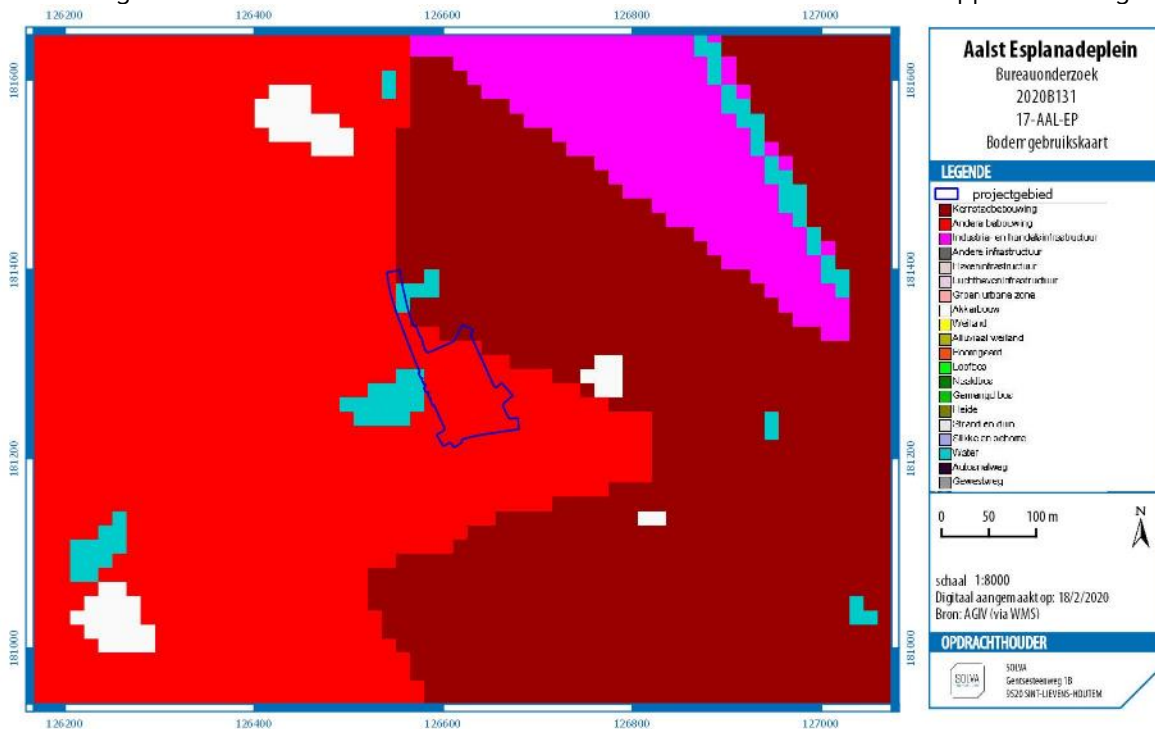
Ook op de **bodemassociatiekaart** valt het projectgebied binnen een niet gekarteerde zone.

Figuur 12: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

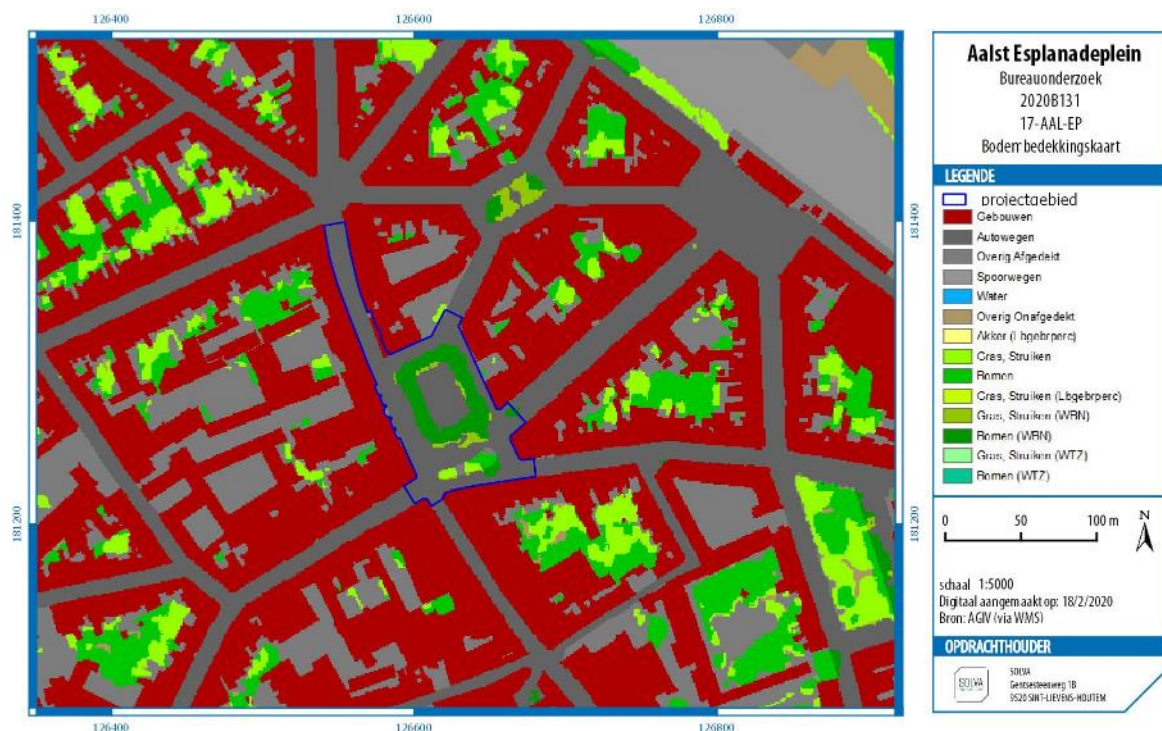
2.2.3.4 GRONDGEBRUIK

Volgens de **bodemgebruikskaart** valt het projectgebied nagenoeg volledig in een zone met ‘andere bebouwing’. Enkel in het noordwesten van het terrein wordt met een wateroppervlak aangesneden.

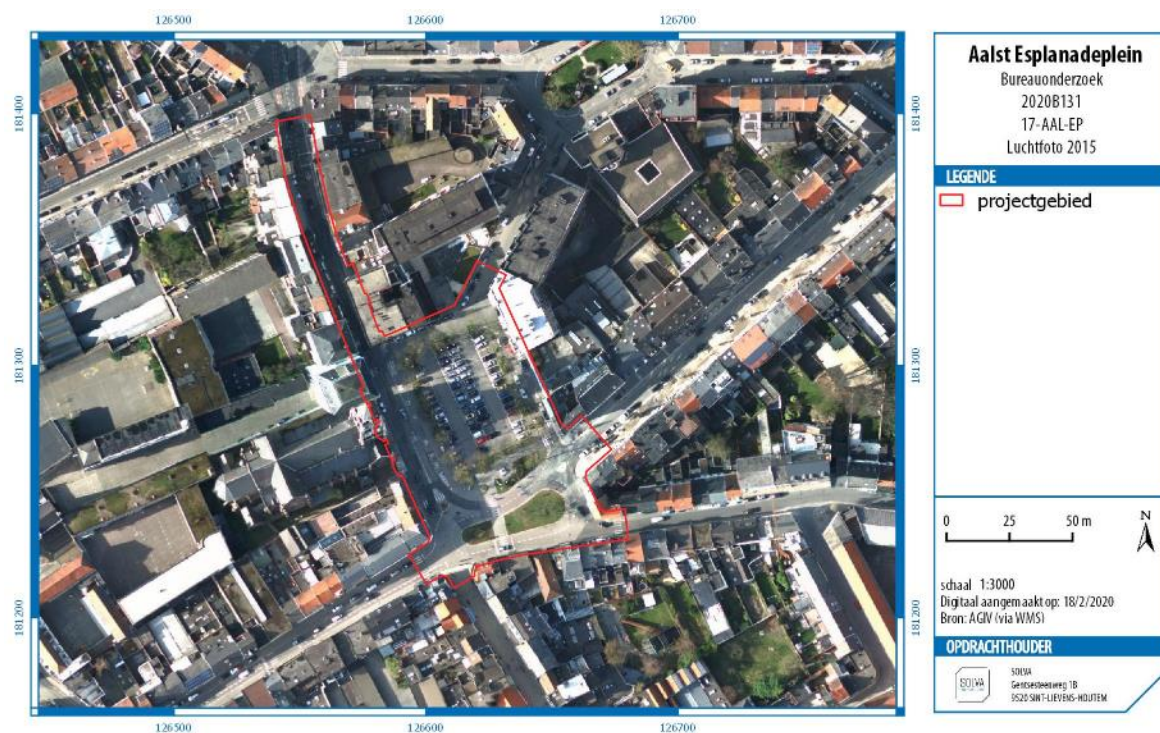
Figuur 13: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

Ook de **bodembedekkingskaart** toont dat het projectgebied deels verhard is en deels wordt ingenomen door bomen en gras of struiken.

Figuur 14: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

Een **recente luchtfoto** uit 2015 toont dat het projectgebied grotendeels gebruikt wordt als parking. Verder vallen ook rijwegen en een groene zone binnen het terrein.

Figuur 15: Luchtfoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt beschreven onder 2.1.2.1.

2.2.4 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.2.4.1 HISTORISCH KADER

2.2.4.1.1 ARCHEOLOGISCH AALST

De archeologische activiteiten te Aalst hebben steeds veel aandacht opgebracht voor de middeleeuwse stadsontwikkeling. Het onderzoek naar het ontstaan en de (pre)stedelijke ontwikkeling van Aalst werd omkaderd door een hypothetisch model dat destijds door Dirk Callebaut (toenmalige NDO, Nationale Dienst voor Opgraving) werd opgesteld, op basis van een confrontatie van historische, cartografische en toponymische bronnen.⁵ Volgens dit model ontwikkelde zich rond een Karolingische curtis (Villa Alost) een prestedelijke kern die in de volle middeleeuwen omwijd werd. Deze in oorsprong D-vormige omwalling die aansloot op de Dender, zou volgens het model van Callebaut op een bepaald ogenblik naar het zuiden toe uitgebreid worden. Deze uitbreiding, parallel aan de Dender, heeft de Pontstraat als centrale as. Vermoedelijk ten laatste in het eerste kwart van de 13de eeuw zou de stad nogmaals uitbreiden. Het zou tenslotte nog tot de 19de eeuw duren vooraleer Aalst buiten deze laatmiddeleeuwse omwalling zou uitgroeien.

Callebaut gaf rond dezelfde periode het startsein voor archeologisch onderzoek in Aalst, wat meteen de mogelijkheid bood het hypothetische model te toetsen aan de archeologische gegevens.⁶ In de jaren die hierop volgden, is dit thema een belangrijk aandachtspunt gebleven bij diverse onderzoeken die in de Aalsterse binnenstad werden gevoerd.

Een geactualiseerde visie op de stadsontwikkeling, van de hand van Koen De Groote, en met een aantal belangrijke aanpassingen ten opzichte van het model van Callebaut, is te vinden in het *Festschrift* "Exchanging Medieval Material Culture" ter ere van Frans Verhaeghe.⁷ In dit artikel komt duidelijk naar voor dat de lokalisering van de Villa Alost, op basis van de latere vermelding van de term Zelhof bij de stichting van het Onze-Lieve-Vrouw-Hospitaal in de 13de eeuw, moet genuanceerd worden. Zo bleek uit opgravingen op deze plaats dat de helft van de oppervlakte van dit hospitaal zich bevindt in de winterbedding van de Dender. Op basis van de archeologische gegevens is de ophoging ervan te plaatsen in de loop van de 12de eeuw. Ook het ontbreken van Karolingische vondsten spreekt een strikte lokalisering van de Villa Alost op deze plaats tegen. Integendeel, een beetje verder, ter hoogte van de Oude Vismarkt zijn enkele sporen uit de Karolingische en zelfs de Merovingische periode aangetroffen.⁸ Ook bij opgravingen op de speelplaats van het Sint-Jozefscollege kwamen in 2009 Merovingische houtbouwsporen aan het licht. Voor de identificatie van de Villa Alost komt dus een veel ruimer gebied dan oorspronkelijk gedacht in aanmerking en de oorsprong ervan gaat bovendien veel verder terug in de tijd.⁹ Het is pas na 1050 dat de stadswording op gang trekt onder invloed van verschillende factoren. In de eerste plaats speelt de locatie van Aalst, gelegen aan de kruising van de oude handelsroute Brugge-Keulen en de Dender, een belangrijke rol. Ook de aanwezigheid van een nieuwe heer zal vanaf 1050 een grote invloed hebben. Op dat ogenblik verovert de Graaf van Vlaanderen immers het noordelijk landgedeelte tussen Schelde en Dender. Aalst neemt de functie van zetel van het nieuwe burggraafschap, het latere Land van Aalst, op en de nieuwe burggraaf start met de bouw van een motte. Een combinatie van de vorige factoren zorgt voor de aantrekking van handelaars en ambachtshuizen die de stad in wording een nieuwe impuls geven. Deze fase verloopt zeer snel en in de loop van de tweede helft van de 11de eeuw start de bouw van de eerste D-vormige stadsomwalling. Op dit ogenblik begint de echte stadsontwikkeling.¹⁰ De hypothese van een uitbreiding van deze eerste omwalling naar het zuiden zoals D. Callebaut suggereerde, lijkt bij opgravingen in 2008 in de Louis D'Haeseleerstraat tegengesproken te worden. Nergens op het vermoede tracé waren hiervoor aanwijzingen te vinden.¹¹ De herorganisatie van de zone rond de Oude Vismarkt, met onder andere de opvulling van een deel van de winterbedding van de Dender, in de tweede helft van de 12de eeuw en de bouw van de tweede omwalling vormen het sluitstuk van de stedelijke ontwikkeling.¹² De bouw van deze tweede omwalling, gesitueerd op de zogenaamde 'Wallenring', is dankzij een archeologisch onderzoek van SOLVA op het Vredeplein (2009) en Keizersplein (2013) te plaatsen in het eerste kwart van de 13de eeuw.¹³

5 Callebaut 1983a.

6 Callebaut 1983b en 1983c.

7 De Groote 2010, p. 249-266.

8 De Groote 2010, p. 253.

9 De Groote, Moens & Ameels 2010, p.44-45.

10 De Groote 2010 p. 254-259.

11 De Groote & Moens 2009, p. 120-122.

12 De Groote 2010, p. 254-259.

13 Bartholomieux et al., 2015.

2.2.4.1.2 HET PROJECTGEBIED

Historische bronnen geven het gebied buiten de voormalige Kattestraatpoort (nu: het station, het Stationsplein, de Industriestraat, de Vaartstraat, de Albert Liénartstraat, de Stationsstraat, het Esplanadeplein en de Esplanadestraat) de naam **Sint-Ursmarusmeers**. Het was ooit eigendom van het Wilhelmietenklooster dat zou opgericht zijn op de grondvesten van een voormalige Benediktijnerpriorij van Sint-Ursmarus.¹⁴ Houtman schrijft in zijn artikel over het Wilhelmietenklooster in 1972 in voetnoot 4 het volgende: *“Later werd een deel van de Sint-Ursmarusmeers als pestkerkhof gebruikt, gelegen aan beide zijden van de huidige Albert Liénartstraat, terwijl een ander perceel ingenomen werd door het **schuttershof van Sint-Joris**, dat zich bevond op het Esplanadeplein en verder nog het terrein tussen de Stationstraat en de Esplanadestraat besloeg. De Sint-Ursmarusmeers - ter grootte van 2 ha. 93 a. werd na de opheffing van het Wilhelmietenklooster aangekocht door Pierré Jean De Gheest die het in 1807 voor 22.860 francs aan de stad overmaakte. De stad verkreeg verder nog in 1820 van de «Administration des Domaines et de l'Enregistrement de la Flandre Orientale het vroegere pestkerkhof voor 100 gulden, terwijl ze nog in 1834 het Sint-Jorishof (1 ha. 90 ca.) van de familie Cumon-De Clérq verwierf.”* Het hier vermelde Sint-Jorishof is gelegen centraal aan de oostzijde van het plein net naast de Stationstraat.

Uit historisch en cartografisch onderzoek is verder geweten dat zich aan de zuidzijde van het plein de **laatmiddeleeuwse stadsomwalling** (stadswal en -gracht) situeert. Het projectgebied is dus gelegen aan de rand van de laatmiddeleeuwse omwalling. Eind 2006 vond voor de eerste maal een onderzoek plaats in de buurt van het tracé van de tweede, laatmiddeleeuwse, stadsomwalling. In de Albert Liénartstraat kon de buitenrand van de gracht van deze omwalling geregistreerd worden. Het onderzoek vond grotendeels buiten de stadsomwalling plaats, waardoor de informatie beperkt bleef. Tijdens dit onderzoek zijn ook sporen van de latere, 16de-eeuwse bastionswerken aan het licht gekomen.¹⁵ Archeologen van Anthea legden in 2011 een deel van de stadsgracht bloot ter hoogte van het Werfplein.¹⁶ De oudste fase bestaat uit een gracht met zacht glooiende oevers en een breedte van minimaal 22 meter.¹⁷ De heraanleg van het Vredeplein in 2009 en van het Keizersplein in 2013-2014 was de rechtstreekse aanleiding voor een aantal archeologische onderzoeken naar de laatmiddeleeuwse stadsomwalling. Eén van de belangrijkste vraagstellingen van het archeologisch onderzoek betrof de datering en het uitzicht van deze tweede stadsomwalling. Tot voor kort was hierover alleen informatie uit de historische bronnen voorhanden. Op basis van het onderzoek blijkt dat de omwalling is opgericht in **het eerste kwart van de 13de eeuw**, op hetzelfde ogenblik waarop ook de Grote Markt is aangelegd. Dit wijst op een planmatige en grootschalige uitbreiding van de stad in deze periode. Bij het onderzoek kwamen ook de restanten van de Gentse poort, de Zoutstraatpoort, de wal, de gracht en enkele torenfunderingen aan het licht. Zij lieten toe om de bekende historische en iconografische gegevens te toetsen aan de werkelijkheid.

2.2.4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Er zijn **geen erfgoedobjecten** op het projectgebied die zijn opgenomen in de inventaris onroerend erfgoed.

14 Houtman E. (1972) Het Wilhelmietenklooster te Aalst, in: Het Land van Aalst 24 (6), 229-284.

15 De Groote & Moens 2007.

16 Brion et al. 2012.

17 Brion et al. 2012, p. 39.

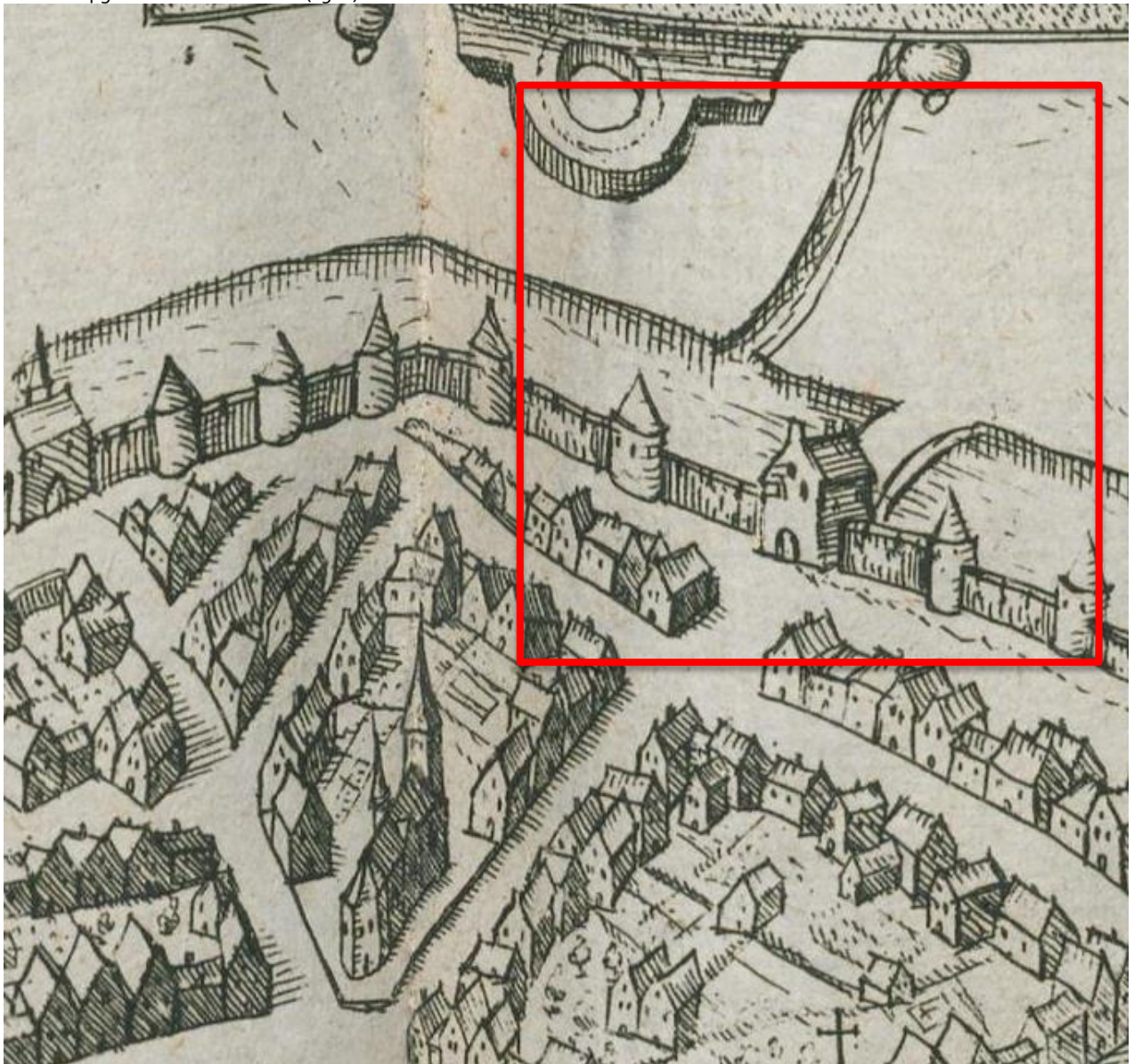
2.2.4.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

2.2.4.3.1 STADSPAN VAN JACOB VAN DEVENTER (1565)

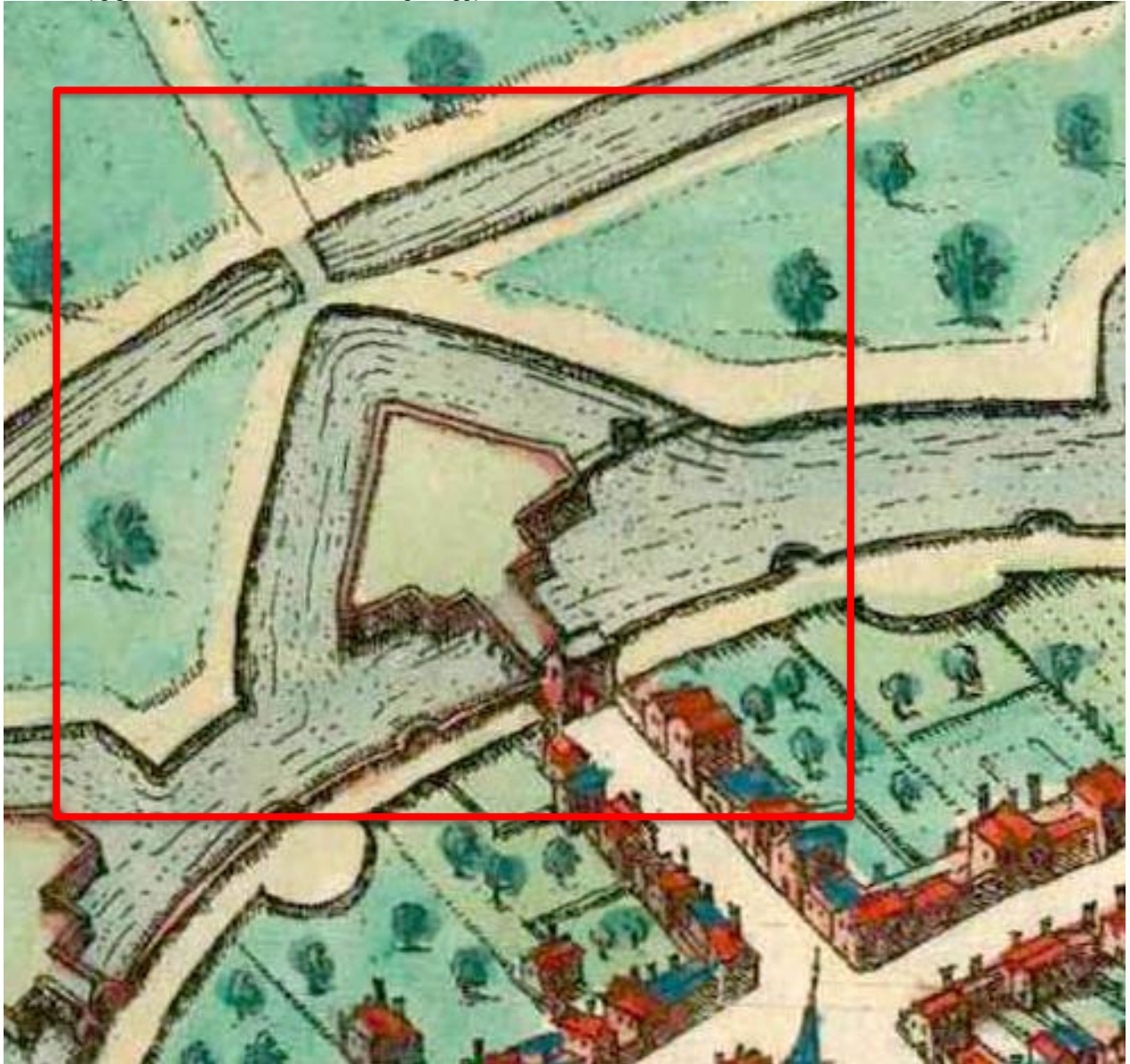
Figuur 16: Uitsnede uit Stadsplan van Jacob van Deventer (1565) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: kbr.be)

Op deze kaart is op het einde van de Kattestraat de Kattestraatpoort afgebeeld. Ervoor ligt een brug over de stadsgracht. De weg splitst zich voorbij de brug en loopt dan aan weerszijden van een poel/vijver verder. Langs de linkse afsplitsing bevindt zich een gebouw en een waterpartij die lijkt aan te sluiten op de stadsgracht. Waar de weg terug samenkomt steekt hij met een brug de Siesegembeek over.

Figuur 17: Uitsnede uit de kaart van Guicciardini (1581) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: kbr.be)

Op deze kaart is op het einde van de Kattestraat de Kattestraatpoort afgebeeld. Ervoor ligt een brug over de stadsgracht. Aan de linkerkant van de poort bevindt zich een waterpartij die aansluit op de stadsgracht.

Figuur 18: Uitsnede uit de kaart van Braun en Hogenberg (1588-1597) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: antiquemaps.com)

Op deze kaart is op het einde van de Kattestraat de Kattestraatpoort afgebeeld. Ervoor ligt een brug over de stadsgracht. Deze brug sluit aan op een bastion dat voor de poort is gelegen. Het bastion is volledig omgeven met een stenen muur en is omgracht. Aan de rechterkant is er een bruggetje dat het bastion verbindt met de overzijde van de gracht. Er ligt ook een brug over de Siesegembeek.

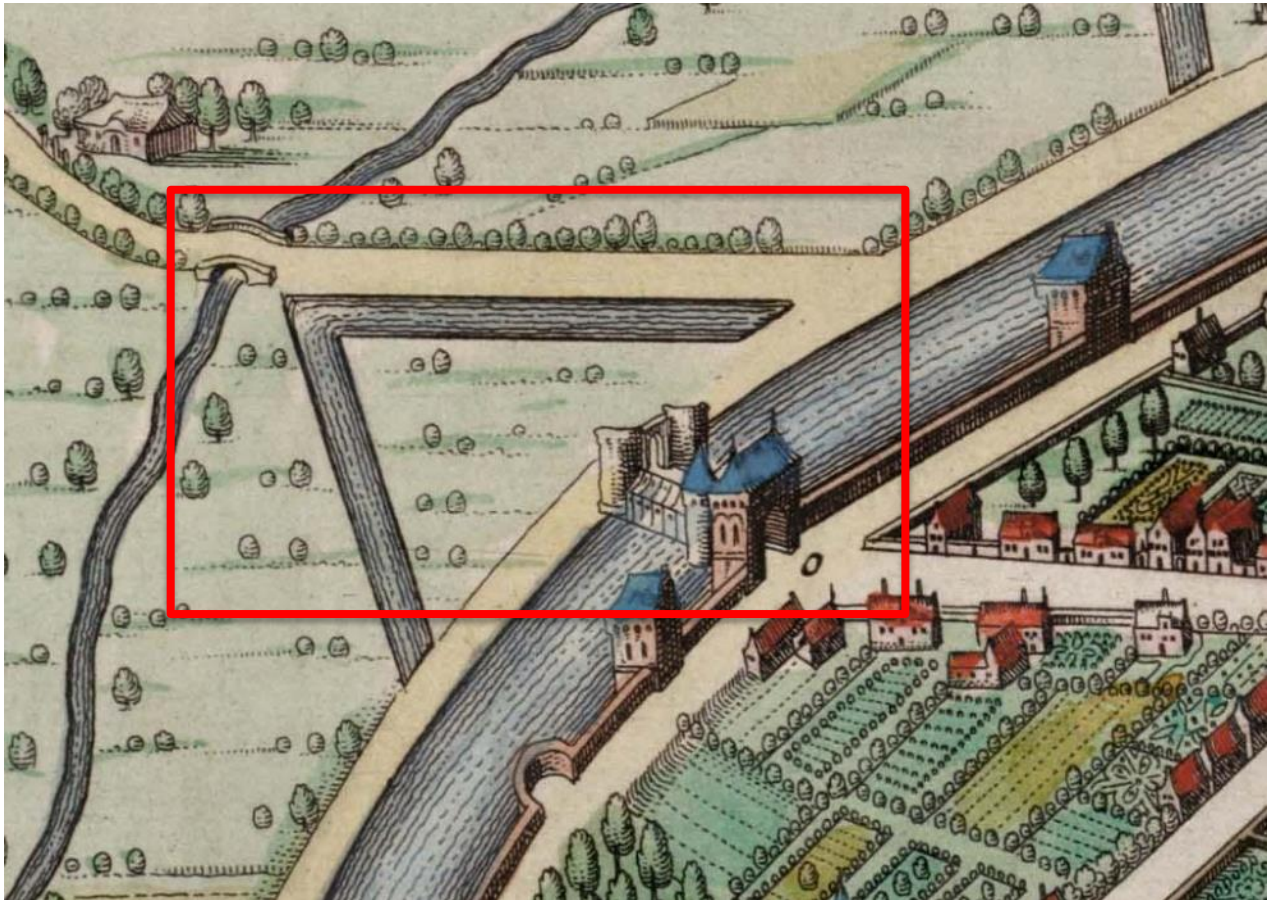
2.2.4.3.4 DE DEYN (1629)

Figuur 19: Uitsnede uit de kaart van De Deyn (1629) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: Foto 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst)

Op deze kaart wordt de poort voor het eerst getoond vanuit een ander perspectief, namelijk vanaf de buitenzijde van de stad. Op het einde van de Kattestraat is de Kattestraatpoort afgebeeld. Ervoor ligt een brug met 3 bogen over de stadsgracht. Deze brug sluit aan op twee gebouwtjes, elk gelegen aan één kant van de brug. Een weg voert vanaf de brug met een boog naar een brug over de Siesegembeek. Aan een zijde van de weg zijn drie gebouwen afgebeeld.

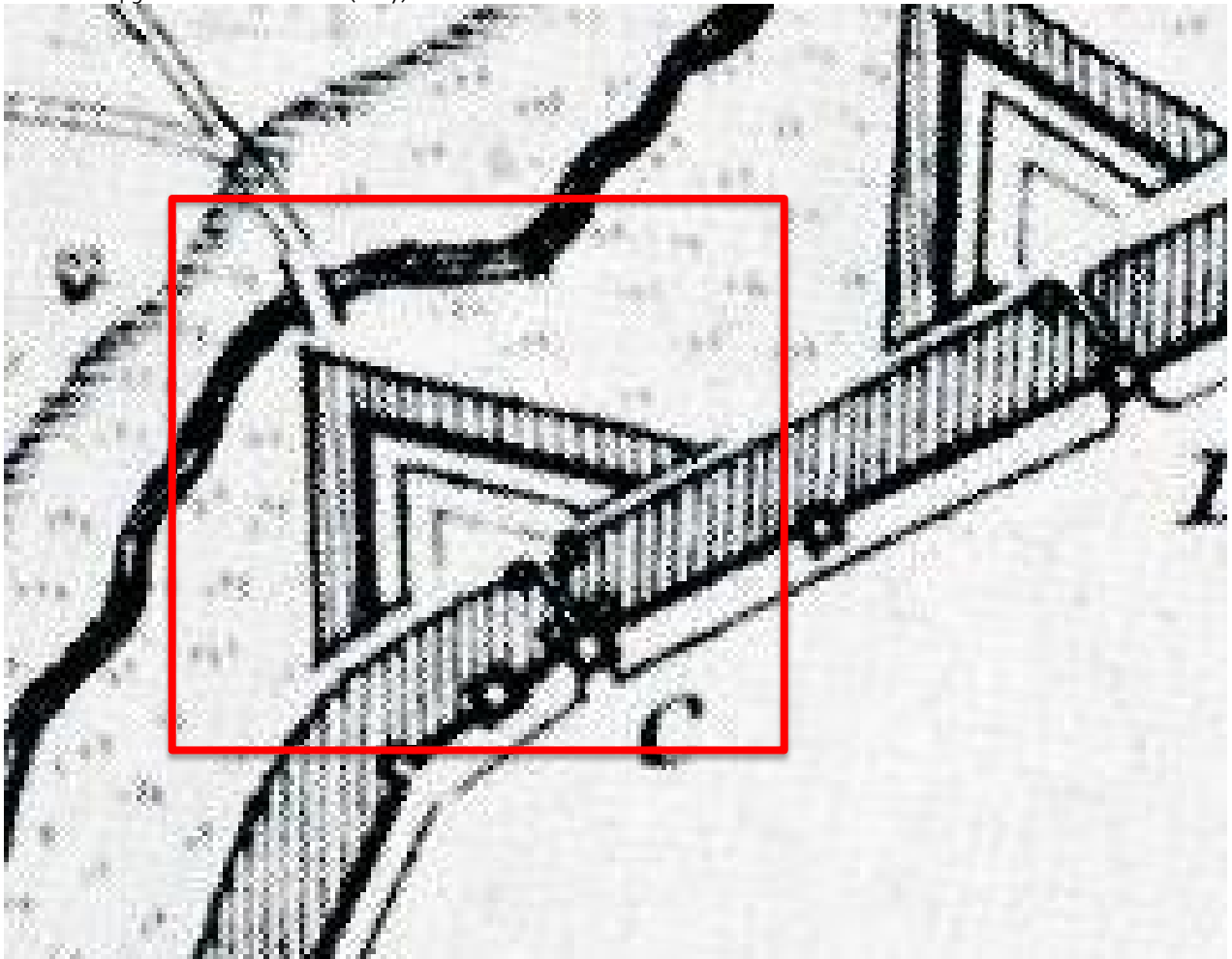
2.2.4.3.5 SANDERUS (1649)

Figuur 20: Uitsnede uit de Sanderuskaart (1649) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: Geheugenvannederland.nl)

Op deze kaart is op het einde van de Kattestraat de Kattestraatpoort afgebeeld. Ervoor ligt een brug over de stadsgracht. Op de brug zijn huizen getekend. Voor de brug is een voorpoort weergegeven die in verval lijkt te zijn. Deze brug sluit aan op een bastion dat voor de poort is gelegen. Het bastion bestaat uitsluitend uit een gracht die niet aansluit op de stadsgracht. Een weg voert vanaf de brug met een hoek naar een brug over de Siesegembeek.

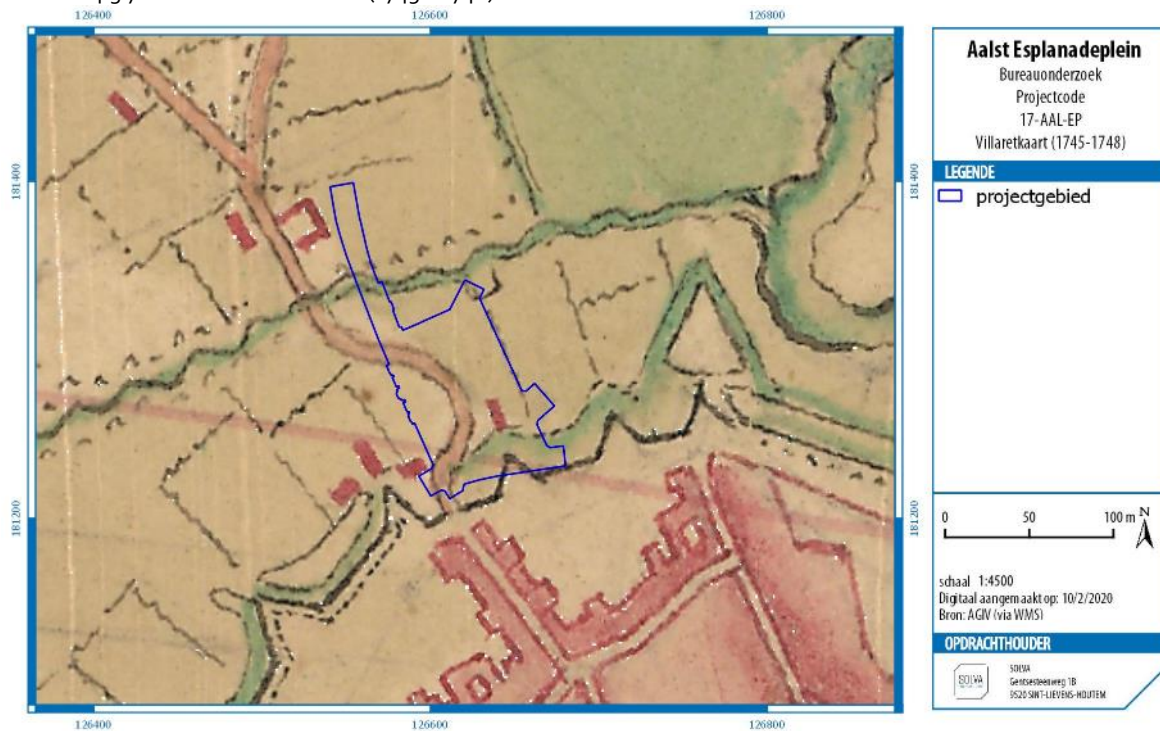
2.2.4.3.6 DE BEAULIEU (1667)

Figuur 21: Uitsnede uit de kaart van S. de Beaulieu (1667) met situering van het huidige Esplanadeplein (bron: Foto 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst)

Op deze kaart is de Kattestraatpoort afgebeeld. Ervoor ligt een brug over de stadsgracht. Voor de brug is een voorpoort weergegeven. Deze brug sluit aan op een bastion dat voor de poort is gelegen. Het bastion bestaat uitsluitend uit een gracht die niet aansluit op de stadsgracht. Een weg voert vanaf de punt van het bastion naar een brug over de Siesegembeek.

2.2.4.3.7 VILLARETKAART (1745 – 1748)

Figuur 22: Uitsnede uit de Villaretkart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)

Op deze kaart is de stadsversterking van Aalst met bastionering weergegeven. Ter hoogte van de Kattestraatpoort is echter geen bastion afgebeeld. De gracht lijkt hier ook deels gedempt. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar de Siesegembeek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen afgebeeld.

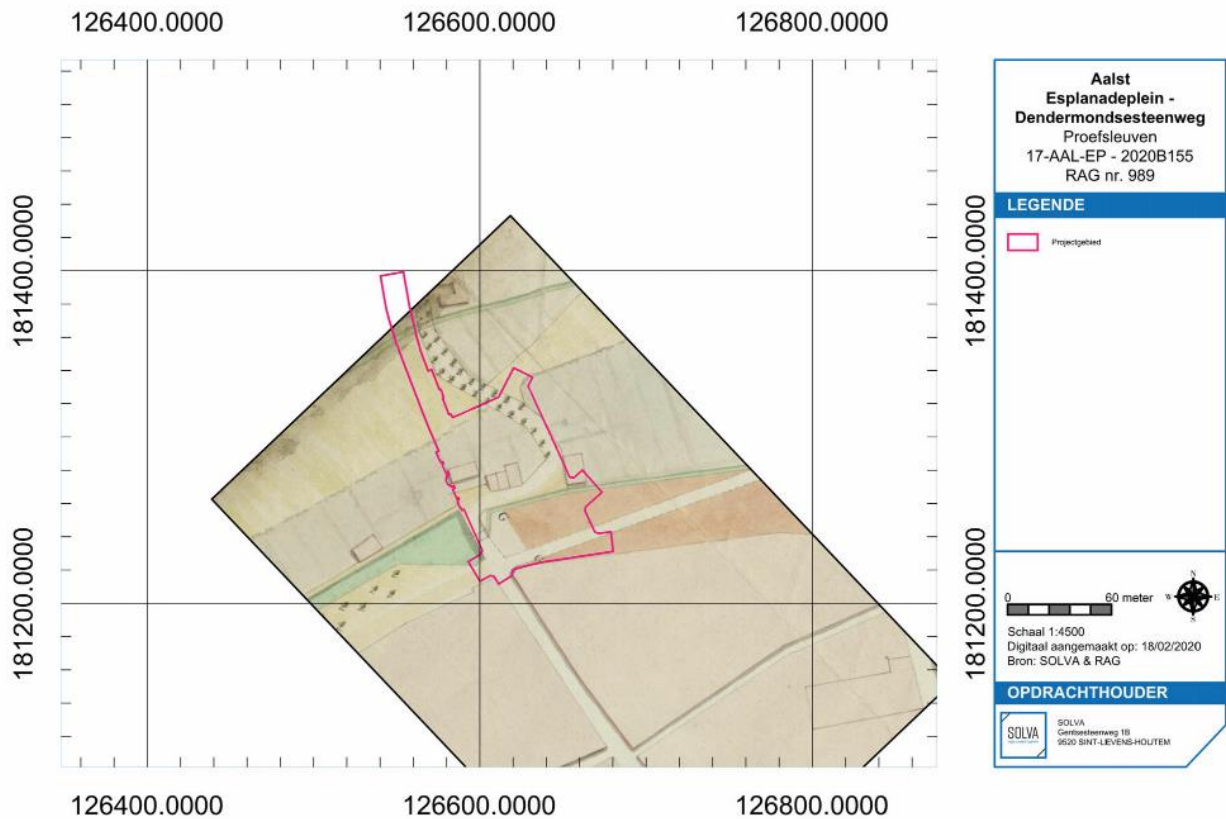
2.2.4.3.8 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSBISDOM LUIK (1771-1778)

Figuur 23: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)

Op deze kaart zijn de stadsmuur en de Kattestraatpoort niet meer aanwezig, maar is de stadsgracht wel nog zichtbaar. Ten oosten van de brug is de gracht al grotendeels gedempt en slechts zichtbaar als een smalle greppel. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembeek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen afgebeeld.

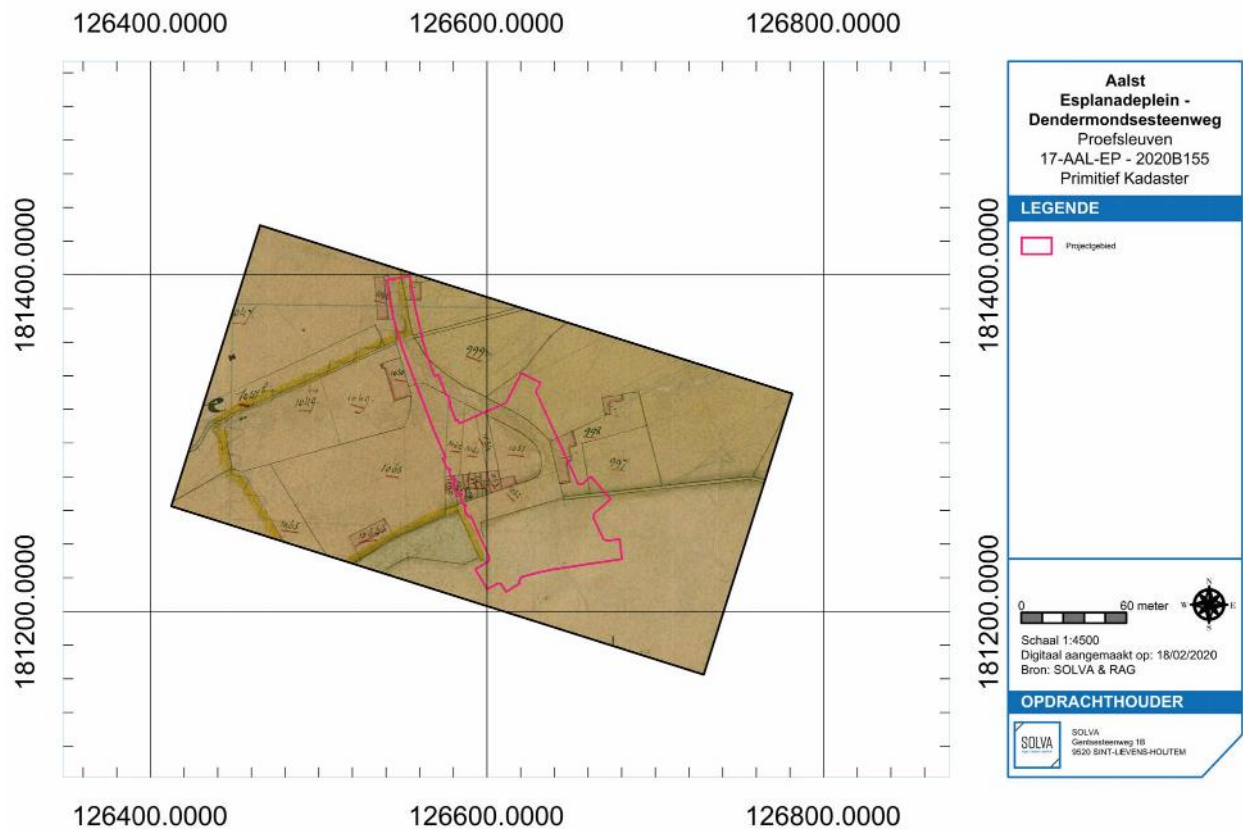
2.2.4.3.9 RAG NR. 989 (18DE EEUW)

Figuur 24: Uitsnede RAG. NR. 989 (18^e eeuw) met aanduiding van het projectgebied (bron: SOLVA & RAG; digitaal aangemaakt op 18/02/2020)

Op deze kaart is de stadsmuur en de Kattestraatpoort niet meer aanwezig. Wel zichtbaar is de stadsgracht. Ten oosten van de brug over de gracht is deze al grotendeels gedempt en slechts zichtbaar als een smalle greppel. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen en percelen afgebeeld.

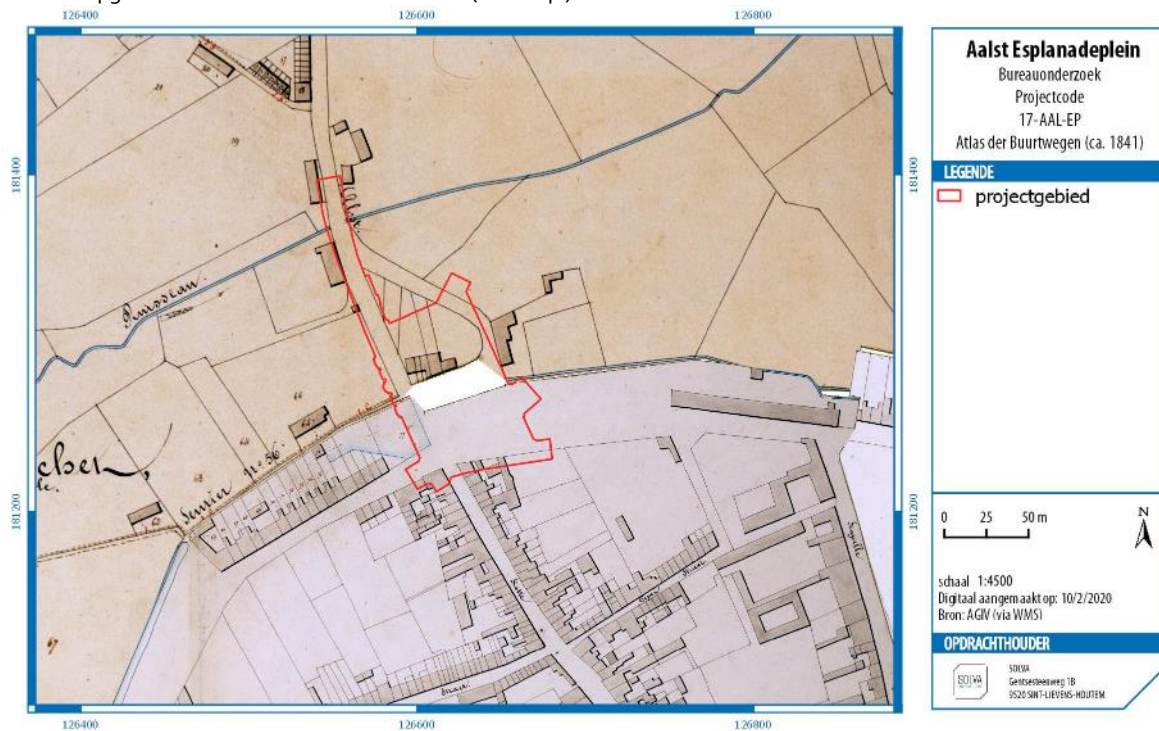
2.2.4.3.10 PRIMITIEF KADASTER (1830-1833)

Figuur 25: Uitsnede uit Primitief Kadaster (1830-1833) met aanduiding van het projectgebied (bron: SOLVA & RAG; digitaal aangemaakt op 18/02/2020)

Op deze kaart is de stadsmuur en de Kattestraatpoort niet meer aanwezig. Wel zichtbaar is een deel van de stadsgracht ten westen van de voormalige brug. Ten oosten van de voormalige brug is de gracht gedempt. Het voormalige tracé van de gracht op het Esplanadeplein is niet bebouwd. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembeek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen en percelen afgebeeld.

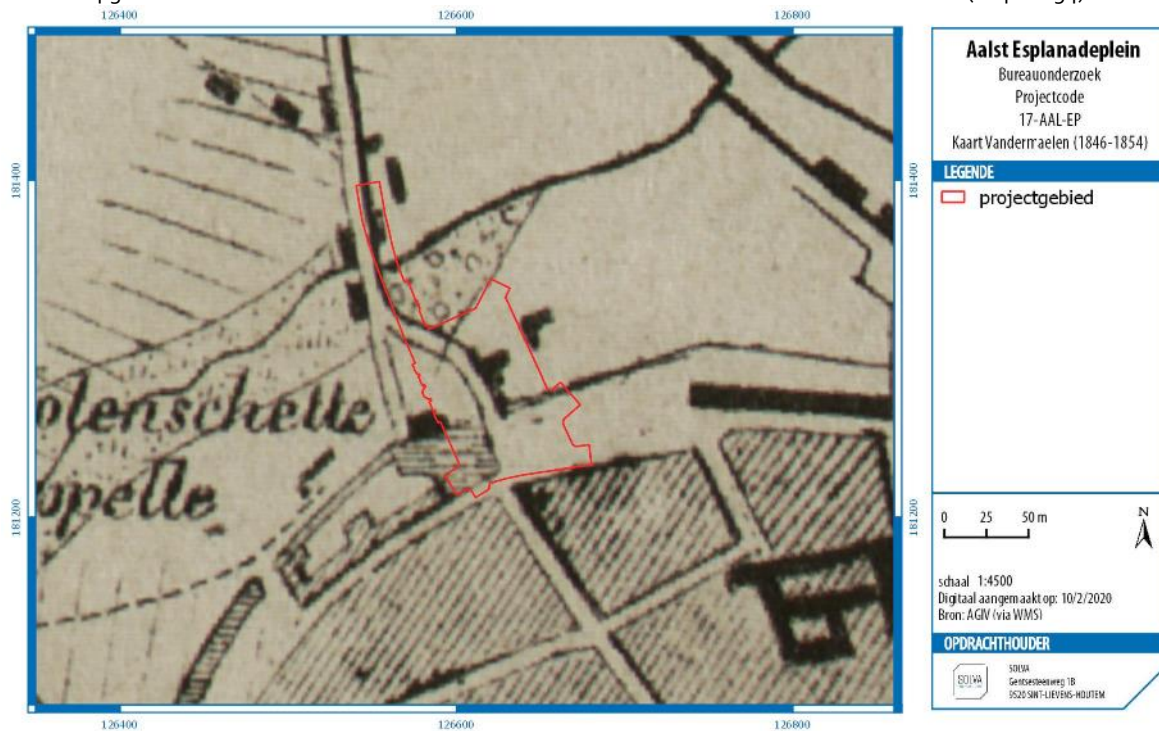
2.2.4.3.11 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

Figuur 26: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)

Op deze kaart zijn de stadsmuur en de Kattestraatpoort niet meer aanwezig. Wel zichtbaar is een deel van de stadsgracht ten westen van de voormalige brug. Ten oosten van de voormalige brug is de gracht gedempt. Het voormalige tracé van de gracht op het Esplanadeplein is niet bebouwd. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen en percelen afgebeeld.

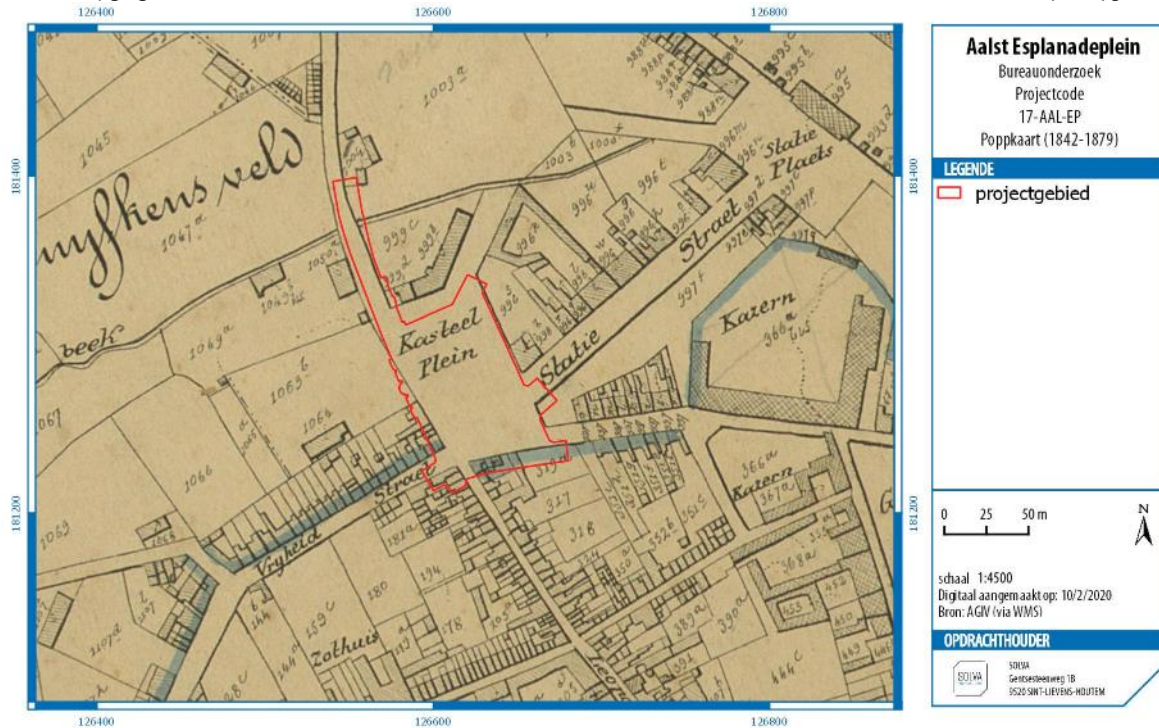
2.2.4.3.12 PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)

Figuur 27: Uitsnede uit de kaart Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)

Op deze kaart is de stadsmuur en de Kattestraatpoort niet meer aanwezig. Wel zichtbaar is een deel van de stadsgracht ten westen van de voormalige brug. Ten oosten van de voormalige brug is de gracht gedempt. Het voormalige tracé van de gracht op het Esplanadeplein is niet bebouwd. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen en percelen afgebeeld.

2.2.4.3.13 PHILIPPE CHRÉTIEN POPP - ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

Figuur 28: Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/2/2020)

Op deze kaart zijn alle sporen van de voormalige stadsomwalling, van de gebouwen en percelen en van de weg verdwenen. Het Esplanadeplein is aangelegd en draagt de naam Kasteelplein. Ook de huidige Stationsstraat verschijnt voor het eerst op deze kaart als Statiestraet.

2.2.4.3.14 FOTO ESPLANADEPLEIN UIT COLLECTIE MALLEGO M. (1944)

Foto 6: Foto van bunker op het Esplanadeplein in 1944 (bron: madeinaalst.be, collectie Mallego M.)

De beeldbank MadeinAalst omvat deze foto van een bunker gelegen op het Esplanadeplein, genomen tijdens de tweede Wereldoorlog (1944). De bunker bevond zich vlak ten oosten van de kruising met de Kattestraat. Het historische gebouw aan de westelijke hoek van de Kattestraat en het Esplanadeplein is nog steeds te zien in het straatbeeld.

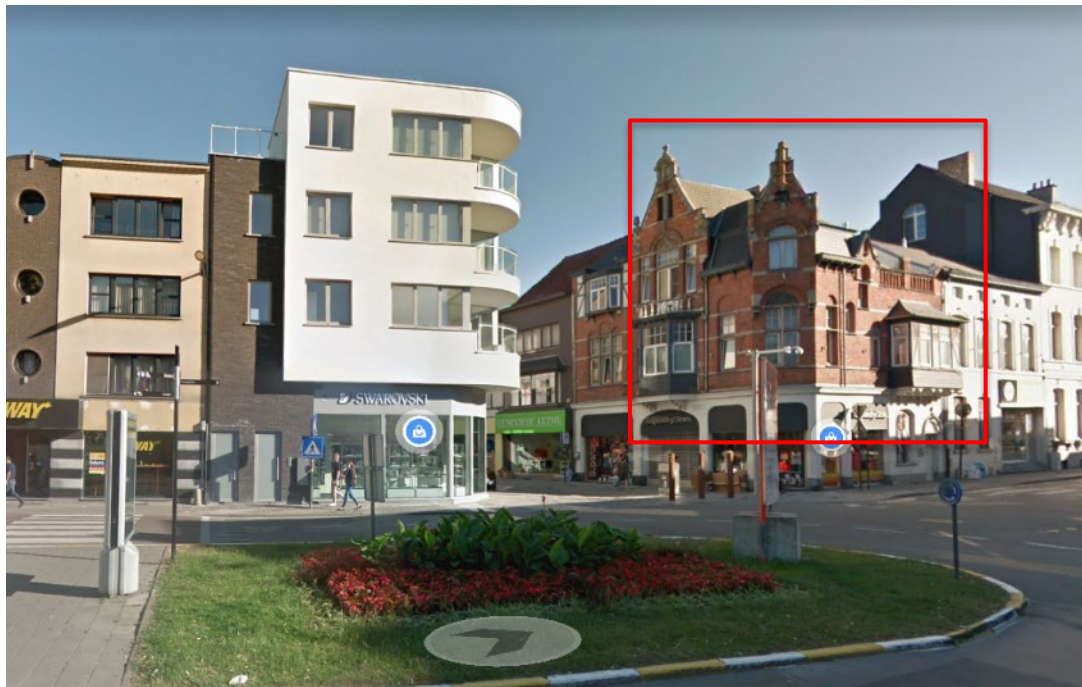

Foto 7: Zicht vanop het Esplanadeplein richting de Kattestraat met aanduiding van het historische gebouw (bron: Google Streetview 2018)

2.2.4.3.15 RECENTE LUCHTFOTO'S

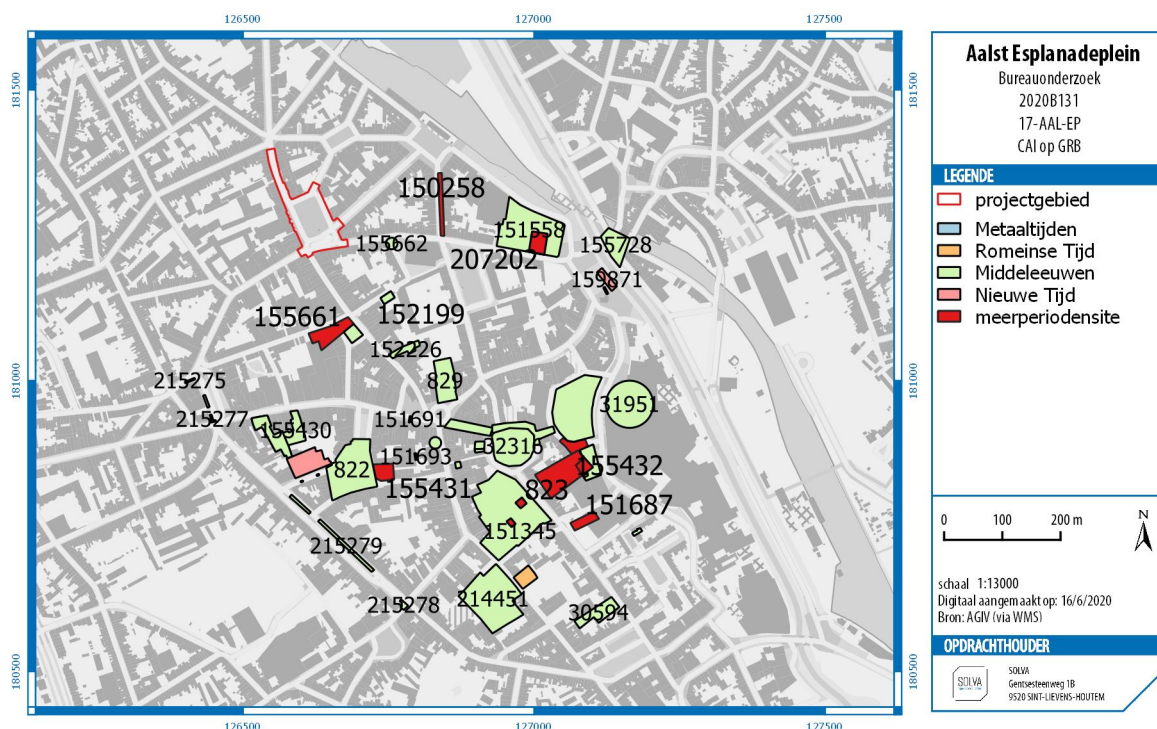
Figuur 29: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

Figuur 30: Luchtfoto uit 1990 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 18/2/2020)

2.2.5 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

Voor het **projectgebied** zelf zijn nog geen archeologische sites of vondsten gekend.

Figuur 31: CAI op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/6/2020)

In de **ruimere omgeving** van het projectgebied toont de centrale archeologische inventaris (CAI) echter verschillende archeologische sites en vondsten, voornamelijk gerelateerd aan het middeleeuws stadscentrum.

De dichtstbij gelegen sites bevinden zich ten zuidoosten en ten oosten van het projectgebied op zo'n 50 tot 100m afstand. In deze zone werd onder meer een toevalsvondst van een kannetje in grijs aardewerk en een concentratie schervenmateriaal uit de late middeleeuwen gedaan (**CAI-locatie 155662**). In de Peperstraat vond in 2002 een opgraving plaats (**CAI-locatie 152199**), waarbij verschillende restanten van bewoning aan het licht kwamen, waaronder een tuinlaag met fundering van muurtje in baksteen, enkele paalgaten, afvalkuilen met materiaal, een (zand)leemontginningskuil uit de (late) middeleeuwen. Verder werd hier ook een beerput met o.a. Engels vaatwerk en (fragmenten van) patacons en afvalkuilen met materiaal uit de Nieuwe Tijd aangetroffen en een gemetste beerput die mogelijk in verband te brengen is met pottenbakkersactiviteit uit de 19^e eeuw. Verder werd ook in de Ridderstraat een opgraving uitgevoerd in 1986 (**CAI-locatie 155661**). Hier zijn een puinlaag, greppel, kuil, paalgat met laatmiddeleeuws aardewerk gerecupereerd, metaal en dierlijk botmateriaal gevonden, daterend uit de middeleeuwen, en een kleine kuil gevuld met hoofdzakelijk post-middeleeuwse keramiek uit de Nieuwe Tijd. Ter hoogte van de H. Geestkapel (**CAI-locatie 30623**), werd in 1989 opgegraven. Hier werden sporen van agrarische activiteiten uit de 11de-13de eeuw, vóór de bouw van de kapel aangetroffen, samen met een halve zilveren maille uit de 12de-13de eeuw. Uit de late middeleeuwen werden hier verschillende kuilen en 4 beerputten gevonden. De kapel werd in 1386 gebouwd, met verdere uitbreidingen of vernieuwingen in 1470 en 1909 en afbraak in 20ste eeuw. De kapel van 1386 werd volledig opgegraven. Er werden ten slotte aardewerk uit de metaaltijden en Romeinse periode, en een gesteelde pijlpunt uit het midden-neolithicum aangetroffen. In 2006 werden tijdens een mechanische prospectie ter hoogte van de Albert Liénartstraat (**CAI-locatie 150258**) een greppel aangetroffen met Gallo-Romeins aardewerk en vrij grote hoeveelheid tegulae- en imbrexfragmenten. Daterend uit de late middeleeuwen zijn hier een grafkuil met kistbegrafing en de buitenrand van de stadsgracht. Ook de binnenrand van de 16e-eeuwse bastionsgracht kwam aan het licht.

In de verdere ruimere omgeving, voornamelijk zuidoosten van het projectgebied, zijn een groot aantal archeologische vondsten en sites geregistreerd uit de middeleeuwse en post-middeleeuwse periode. Er

staan ook enkele meerperiodesites weergegeven. Deze sites worden hier niet verder in detail besproken.
EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.2.6.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied ligt in de Dendervallei. De algemene bodemkaart toont aan dat er zich voornamelijk zandleembodems in de omgeving manifesteren. De kaart biedt echter geen informatie over het projectgebied zelf aangezien het in een bebouwde zone gelegen is.

2.2.6.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

De CAI geeft voor de omgeving van het projectgebied blijk van een menselijke aanwezigheid vanaf de steentijden. De meerderheid van de archeologische registraties dateren echter uit de middeleeuwse en post-middeleeuwse periode, gerelateerd aan de vroege stadsontwikkeling van Aalst. Het historisch kaartmateriaal biedt meer gedetailleerde informatie over de historische evolutie van het projectgebied. Het oudste beschikbare kaartmateriaal dateert van 1565: het stadsplan van Deventer. Op deze kaart is staat aan het einde van de Kattestraat de Kattestraatpoort. Ervoor ligt een brug over de stadsgracht. De weg splitst zich voorbij de brug en loopt dan aan weerszijden van een poel/vijver verder. Langs de linkse afsplitsing bevindt zich een gebouw en een waterpartij die lijkt aan te sluiten op de stadsgracht. Waar de weg terug samenkomt steekt hij met een brug de Siesegembeek over. Dit beeld verandert sterk in het kaartmateriaal vanaf 1588-1597, met de kaart van Braun en Hogenberg. De Kattestraatpoort en brug over de stadsgracht staan nog steeds afgebeeld, maar de brug leidt hier naar een bastion, omgeven met een stenen muur en gracht. De kaart van De Deyn (1629) toont dit bastion niet, het overig kaartmateriaal uit de 17e eeuw wel, hoewel deze laatsten enkel blijk geven van een gracht die het bastion vormt. De kaarten uit deze eeuw tonen tevens steeds te Kattestraatpoort, een brug over de stadsgracht en historische bebouwing op of net voorbij deze brug. Vanaf het midden van de 18e eeuw is geen sprake meer van een bastion, nog van de Kattestraatpoort of stadsmuur. De stadsgracht is nog steeds aanwezig, maar werd wel gedempt ten oosten van de brug. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembeek. Ook in deze periode is aan de overkant van de brug historische bebouwing te zien. Het Esplanadeplein wordt pas voor het eerst weergegeven in het midden van de 19e eeuw op de Poppkaart, toen nog Kasteelplein. In de loop van de 20^e eeuw ontwikkelde het Esplanadeplein zich tot zijn huidige vorm.

2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

2.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHE TERREIN

➤ *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Op historisch vlak neemt het werkingsgebied een interessante plaats in. Het is gelegen binnen de historische kern van Aalst. Bovendien bevindt het projectgebied zich aan de laat- middeleeuwse stadsomwalling en/of latere bastionnering, zoals de historische kaarten tot de 17e eeuw aantonen. Het historisch kaartmateriaal wijst op de aanwezigheid van de Kattestraatpoort, de stadsgracht met brug, historische bebouwing en op sommige kaarten een bastion ter hoogte van het huidige Esplanadeplein. Ook de weg maakt ter hoogte van het projectgebied een opvallende boog. Ondanks de inrichting van het projectgebied is het mogelijk dat delen van bovenstaande structuren nog *in situ* aanwezig zijn.

➤ *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Op basis van de bureaustudie kan gesteld worden dat het projectgebied een zeker archeologisch potentieel heeft gelet op de ligging nabij de historische kern van de Aalst en de situering aan de middeleeuwse stadsomwalling en gracht. Hier stelt zich dus de mogelijkheid om deze omwalling in de ondergrond nog aan te snijden, wat mogelijkheden biedt om de laat- of postmiddeleeuwse omwalling op deze plaats in kaart te brengen en te dateren, zoals ook kon worden bekomen bij eerdere opgravingen aan het Vredeplein en het Keizersplein (linkeroever). Bovendien is hier ook de mogelijkheid om sporen te vinden en registreren van de Kattestraatpoort en de historische bebouwing aan de buitenzijde van de stadsomwalling.

Op regionaal niveau kan er meer inzicht bekomen worden in de ontwikkeling van de kleinere stedelijke kernen aan de oostelijke grens van het graafschap Vlaanderen.

➤ *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

Een onderzoek met ingreep in de bodem met **proefputten en proefsleuven** is noodzakelijk aangezien het vooronderzoek tot nu toe (bureauonderzoek) onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. De informatie over de aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen is niet voldoende gekend om de impact van de verstoring op het bodemarchief te kunnen inschatten.

2.2.7.2 *AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT*
Niet van toepassing.

2.2.7.3 *AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT*
Er wordt op het volledige terrein van het projectgebied erfgoed verwacht.

3 VERSLAG VAN RESULTATEN PROEFSLEUVEN

3.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

3.1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode: 2020B155

Sitecode: 17-AAL-EP

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie:

Oost-Vlaanderen, Aalst, Esplanadeplein – Dendermondsesteenweg

Bounding box:

Punt 1: x=126240.259, y=181032.488

Punt 2: x=127032.171, y=181562.827

Kadastrale gegevens:

Aalst afdeling 1, sectie A, openbaar domein & Aalst afdeling 2, sectie C, openbaar domein (fig. 33)

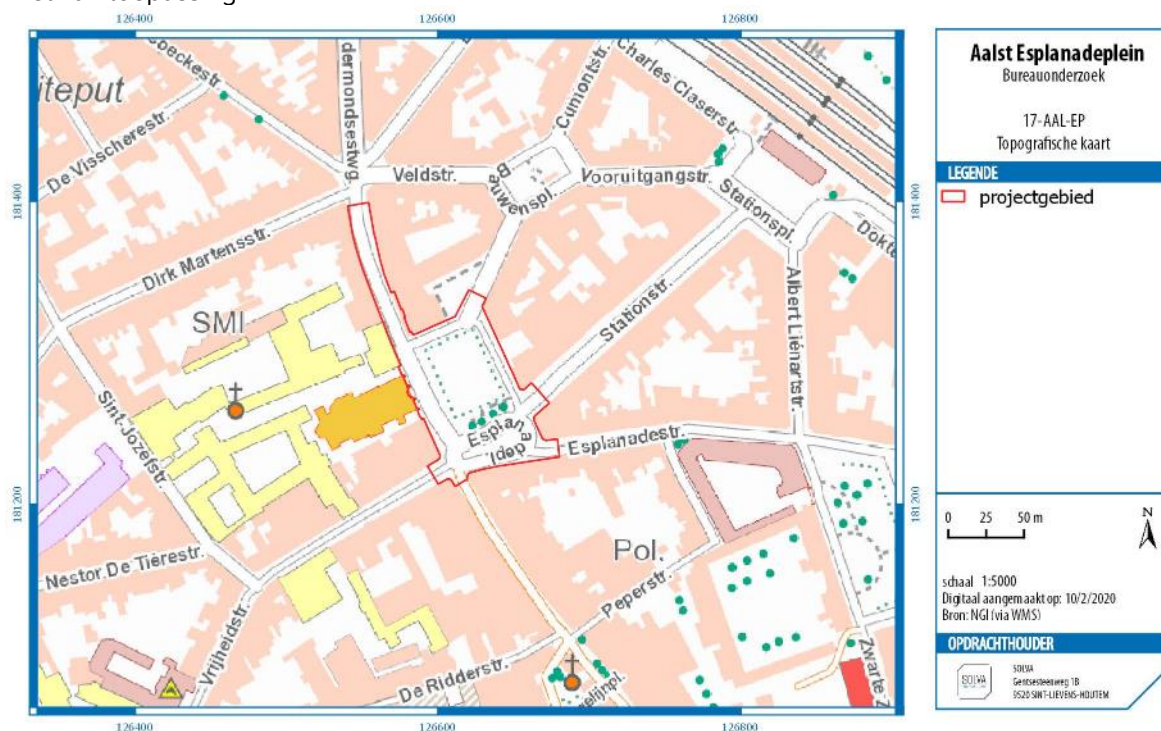
Topografische kaart: fig. 32

Betrokken actoren en specialisten:

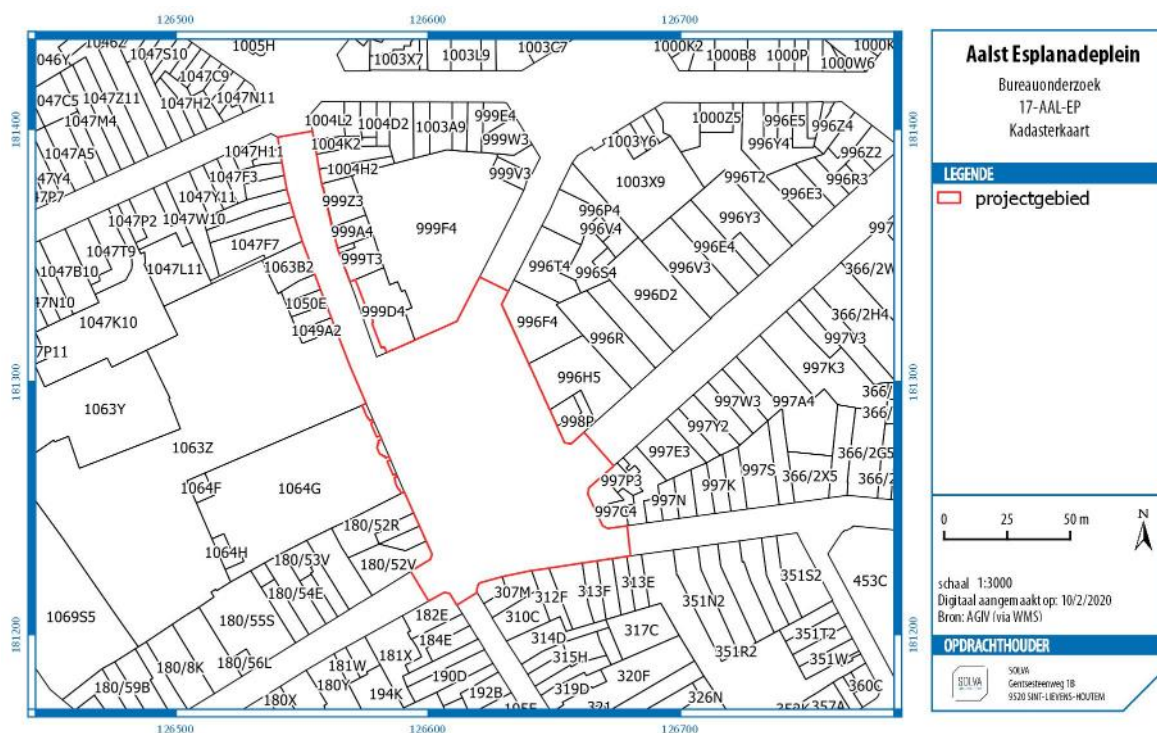
- Erkend archeoloog: Wouter De Maeyer
- Tekst: Arne De Graeve, Wouter De Maeyer
- Kaartmateriaal: Silke De Smet & Wouter De Maeyer
- Redactie: Bart Cherretté

Wetenschappelijke advisering:

Niet van toepassing

Figuur 32 : Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 10/02/2020)

Figuur 33: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 10/02/2018)

3.1.2 SAMENVATTING VAN DE RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Stad Aalst wenst een heraanleg van het openbaar domein en de aanleg van een parking op het Esplanadeplein te realiseren. Tegelijkertijd zullen de rioleringen rond het plein en onder de Dendermondsesteenweg vernieuwd en ontdebeld worden.

Daartoe zijn opbraak- en graafwerken nodig. Voor de concrete uitwerking van de bouwplannen en het aanvragen van de bouwvergunning van de parking zal de Stad een derde partij aanstellen.

Momenteel is deze nog niet gekend, maar gezien de hoge verwachtingen voor de terreinen en de uitdagingen inzake mobiliteit op deze drukke verkeersas wenst de Stad het archeologietraject reeds op te starten zodat dit met zekerheid afgerond is bij de start van de werken. Een evaluatie met vooronderzoek met ingreep in de bodem is noodzakelijk om inzicht te krijgen op het archeologisch potentieel en de eventuele impact van de geplande werken daarop.

De huidige verharding en beplanting zal eerst volledig worden verwijderd. Nadien worden de oude rioleringen opgebroken en vervangen door nieuwe rioleringen. Na deze werken wordt vervolgens het Esplanadeplein en Dendermondsesteenweg volledig heraangelegd. Er wordt voorlopig uitgegaan van een bestaande opbouw van max. 30 cm. Gedetailleerde plannen zijn nog niet beschikbaar, maar de ligging van de nieuwe rioleringen en de ondergrondse parking (2 bouwlagen), alsook het uitzicht van de pleinaanleg is concreet gekend. De contouren en diepte van de werken liggen reeds vast, gezien dit vanzelfsprekend ook van belang is ten aanzien van de omgevingsaanleg en geplande rioleringswerken.

Historische bronnen geven het gebied buiten de voormalige Kattestraatpoort (nu: het station, het Stationsplein, de Industriestraat, de Vaartstraat, de Albert Liénartstraat, de Stationsstraat, het Esplanadeplein en de Esplanadestraat) de naam Sint-Ursmarusmeers. Het was ooit eigendom van het Wilhelmiënklooster dat zou opgericht zijn op de grondvesten van een voormalige Benediktijnerpriorij van Sint-Ursmarus. Een deel van de Sint-Ursmarusmeers werd als pestkerkhof gebruikt, gelegen aan beide zijden van de huidige Albert Liénartstraat, terwijl een ander perceel ingenomen werd door het schuttershof van Sint-Joris, dat zich bevond op het Esplanadeplein en verder nog het terrein tussen de Stationstraat en de Esplanadestraat besloeg.

Uit historisch en cartografisch onderzoek is geweten dat aan de zuidzijde van het plein de laatmiddeleeuwse stadsomwalling (stadswal en -gracht) ligt. Op basis van archeologisch onderzoek is geweten dat de omwalling is opgericht in het eerste kwart van de 13de eeuw. Dit wijst op een planmatige en grootschalige uitbreiding van de stad in deze periode.

Het historisch kaartenmateriaal voor het Esplanadeplein vertoont onderlinge verschillen, waardoor niet met zekerheid te zeggen is of de weergegeven situatie de reële situatie is of niet. De oudste en waarschijnlijk ook betrouwbare, kaart is deze van Jacob van Deventer uit 1565. Op deze kaart is de Kattestraatpoort afgebeeld. Ervoor ligt een brug over de stadsgracht. De weg splitst zich voorbij de brug en loopt dan aan weerszijden van een poel/vijver verder. Langs de linkse afsplitsing staat een gebouw en een waterpartij die lijkt aan te sluiten op de stadsgracht. Een min of meer gelijkend beeld is te zien bij Guicciardini (1581). Op de kaart van Braun & Hogenberg uit 1588-1597 is er een totaal verschillende situatie weergegeven. Deze kaart toont immers een bastion dat voorzien is van een muur en een gracht. Dit is dan weer niet te zien op de kaart van De Deyn uit 1629. Deze kaart toont de Kattestraatpoort met daarvoor een brug over de stadsgracht. De brug sluit aan op twee gebouwtjes, elk gelegen aan één kant van de brug. Een weg voert vanaf de brug met een boog naar een brug over de Siesegembeek. Aan een zijde van de weg zijn drie gebouwen afgebeeld. Van een bastion is op deze kaart geen sprake, hoewel dit opnieuw wordt afgebeeld op de kaart van Sanderus uit 1649. Ook op de kaart van de Beaulieu wordt dit ravelijn afgebeeld. Een eeuw later tekent Jozef Ferraris de situatie in Aalst zoals die tussen 1771-1778 zichtbaar was. Op deze kaart zijn de stadsmuur en de Kattestraatpoort niet meer aanwezig, maar is de stadsgracht wel nog zichtbaar. Ten oosten van de brug is de gracht al grotendeels gedempt en slechts zichtbaar als een smalle greppel. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembeek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen afgebeeld. Op het primitief kadaster uit 1830-1833 is het deel van de stadsgracht dat ten westen van de toenmalige brug lag nog zichtbaar. Ten oosten van de brug is de gracht volledig gedempt. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembeek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen en percelen afgebeeld. De kaart van Popp (gemaakt tussen 1841-1879) toont de inrichting zoals die vandaag nog gekend is met een open plein.

Een onderzoek met ingreep in de bodem met proefputten en proefsleuven is noodzakelijk aangezien het vooronderzoek tot nu toe (bureauonderzoek) onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. De informatie over de aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen is niet voldoende gekend om de impact van de verstoring op het bodemarchief te kunnen inschatten.

3.2 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

3.2.1 VRAAGSTELLING

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem heeft tot doel om informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. De meeste aandacht hierbij gaat uit naar de oudere periodes, aangezien er voor deze sowieso geen informatie beschikbaar is, en naar de laatmiddeleeuwse/postmiddeleeuwse periode aangezien in deze periodes talrijke activiteiten hebben plaatsgegrepen op de site. Hiertoe zijn volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen geformuleerd:

- Zijn er antropogene sporen aanwezig?
- Op welke niveaus manifesteren deze zich?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes? Laatmiddeleeuws? Postmiddeleeuws?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefputten een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van een occupatie?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van de archeologische vindplaatsen?
- Wat is de waarde en het kennispotentieel van de vastgestelde archeologische vindplaatsen?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de archeologische vindplaatsen?
- Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven; wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van deze zones?
- Welke maatregelen dienen desgevallend genomen te worden ten aanzien van de archeologische sporen?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig?
- Is er verder (voor)onderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

3.2.2 DE RANDVOORWAARDEN

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in het hoofdstuk 8.6 (proefsleuven en proefputten) van de Code van Goede Praktijk 3.0.

3.2.3 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

3.2.3.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN –TECHNIEKEN

3.2.3.1.1 STRATEGIE

In dit verslag wordt het vooronderzoek met ingreep in de bodem, i.c. het proefsleuvenonderzoek, dat uitgevoerd is voor de geplande werken, toegelicht. Dit onderzoek had als doel de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen in kaart te brengen en te valoriseren. Daarbij wordt bijzondere aandacht besteed aan de sporen die kunnen gelinkt worden aan iconografische bronnen.

Bij zowel het terreinonderzoek, als bij de rapportage is de aandacht gevestigd op het beantwoorden van de vooropgestelde onderzoeksvragen.

Dit vooronderzoek met ingreep in de bodem moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen voor verder onderzoek op het projectgebied noodzakelijk of niet relevant zijn.

3.2.3.1.2 METHODEN EN TECHNIEKEN

Het terreinwerk van het proefsleuvenonderzoek vond plaats tussen 6/04 - 12/05 2020 en nam in totaal 14 werkdagen in beslag.

Om een zicht te krijgen op de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen, zijn binnen het projectgebied in totaal 7 proefsleuven aangelegd. De positie van de sleuven kwam precies overeen met de positionering zoals die is voorgesteld in de toelatingsaanvraag voor het vooronderzoek. De sleuven zijn gepositioneerd volgens een specifieke vraagstelling.

Na het machinaal verwijderen van de verharding legde een graafmachine met een platte bak de sleuven machinaal aan. Dit gebeurde steeds onder begeleiding van de veldwerkleider om te verzekeren dat de juiste diepte werd bekomen. De sleuven zijn afgegraven tot op de moederbodem (zandleem) of tot op het eerste archeologisch leesbare niveau. De grond werd gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurde op een manier dat de originele bodemopbouw opnieuw werd bekomen.

De sporen zijn na het afgraven onmiddellijk manueel opgeschoond, gefotografeerd met een fotobordje (met projectcode 17-AAL-EP / 2020B155), beschreven in de **SOLVA**-Archeologiedatabank en topografisch ingemeten met een RTS. Alle vondsten kregen een uniek identificatienummer (= vondstnummer). De profielen of profielputten zijn geregistreerd om op die manier een beter beeld te krijgen van de bodemopbouw. Elk profiel is gefotografeerd en per laag beschreven. Van alle sleuven en profielen is de precieze locatie topografisch ingemeten.

Het gebruik van **gestandaardiseerde fiches** en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten, ...) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage.

De Dienst Archeologie van **SOLVA** heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een **databank** geïnitieerd. Haar doel is het kunnen zowel invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlagen kunnen dienen in de rapporten.

De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het **spoor**. Dit valt uiteen in acht types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', 'vertical feature interface' of 'VFI' en 'horizontal feature interface' of 'HFI'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid wordt alles gekoppeld: plannen, tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de **spoorcombinaties**. Deze groeperen één of meerdere sporen. Elke spoorcombinatie krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze spoorcombinatie behoort. Het is evenwel niet zo dat elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een spoorcombinatie. Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een spoorcombinatie gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de spoorcombinatie waartoe ze behoren. Vanuit dit niveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die spoorcombinatie en waaraan de vondsten, plannen, tekeningen en foto's verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische/stratigrafische relaties te leggen tussen de spoorcombinaties onderling.

Het derde niveau in de databank bevat de **structuren**. Structuren groeperen op hun beurt één of meerdere spoorcombinaties. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste spoorcombinatienummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (spoorcombinatieniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van een spoorcombinatie (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (spoorcombinatieniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoonniveau) en een insteek (spoonniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke spoorcombinatie tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeert onder een structuur telkens de plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan de spoorcombinaties die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende spoorcombinaties die ertoe behoren en zo, verder

afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische/stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren.

Wat de **vondsten en de staalnames** betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie, datering en assessment voorziet. Dit gebeurt zoals vermeld op het spoorniveau. Hieraan zijn de verschillende vondst- en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden.

De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in een map '**bijlagen**': rapporten, plannen, overzichtsfoto's, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplan, ...

3.2.3.2 INPLANTINGSPLAN VAN DE PROEFSLEUVEN

De proefsleuven zijn zo aangelegd dat ze een volledige evaluatie toelaten van het aanwezige archeologische erfgoed én van de gekende iconografische bronnen.

De locatiekeuze van de proefsleuven is gebaseerd op verschillende historische bronnen (Fig. 3 & Fig. 4). Daarnaast is geprobeerd om enkele cartografische bronnen te georefereren. Gelet op het feit dat het uitzicht van deze locatie sinds het midden van de 19de eeuw grondig wijzigde, was dit niet evident. De locatie van enkele van de proefsleuven is deels dan ook bedoeld om deze georeferentie te checken.

Zone I: De locatie van deze proefsleuf is gekozen omwille van drie redenen. In de eerste plaats is het de bedoeling om meer zicht te krijgen op de noordelijke begrenzing van de stadsgracht en om na te gaan of er verschillende fasen van opvulling zijn. In tweede instantie is de locatie belangrijk om meer duidelijkheid te verkrijgen over de aanwezigheid en de ouderdom van de bewoning, i.e. de gebouwen en eventuele sporen op de achtererven. Tot slot is er ook de mogelijkheid om in deze sleuf tussen de gracht en de bewoning een weg aan te treffen.

Zone II: De locatie van deze proefsleuf is gekozen omwille van twee redenen. In de eerste plaats is het de bedoeling om meer zicht te krijgen op de vijver zoals afgebeeld op het plan van Jacob van Deventer en vast te stellen of er verschillende fasen van opvulling zijn. In de tweede instantie is de locatie van de sleuf van belang om meer duidelijkheid te verkrijgen over de aanwezigheid van gebouwen (georeferentie) en sporen op de achtererven.

Zone III: De locatie van deze proefsleuf is gekozen omwille van twee redenen. In de eerste plaats is het de bedoeling om vast te stellen of de kromming die te zien is op de historische kaarten te maken heeft met verdedigingswerken rond de stad en om de ouderdom ervan te bepalen. In de tweede plaats is het de bedoeling om zicht te krijgen op de weg die hier loopt.

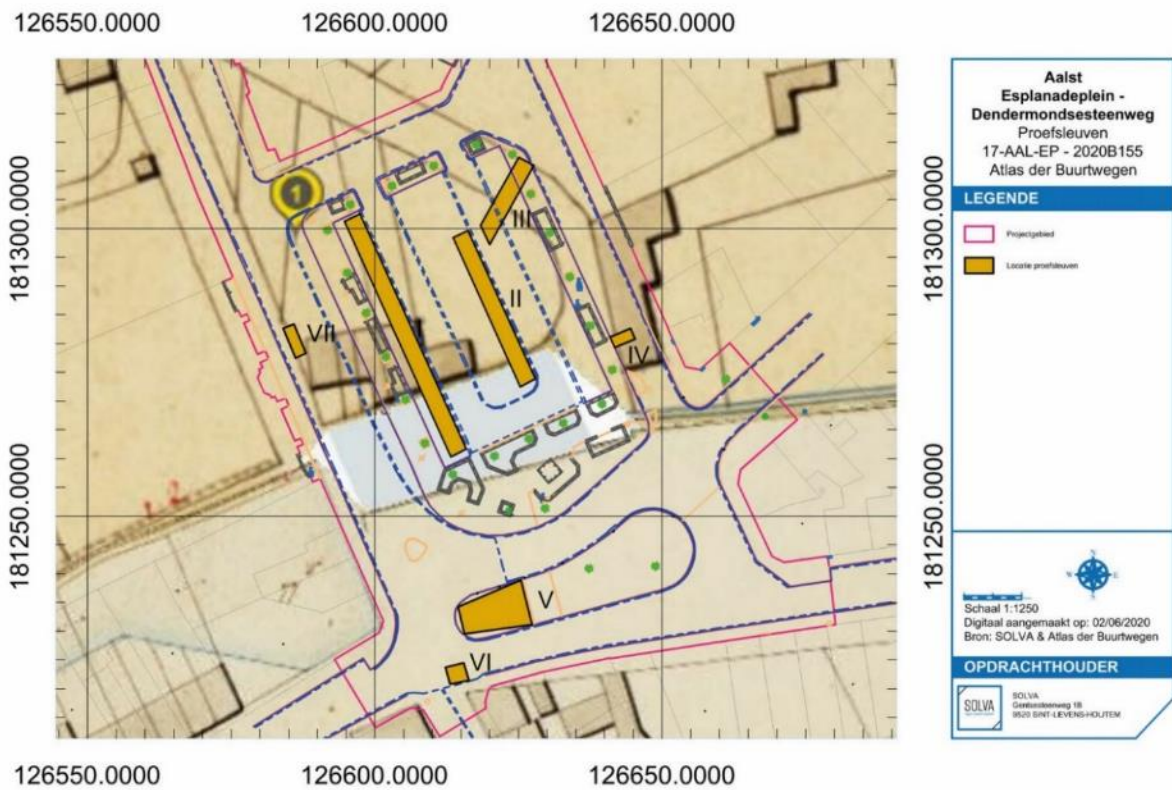
Zone IV: De locatie van deze proefsleuf is gekozen om de georeferentie te controleren. Op deze locatie of net ten oosten ervan kunnen sporen van bebouwing bewaard zijn. Deze sleuf had als doel om deze bebouwing te lokaliseren.

Zone V: De locatie van deze proefsleuf is gekozen om de zuidelijke begrenzing van de stadsgracht te lokaliseren en inzicht te verwerven in de demping ervan. De mogelijkheid bestaat dat een deel van het wallichaam nog bewaard is. Daarnaast is het de bedoeling om de locatie van de stadspoort vast te stellen.

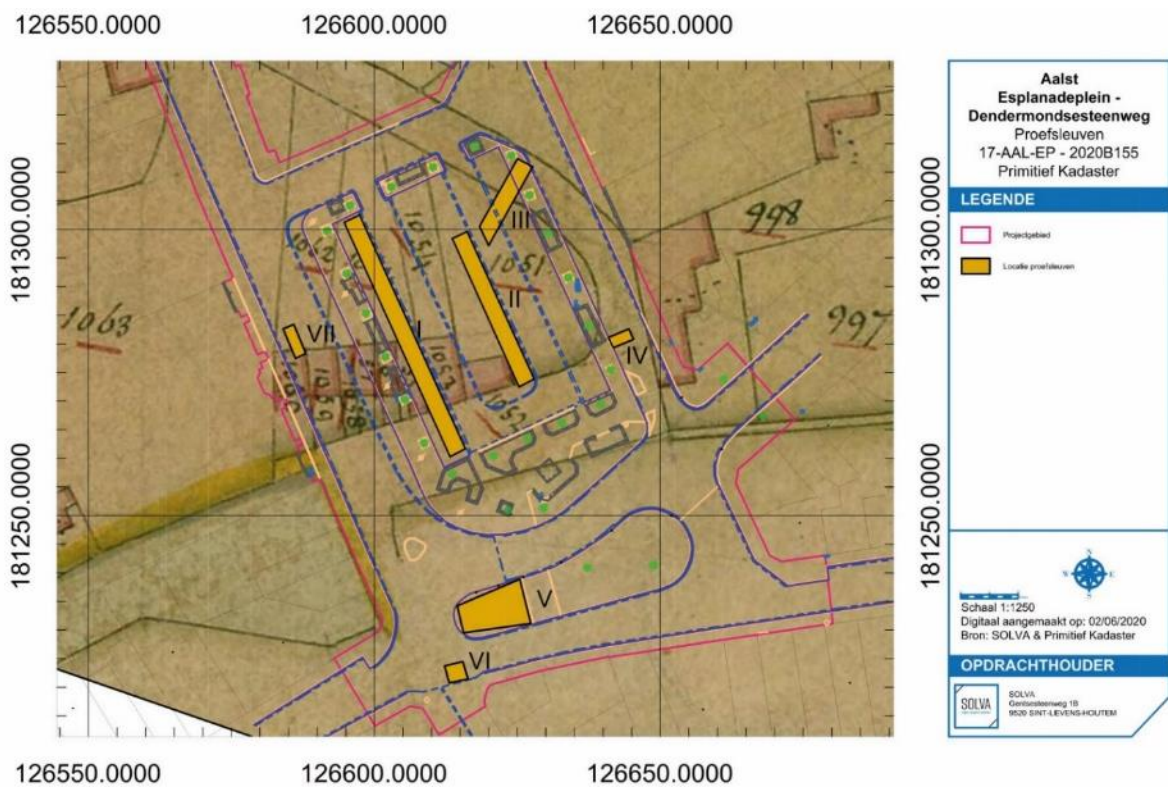
Zone VI: De ligging van deze proefsleuf is gekozen om de Kattestraatpoort te lokaliseren. In combinatie met zone V zal de aan- of afwezigheid van muurwerk helpen om dit verder te bepalen.

Zone VII: De locatie van deze proefsleuf is gekozen om een controle uit te voeren op de georeferentie. De kans bestaat dat op deze plaats zich gebouwen bevinden.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is er slechts in beperkte mate afgegraven tot een 2de grondvlak. Enkel indien er geen duidelijkheid was over de aard van de sporen is er dieper gegraven. Omdat de aangetroffen sporen veelal zeer groot waren in omvang, was het ook niet mogelijk om de coupes op een juiste manier te positioneren. Bijgevolg zou een coupe een beperkte informatiewaarde hebben gehad. Om verder vervolgonderzoek niet teveel te verstoren, is er dan ook voor gekozen om het aantal coupes tot het minimum te beperken.

Figuur 35: Weergave van de proefsleuven op de Atlas Der Buurtwegen (bron: AGIV & SOLVA, digitaal aangemaakt op 02/6/2020).

Figuur 34: aanduiding van de proefsleuven op het primitief kadaster uit 1830 (bron: SOLVA & Primitief Kadaster; digitaal aangemaakt op 02/06/2020).

3.2.3.3 *BESCHRIJVING VAN DE OPENGELEGDE OPPERVLAKTE*

De lengte van de proefsleuven varieert tussen de 3,8 en 46 lopende meter. In onderstaande tabel 4 worden de verschillende lengtes en oppervlaktes per proefsleuf weergegeven.

Tabel 1: Overzicht van de sleuven, hun lengte en hun oppervlakte.

I	46,6 m	166,6 m ²
II	28,4 m	101,1 m ²
III	12,14 m	44 m ²
IV	4,1 m	10,9 m ²
V	12,4 m	76,6 m ²
VI	4,3 m	12,7 m ²
VII	6,1 m	14,7 m ²
	Totaal:	426,6 m ²

De totale werfzone bedraagt ca 8757 m². Hierbinnen nemen de parking en de rioleringen een oppervlakte van 6115 m² voor hun rekening. Dit betekent dat er met het proefsleuvenonderzoek in **totaal 4,87 %** van het volledige terrein (of 6,98 % van de oppervlakte van de parking en de rioleringen) onderzocht is geweest.

3.2.3.4 *MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE SELECTIE VAN VONDSTEN*

Tijdens het terreinwerk is er geen selectie gebeurd bij het recupereren van de vondsten. Om een zo compleet mogelijk beeld van de site en de archeologische restanten te verkrijgen, is **alles** verzameld, voorzien van een vondstnummer (= uniek volgnummer) en opgenomen in de **SOLVA**-Archeologiedatabank.

3.2.3.5 *MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE STAALNAME*

Doordat het beeld van het archeologische record reeds van in het begin van het proefsleuvenonderzoek zeer duidelijk was, zijn er slechts een beperkt aantal coupes en profielen gezet. Hierdoor was het ook niet mogelijk om gerichte staalnames te doen van de sporen.

3.2.3.6 *BESCHRIJVING VAN HET GEBRUIKTE MATERIAAL*

De afgraving gebeurde afhankelijk van de grootte van de sleuven ofwel met een New Holland E225B SR graafmachine van 25 ton met een platte bak van 2 m breed ofwel met een minigraver Terex TC35 van 3,5 ton. De foto's zijn genomen met een Pentax K-50. De vondsten zijn per laag gerecupereerd en in vondstzakjes gestoken. Deze werden vervolgens onmiddellijk voorzien van een uniek volgnummer (= vondstnummer). Het digitaal inmeten van de sporen en het bepalen van de hoogte van het terrein en de afgegraven niveaus (in TAW) werden gedaan met een GPS-toestel (Trimble R6 GNSS). De registratie van de archeologische sporen gebeurde met een tablet met een *Filemaker 15 go app*.

3.2.3.7 *BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN EVENTUELE AFWIJKENDE METHODIEK EN VAN EVENTUELE BIJSTELLINGEN VAN DE OORSPRONKELIJKE STRATEGIE*

Niet van Toepassing.

3.2.3.8 *ZONES WAAR BEHOUD IN SITU GEBEURDE*
Niet van toepassing.

3.2.3.9 *ASPECTEN WAARVOOR ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEWONNEN*
Niet van toepassing.

3.2.3.10 *ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD GEVRAAGD*
Niet van toepassing.

3.3 ASSESSMENTRAPPORT

3.3.1 SAMENVATTING VAN DE BEVINDINGEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Stad Aalst wenst een heraanleg van het openbaar domein en de aanleg van een parking op het Esplanadeplein te realiseren. Tegelijkertijd zullen de rioleringen rond het plein en onder de Dendermondsesteenweg vernieuwd en ontdebeld worden. Daartoe zijn opbraak- en graafwerken nodig. Voor de concrete uitwerking van de bouwplannen en het aanvragen van de bouwvergunning van de ondergrondse parking zal de Stad een derde partij aanstellen.

Momenteel is deze nog niet gekend, maar gezien de hoge verwachtingen voor de terreinen en de uitdagingen inzake mobiliteit op deze drukke verkeersas wenst de Stad het archeologietraject reeds op te starten zodat dit met zekerheid afgerond is bij de start van de werken. Een evaluatie met vooronderzoek met ingreep in de bodem is noodzakelijk om inzicht te krijgen op het archeologisch potentieel en de eventuele impact van de geplande werken daarop.

De huidige verharding en beplanting zal eerst volledig worden verwijderd. Nadien worden de oude rioleringen opgebroken en vervangen door nieuwe rioleringen. Na deze werken wordt vervolgens een parking gebouwd en de bovenbouw heraangelegd. Er wordt voorlopig uitgegaan van een bestaande opbouw van max. 30 cm. Momenteel is de ligging van de nieuwe rioleringen en van de ondergrondse parking (2 bouwlagen), alsook het uitzicht van de bovenbouw concreet gekend.

De specifieke bouwplannen van de ondergrondse parking zijn nog niet gekend (behoort tot de opdracht van de door de stad aan te stellen derde partij), maar de contouren en diepte van de bouwput liggen wel reeds vast, gezien dit vanzelfsprekend ook van belang is ten aanzien van de omgevingsaanleg en geplande rioleringswerken.

Historische bronnen geven het gebied buiten de voormalige Kattestraatpoort (nu: het station, het Stationsplein, de Industriestraat, de Vaartstraat, de Albert Liénartstraat, de Stationsstraat, het Esplanadeplein en de Esplanadestraat) de naam Sint-Ursmarusmeers. Het was ooit eigendom van het Wilhelmietenklooster dat zou opgericht zijn op de grondvesten van een voormalige Benediktijnerpriorij van Sint-Ursmarus. Een deel van de Sint-Ursmarusmeers werd als pestkerkhof gebruikt, gelegen aan beide zijden van de huidige Albert Liénartstraat, terwijl een ander perceel ingenomen werd door het schuttershof van Sint-Joris, dat zich bevond op het Esplanadeplein en verder nog het terrein tussen de Stationstraat en de Esplanadestraat besloeg.

Uit historisch en cartografisch onderzoek is geweten dat aan de zuidzijde van het plein de laatmiddeleeuwse stadsomwalling (stadswal en -gracht) ligt. Op basis van archeologisch onderzoek is geweten dat de omwalling is opgericht in het eerste kwart van de 13de eeuw. Dit wijst op een planmatige en grootschalige uitbreiding van de stad in deze periode.

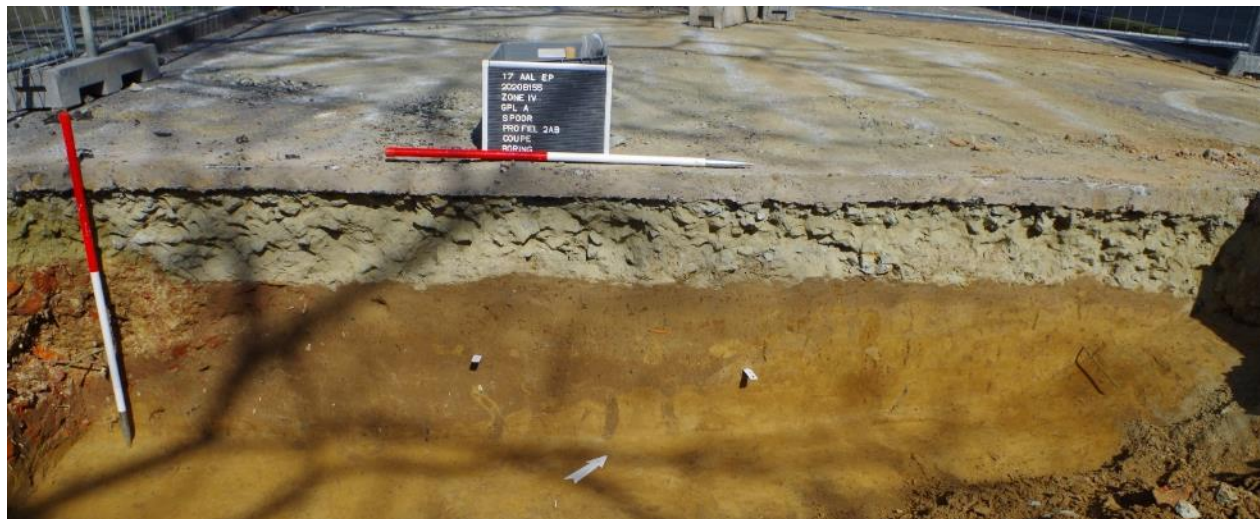
Het historisch kaartenmateriaal voor het Esplanadeplein vertoont onderlinge verschillen, waardoor niet met zekerheid te zeggen is of de weergegeven situatie de reële situatie is of niet. De oudste en waarschijnlijk ook betrouwbare, kaart is deze van Jacob van Deventer uit 1565. Op deze kaart is de Kattestraatpoort afgebeeld. Ervoor ligt een brug over de stadsgracht. De weg splitst zich voorbij de brug en loopt dan aan weerszijden van een poel/vijver verder. Langs de linkse afsplitsing staat een gebouw en een waterpartij die lijkt aan te sluiten op de stadsgracht. Een min of meer gelijkend beeld is te zien bij Guicciardini (1581). Op de kaart van Braun & Hogenberg uit 1588-1597 is er een totaal verschillende situatie weergegeven. Deze kaart toont immers een bastion dat voorzien is van een muur en een gracht. Dit is dan weer niet te zien op de kaart van De Deyn uit 1629. Deze kaart toont de Kattestraatpoort met daarvoor een brug over de stadsgracht. De brug sluit aan op twee gebouwtjes, elk gelegen aan één kant van de brug. Een weg voert vanaf de brug met een boog naar een brug over de Siesegembek. Aan een zijde van de weg zijn drie gebouwen afgebeeld. Van een bastion is op deze kaart geen sprake, hoewel dit opnieuw wordt afgebeeld op de kaart van Sanderus uit 1649. Ook op de kaart van de Beaulieu wordt dit ravelijn afgebeeld. Een eeuw later tekent Jozef Ferraris de situatie in Aalst zoals die tussen 1771-1778 zichtbaar was. Op deze kaart zijn de stadsmuur en de Kattestraatpoort niet meer aanwezig, maar is de stadsgracht wel nog zichtbaar. Ten oosten van de brug is de gracht al grotendeels gedempt en slechts zichtbaar als een smalle greppel. Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen afgebeeld. Op het primitief kadaster uit 1830-1833 is het deel van de stadsgracht dat ten westen van de toenmalige brug lag nog zichtbaar. Ten oosten van de brug is de gracht volledig gedempt.

Vanuit de stad loopt een weg met een boog naar een brug over de Siesegembek. Aan weerszijden van de weg zijn gebouwen en percelen afgebeeld. De kaart van Popp (gemaakt tussen 1841-1879) toont de inrichting zoals die vandaag nog gekend is met een open plein.

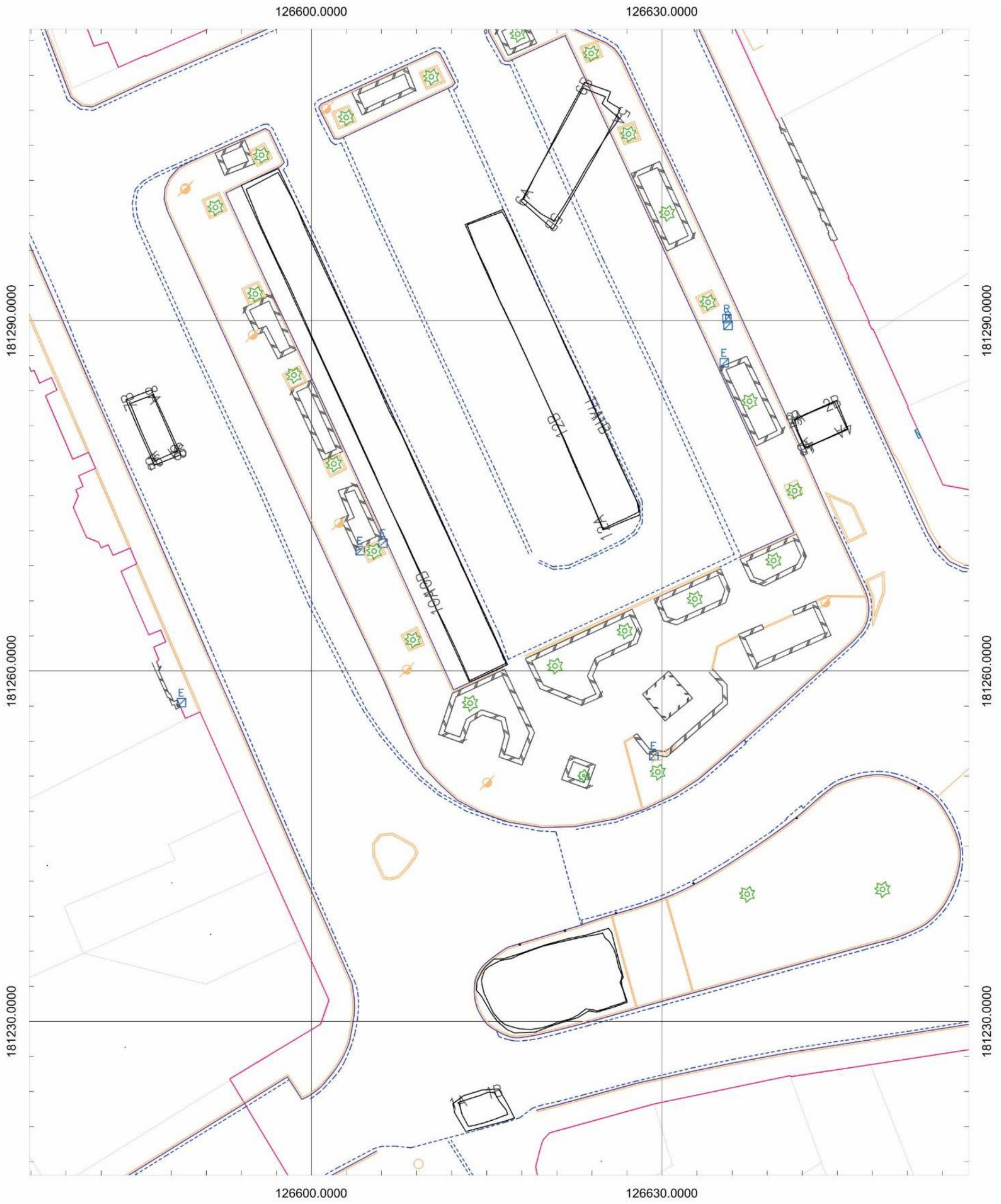
Een onderzoek met ingreep in de bodem met proefputten en proefsleuven is noodzakelijk aangezien het vooronderzoek tot nu toe (bureauonderzoek) onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. De informatie over de aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen is niet voldoende gekend om de impact van de verstoring op het bodemarchief te kunnen inschatten.

3.3.2 BESCHRIJVING VAN DE AARDKUNDIGE OPBOUW VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

Het projectgebied is gelegen binnen een zone die reeds honderden jaren intense antropogene bewoning heeft gekend. De onderzoekzone is momenteel in gebruik als parking en rijweg. Het hele onderzochte gebied is bijgevolg verhard. Daarom zijn er ook geen volledig intacte bodemprofielen meer bewaard gebleven. Er is steeds een deel van het bodemprofiel verdwenen, wat een impact heeft op de verwachting ten aanzien van antropogene activiteiten die zich enkel op het looppniveau hebben afgespeeld e.g. steentijdsites. Op verschillende plaatsen is er onder de huidige verharding een zgn. 'tuinlaag' of 'landbouwlaag' teruggevonden. Deze laag is gevormd door het telkens opnieuw bewerken van de A-horizont voorafgaand aan de stedelijke bewoning. In totaal zijn er 12 profielen gezet verspreid over 7 werkputten (Fig. 5). Omdat bijna alle profielen enkel antropogene pakketten tonen, zijn deze slechts in beperkte mate relevant voor de beschrijving van de aardkundige opbouw van het projectgebied. Op verschillende plaatsen was er op geringe diepte reeds ongestoorde moederbodem. Dit wijst er op dat het gebied slechts in geringe mate is opgehoogd geweest in het verleden of dat eventuele ophogingen later opnieuw zijn afgegraven. De afzonderlijke profielen worden besproken per zone in functie van de stratigrafie.

Afbeelding 1: profiel 2A2B in zone IV toont het ontbreken van een A- en B-horizont. Deze is afgegraven bij de aanleg van de verharding van het plein

LEGENDE		
<p style="text-align: center;">Aalst Esplanadeplein - Dendermondsesteenweg Proefsleuven 17-AAL-EP - 2020B155 Locatie profielen</p>	<p>— sleufwand proefsleuf — Onderzoekszone</p> <p>— Kadaster</p>	<p>Schaal 1:300 Digitaal aangemaakt op: 03/06/2020 Bron: STAD AALST & AGIV</p>
		OPDRACHTHOUDER
		<p>SOLVA Gentsesesteenweg 1B 9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM</p>

Figuur 36: Situering van de aangelegde profielen.

3.3.3 ASSESSMENT VAN DE SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN

3.3.3.1 INLEIDING

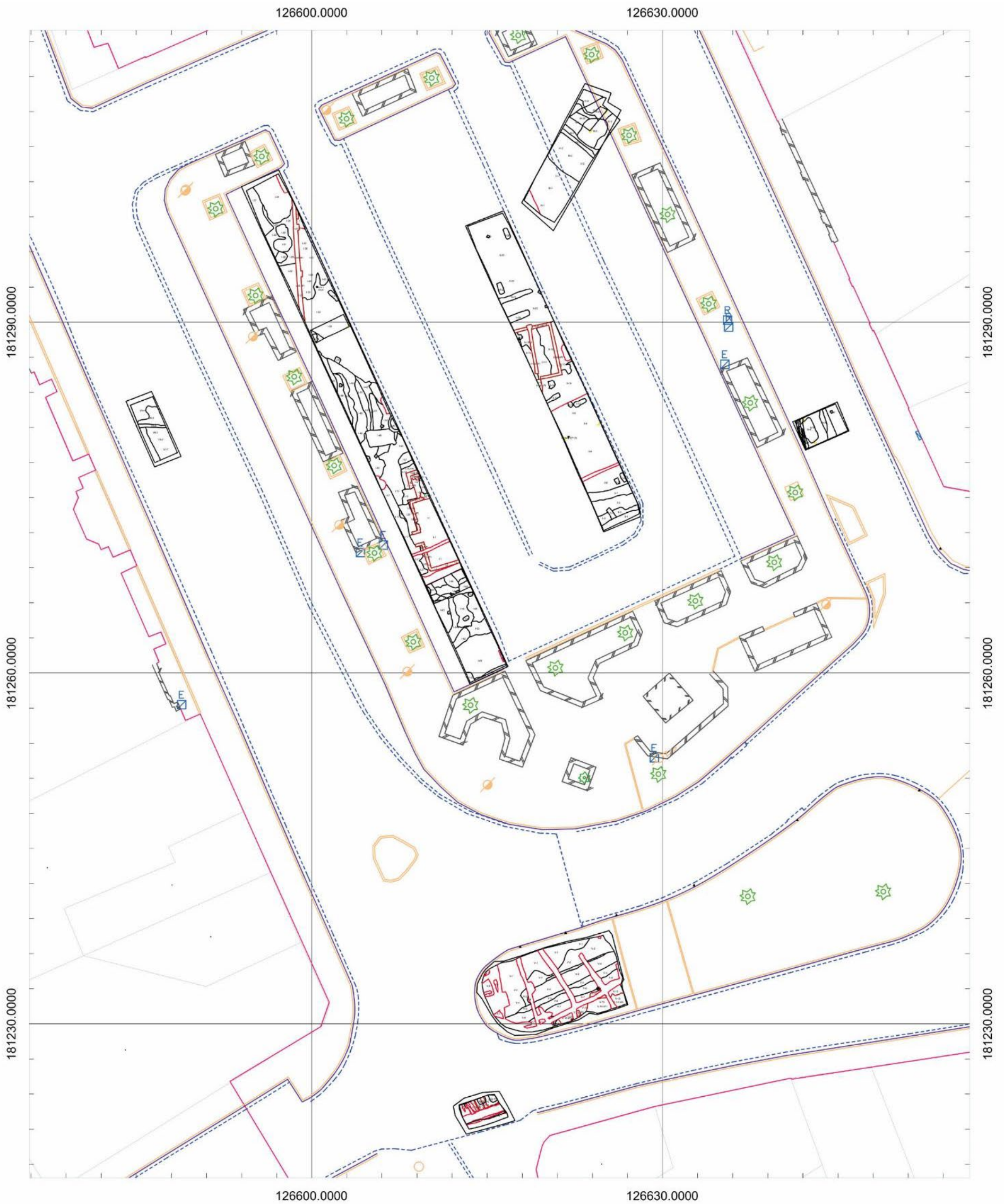
Aangezien het vooronderzoek gesitueerd is op een plaats waar er sinds lang historische bewoning is gekend, hoeft het niet te verbazen dat er in alle sleuven antropogene relictten zijn teruggevonden. In totaal zijn er 192 afzonderlijke spoornummers toegekend, verspreid over 7 proefputten.

Het merendeel van de sporen is te linken aan grote uitgravingen die in bijna alle proefputten zijn aangesneden. Deze zijn wellicht te linken aan de stadsversterking van Aalst. In zone V is een stukje van de fundering van de laatmiddeleeuwse stadsmuur en een deel van de stadsgracht aangetroffen.

Naast de uitgravingen zijn er ook nog sporen van laatmiddeleeuwse/postmiddeleeuwse bewoning teruggevonden. Het gaat om funderingen, kelders van huizen, afvalkuilen etc.

Het occupatie kan opgesplitst worden in meerdere periodes. Enkele sporen hebben duidelijk ouder materiaal (metaaltijden) opgeleverd. Omwille van de beperkte oppervlakte in de proefputten, zijn deze sporen evenwel nog niet ruimtelijk te interpreteren. Het merendeel van de sporen is te koppelen aan de laatmiddeleeuwse occupatie. De oudste vullingspakketten zijn te situeren tussen het midden van de 15de en het midden van de 16de eeuw. Een deel van de grote uitgravingen zijn opgevuld in de loop van de 17de tot en met de 19de eeuw. Aangezien het plein in het midden van de 19de eeuw is aangelegd, zijn er geen sporen gevonden die jonger zijn.

De sporen worden per zone besproken tezamen met de vondsten die relevant zijn voor de datering. Achteraan volgt een samenvatting waarbij de resultaten over de verschillende zones heen worden besproken.

LEGENDE		
<p style="text-align: center;">Aalst Esplanadeplein - Dendermondsesteenweg Proefsleuven 17-AAL-EP - 2020B155 Niet-gefaseerde allesporenkaart op kadasterplan</p>	<ul style="list-style-type: none"> Sleufwand Lagen Verstoring Onderzoekzone Muren en vloeren 	<p>Schaal 1:300 Digitaal aangemaakt op: 03/06/2020 Bron: STAD AALST & AGIV</p>
		OPDRACHTHOUDER
		<p>SOLVA Gentsesteenweg 1B 9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM</p>

Figuur 37: Niet-gefaseerde allesporenkaart.

3-3-3.2 ZONE I

Deze sleuf is met z'n 47 m de langste sleuf die tijdens het vooronderzoek is aangelegd.

In het zuiden van de sleuf zijn de lagen I-60 en I-61 met zekerheid te linken aan een grote uitgraving, wellicht de stadsgracht (Afb. 1). Het is niet duidelijk of ook de lagen I-62, I-63 en I-64 tot deze gracht behoren, of het kuilen zijn die een oudere fase van de gracht hebben doorsneden. Boven deze lagen is een deel van een wegdek teruggevonden (I-55). Deze vrij zandige laag bestond uit sporen van trampling en aangestampte grond. Deze laag is gevormd nadat de gracht en de kuilen opgevuld waren.

Om de afbakening van de gracht te kunnen maken, is er machinaal verdiept naar een tweede grondplan. Om de impact op het toekomstige onderzoek tot het minimum te beperken was de verdiepte zone slechts 1,8 m breed. Uit het verdiepen bleek dat er inderdaad verschillende kuilen ten noorden van de gracht zijn ingegraven (Afb. 2).

Afbeelding 3: Zicht vanuit het zuiden op de stadsgracht.

Afbeelding 2: Aanzet van verschillende kuilen op GPL B.

De puinige vulling van spoor I-61 (gracht) verschilt sterk van de vulling van de andere lagen. Het materiaal uit I-61 bestaat uit 25 scherven aardewerk en is te dateren tussen het begin van de 16de eeuw en het midden van de 18de eeuw. In de laag zaten er talrijke, sterk gefragmenteerde stukken bot afkomstig van de onderkaak van een rund.

Uit kuil I-65 zijn er in totaal 205 scherven gerecupereerd. Het aardewerk in lichtoranje klei, specifieke vormen in rood aardewerk (grape, kan/kruik, kom, teil), steengoed met engobe/zoutglazuur (drinkkan), steengoed Siegburg (voet met geknepen standing) wijzen op een datering tussen het midden van de 15de en het midden van de 16de eeuw (Afb 3). Ook in dit spoor zijn er talrijke, sterk gefragmenteerde stukken dierlijk bot gerecupereerd, en ook hier ging het vooral om fragmenten van onderkaken en lange beenderen.

Ook spoor I-64 heeft een grote hoeveelheid sterk gefragmenteerd dierlijk botmateriaal opgeleverd. Deze laag was eveneens te dateren tussen het begin van de 15de eeuw en het midden van de 16de eeuw.

Afbeelding 4: Materiaal uit kuil I-65.

Net ten noorden van deze kuilzone ligt een opgevulde kelder met een deels bewaarde vloer erbovenop. De kelder wordt omgeven door muur I-2 die gezet is met bakstenen van formaat 23 x 11 x 6 cm (Afb. 4). De mortel is een vrij harde, weinig zandige kalkmortel met kalkstippen. Aan de binnenzijde is er een afwerking van pleister te zien. De opvulling van de kelder bestaat uit vrij grof puin (I-1). In de bovenste vulling liggen rode vloertegels in halfsteens verband met formaat 14 x 14 x 1,1 cm, wellicht afkomstig van een vloer die bovenop het gewelf lag. De kelder is minstens 5,8 x 1,7 m groot. Aan de westelijke kant is er een opening van 0,8 m die langs twee kanten is afgeboord met bakstenen muurtjes van 0,8 m lang die haaks op de keldermuren staan. Wellicht flankeren deze een ingang met trap of een keldergat.

Aan de noordelijke zijde van de kelder (i.e. een andere ruimte) ligt een bakstenen vloer (I-9), die omgeven wordt door een bakstenen muur I-10 (Afb. 5). De vloer I-9 bestaat uit bakstenen die in een steens verband zijn gelegd. Ze hebben een afmeting van 23 x 11 x 6 cm. De mortel bestaat uit een vrij harde, weinig zandige kalkmortel met kalkstippen. Deze vloer ligt bovenop het gewelf I-6. Dit gewelf is gemaakt met bakstenen van formaat 23/22,5 x 11/ 10,5 x 6/5,5 cm. Deze liggen in een correct halfsteens verband. De gebruikte mortel is een vrij harde, weinig zandige kalkmortel met kalkstippen. Er is een gat gemaakt in het gewelf, dat nadien is opgevuld met puin (I-8). Bovenop gewelf I-6 ligt laag I-12, een harde kalkmortel die diende als opmaaklaag voor I-9. Rond vloer I-9 ligt muur I-10. Deze muur is in correct kruisverband gemetst met bakstenen van 23 x 11 x 6 cm. Er is een vrij harde, weinig zandige kalkmortel gebruikt. Het zuidelijke deel van muur I-10 is uitgebroken door kuil I-16. Ook de insteek van muur I-10 i.e. I-14 wordt door kuil I-16 vergraven. Het gebruikte baksteenformaat is postmiddeleeuws, wellicht 17de- of 18de-eeuws.¹⁸

Ten westen van kelder I-1 liggen verschillende lagen (I-17, I-18, I-19, I-20, I-21, I-22) die als kuil zijn geïnterpreteerd. Uit laag I-22 is een fragment industrieel steengoed gerecupereerd. Dit impliceert dat de laag tussen het begin van de 18de en het midden van de 19de eeuw tot stand is gekomen.

Ten noorden van deze sporen liggen enkele kuilen en sporen die in verband te brengen zijn met de bewoningsfase waartoe ook kelder I-1 behoorde. Deze sporen e.g. I-48 (kuil/beerkuil?) en I-46/47 (waterput)

¹⁸ Verschillende muren die op de Hopmarkt ter hoogte van de oostelijke en de zuidelijke pandgang zijn opgegraven dateren uit deze periode en hebben dit baksteenformaat. (De Maeyer et al. 2014)

hebben geen materiaal opgeleverd dat kan gebruikt worden voor een datering, maar doordat ze ingegraven zijn in een grote uitgraving kunnen ze wel een *terminus post quem* krijgen (infra).

Afbeelding 5: zicht vanuit het zuiden op kelder I-1.

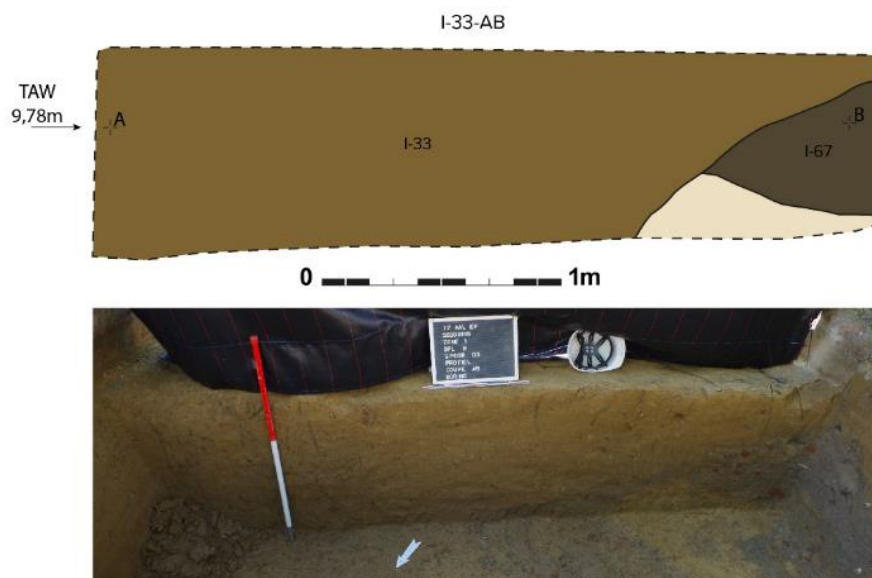
Afbeelding 6: Zicht vanuit het noorden op vloer I-9 en I-12.

De lagen I-37, I-38, I-39, I-40, I-41, I-42, I-43, I-45 en I-54 zijn waarschijnlijk allemaal verschillende vullingspakketten van dezelfde, grote uitgraving. Deze kuil, met een doorsnede van minstens 11 m, kan op basis van het materiaal (grijs aardewerk, grape in rood aardewerk type A22 (De Grootte 2018), steengoed bandoor, rood gedraaide kom met standvinnen) tussen het midden van de 15de en het midden van de 16de eeuw gedateerd worden. In de vulling van deze kuil zijn er verschillende paalsporen gegraven: I-36, I-44, I-52, I-53. Deze sporen konden niet gedateerd worden, maar zijn wellicht ook te linken aan de tuinen en de huizen die daar sinds de late middeleeuwen hebben gestaan.

Afbeelding 7: links: materiaal uit I-33, rechts detail van lakenloodje.

In het noorden wordt de grote uitgraving I-37 oversneden door I-33. Deze laag had een heterogene licht gelig bruine vulling en wordt in het noorden afgedekt door I-30 (tuinlaag). Om meer duidelijkheid te krijgen over de opbouw en aard van spoor I-33 is er een sleuf uitgezet haaks op de lengterichting van de sleuf (Fig. 8). Hieruit bleek dat het een vrij diepe uitgraving betreft die oudere sporen (e.g. I-67) heeft vergraven. De uitgraving heeft een NW-ZO verloop. Het materiaal uit I-33 is te dateren in de 15de eeuw (grijs gedraaid, lokaal rood fragmenten van papkom, scherf met uitwendige slibdecoratie, steengoed met engobe-zoutglazuur). In de vulling van de kuil is een loodje in een tin-loodlegering teruggevonden. Het loodje heeft op de voorzijde het opschrift "DER NAW" en is aan de achterzijde vlak.

Figuur 38: coupe AB op spoor I-33.

Bij het verdiepen was er aan de oostkant een aparte kuil te zien (I-67). Deze kuil wordt oversneden door I-33 (fig. 9). Het materiaal (grijs aardewerk, rood aardewerk, steengoed) plaatst deze kuil tussen het begin van de 14de en het begin van de 16de eeuw.

In het noorden wordt de laag I-33 afgedekt door laag I-30. Deze laag kan geïdentificeerd worden als tuinlaag en is hetzij ontstaan door bewerking van I-33, hetzij is deze laag opgevoerd. Dit laatste is het meest plausibel. Laag I-30 is tot tegen muur I-23 gelegd. Er is geen insteek of funderingssleuf van de muur te zien, daar waar dit t.h.v. laag I-33 wel het geval is. Uit laag I-30 zijn er slechts twee scherven gerecupereerd waardoor de datering vrij breed uitvalt tussen het begin van de 17de-midden van de 19de eeuw.

Afbeelding 8: zicht vanuit het zuiden op de lagen I-30, I-33 en muur I-21.

Muur I-23 is gebouwd uit baksteen van 23 x 11 x 6 cm en is gezet in een correct kruisverband. Er is een vrij harde, weinig zandige mortel met kalkstippen gebruikt. De muur is in een smalle sleuf gezet, en vulde die quasi volledig. Aan de bovenste stenen zijn nog sporen van een soort kalkverf of kalei waar te nemen. De muur is aan de oostzijde voorzien van steunbeertjes. Ze vormt duidelijk de grens tussen twee percelen. Dit blijkt niet alleen uit de projectie van de muur op het primitief kadaster uit 1830, maar blijkt ook uit een verschillende inrichting aan de beide kanten van de muur. Daar waar aan de oostelijke zijde er enkel een tuinlaag (I-30) waar te nemen is, zijn er aan de westelijke zijde van de muur talrijke kuilen uitgegraven.

Deze kuilen (I-26, I-27, I-28, I-31) zijn ingegraven in de tuinlaag I-29 en hebben allen een puinige vulling (Afb. 8). De kuilen hebben tezamen 199 fragmenten aardewerk, 3 glasfragmenten en 2 stukken van een muurtegel en een intacte vloertegel opgeleverd. Het materiaal dateert de sporen in de 2de helft van de 18de tot het midden van de 19de eeuw (Afb. 9 tem 12).

Afbeelding 9: Zicht op de kuilen ten westen van muur I-23.

Afbeelding 10: materiaal uit I-26.

Afbeelding 11: links detail van beschilderde muurtegel met ossekop uit I-26, rechts detail van bord in faïence fine uit I-26

Afbeelding 12: links: materiaal uit kuil I-27, rechts: detail van scherf met merkteken.

Afbeelding 13: links: materiaal uit I-28, rechts detail van stempel op steengoed jeneverfles.

Deze kuilen worden afgedekt door laag I-32. Deze laag is een ophogingslaag, en is te linken aan de huidige pleinopbouw. Dit wordt ondersteund door de vondst van een pijp in bakeliet, een materiaal dat vanaf de jaren 1910 in gebruik kwam.

3-3-3-3 ZONE II

Zone II ligt 12 m ten oosten van sleuf I. Deze sleuf meet 29 m in lengte en heeft dezelfde oriëntatie als sleuf I. Bijna alle sporen in zone II zijn terug te brengen tot een heel grote uitgraving. De lagen II-4, II-5, II-6, II-7, II-32, II-33, II-34, II-35, II-36, II-37, II-38 en II-39 maken deel uit van deze uitgraving (Afb. 13). Deze lagen zijn allemaal te interpreteren als opvullingspakketten van een grote uitgraving. Deze lagen worden afgedekt door laag II-8, II-9, II-15 en II-30. Deze lagen zijn tot stand gekomen nadat de uitgraving al was opgevuld. Het gaat om geleidelijke opvullingen van lokale depressies die ontstonden ten gevolge van het inklinken van de vulling van de kuil. Deze lagen zijn te interpreteren als tuinlagen waaraan op geregeld tijdstippen materiaal werd toegevoegd. Zo was er in laag II-9 een dik pakket mosselschelpen gedumpt.

Afbeelding 14: Afbeelding 13: zicht vanuit het oosten op de lagen II-4, II-5, II-6, II-7, II-8.

Om inzicht te krijgen in de opbouw van het spoor zijn er twee profielen en 1 coupe geregistreerd. Het profiel 12A12B is genomen in de lengte van de sleuf. In dit profiel is er aan de zuidkant (linkerkant op tekening) een duidelijke insnijding te zien (Fig. 10 t.e.m. 12). De lagen lopen dieper richting het noorden. De onderste pakketten bestaan uit een puinige vulling en impliceren een intentionele, snelle opvulling van de uitgraving. Uit de lagen, II-4, II-38 en II-37 komt materiaal dat te dateren is in de 2de helft van de 16de eeuw (Afb. 14). Het materiaal uit laag II-6 en II-7 is dan weer te plaatsen tussen 1750 en 1850.

Het profiel 11A11B en de coupe AB tonen een sterke gelaagdheid in de kuil. Omwille van praktische overwegingen is de bodem van de kuil niet bereikt. Het organisatorische werk om de onderkant van de kuil te bereiken stond niet in verhouding tot de kenniswinst die het zou opleveren.

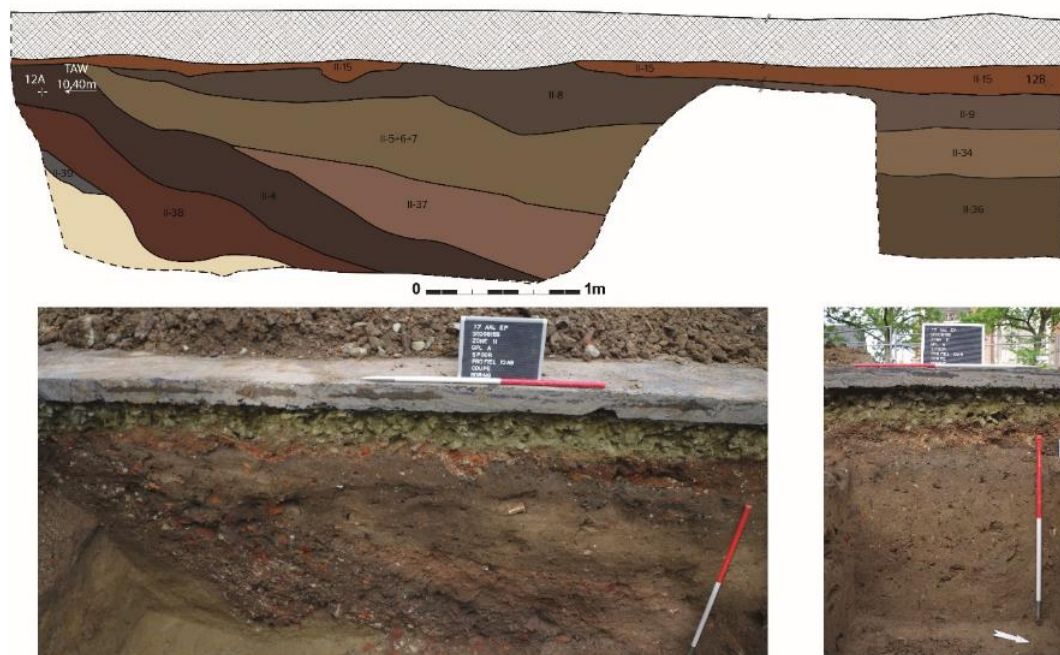
In de bovenste lagen zijn verschillende kuilen gegraven: II-1, II-2, II-11, II-12 en II-31. Het materiaal uit deze kuilen is te dateren in de 18de- begin 19de eeuw.

Het materiaal uit de bovenste lagen II-8, II-9 en II-15 dateert een stuk jonger dan de onderliggende lagen. Laag II-9 is op basis van het aardewerk, een pijpfragment en munt te dateren in de 2de helft van de 18de- begin van de 19de eeuw (Afb. 15). Eén van de pijpkoppen heeft het opschrift GML. Dit opschrift is in gebruik tussen ca. 1769 en 1898 bij verschillende kleipijpenmakers in Gouda¹⁹. De pijpenkop met Franse lelie is wellicht ook afkomstig van Gouda. In deze laag is een munt van Lodewijk XVI gevonden. Deze koperen

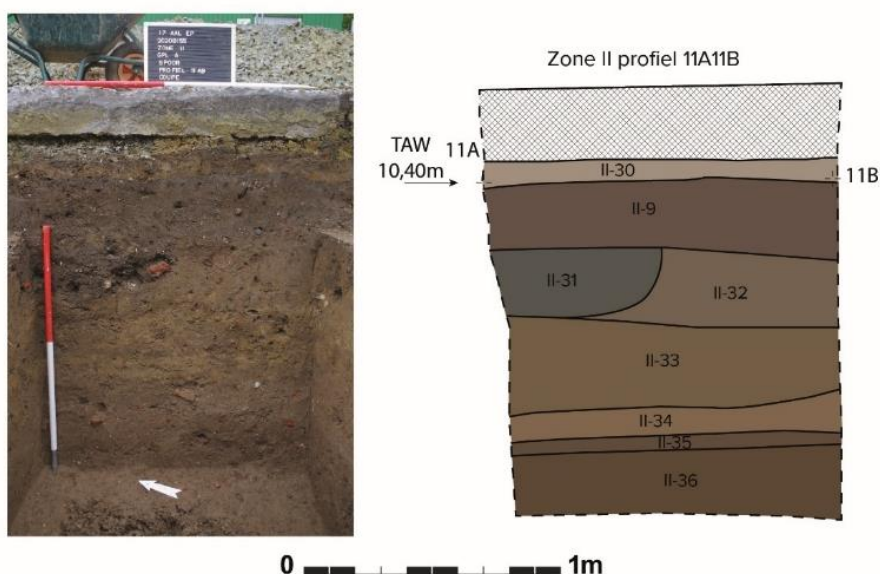
¹⁹ <https://www.claypipes.nl/merken/letters/gml>

De munt draagt op de voorzijde de inscriptie « LOUIS XVI ROI DES FRANCAIS 1792 », op de keerzijde staat er “LA NATION LA LOI LA ROI 2 S L’AN 4 DE LA LIBERTE”. De diameter van het stuk bedraagt 34 mm. De munt is geslagen in Lille.

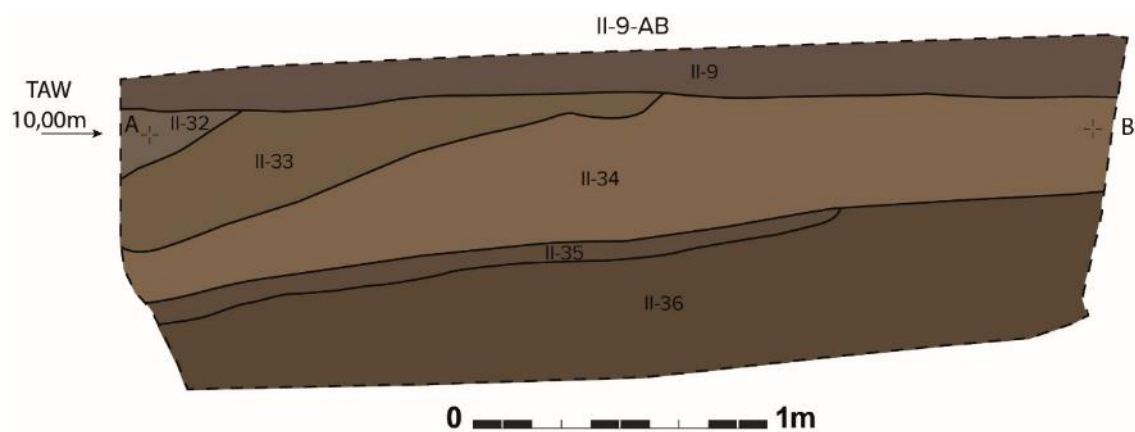
Waarschijnlijk loopt deze grote uitgraving verder over de gehele proefsleuf. De lagen II-16 en II-23 sluiten qua uitzicht en datering goed aan bij de lagen II-8 en II-19. Dus wellicht dekken deze lagen ook de grote structuur af. Er zijn in deze zone geen bijkomende coupes gezet, om zo de impact van het vooronderzoek zo klein mogelijk te houden. Op die manier kan de structuur tijdens het vervolgonderzoek beter onderzocht worden. Bovendien liggen de profielen 6A6B en 5A5B in zone III ook vlakbij.

Figuur 39: profiel 12A12B. In dit profiel is de insnijding van de uitgraving duidelijk zichtbaar.

Figuur 40: profiel 11A11B.

Figuur 41: coupe AB op spoor II-9.

Afbeelding 15: materiaal uit II-4.

Afbeelding 16: materiaal uit II-9.

Bovenop de pakketten van de grote uitgraving zijn ook in het noordelijke deel van de proefsleuf verschillende kuilen uitgegraven. De kuilen II-29, II-28, II-22, II-21, II-25, II-26, II-27, II-14 en II-13 hebben geen materiaal opgeleverd, maar zijn wellicht ook in de loop van de 18de-begin 19de eeuw te situeren.

Ongeveer centraal in zone II lag een muur (I-19) die doorsneden werd door een tweede muur (II-17). Muur II-19 maakt een rechthoek van minstens 4 x 3 m (Afb. 16). Muur II-19 is gemetst met baksteen (formaat 22 x 10 x 6 cm) maar bevat ook brokken baksteen en brokken kalkzandsteen. Er kon geen metselverband waargenomen worden. Er is bij de bouw gebruik gemaakt van een vrij zachte weinig zandige kalkmortel met kalkstippen en houtskool. De muur wordt oversneden door muur II-17 die haaks op muur II-19 staat. Deze muur bestaat uit bakstenen met formaat ? x 10 x 6 cm / 23 x 11 x 6 cm. Er is een vrij zachte weinig zandige kalkmortel gebruikt. Ook aan de noordzijde van deze muur, op de plek waar deze II-19 kruist, lag er een grote brok kalkzandsteen. Rond de structuur (en ook naar het zuiden) ligt de puinlaag II-15. Mogelijk is deze laag het gevolg van het uitspreiden van het puin na de afbraak van het gebouw. Er is geen insteek te zien langs de muren wat impliceert dat de lagen II-15, II-16 en II-23 jonger zijn dan de muur. De muren zijn niet te linken aan een structuur op de historische kaarten. Er is geen pleister op de muur te zien, wat een identificatie als kelder uitsluit. Wellicht gaat het om een aanbouw op een achtererf, zonder verharde vloer.

Afbeelding 17: zicht op muur II-19 en II-17.

3-3-3.4 ZONE III

Zone III ligt ten oosten van zone II en meet ongeveer 11 m in lengte. Het merendeel van de sleuf is vergraven door een grote uitgraving. Deze uitgraving loopt quasi haaks op de lengterichting van de proefsleuf, waardoor de rand duidelijk vast te stellen was (Afb. 17). Om de insnijding en het verloop van het spoor te volgen, is er plaatselijk dieper gegraven om te peilen naar de diepte van de uitgraving (Fig. 13 & Fig. 14).

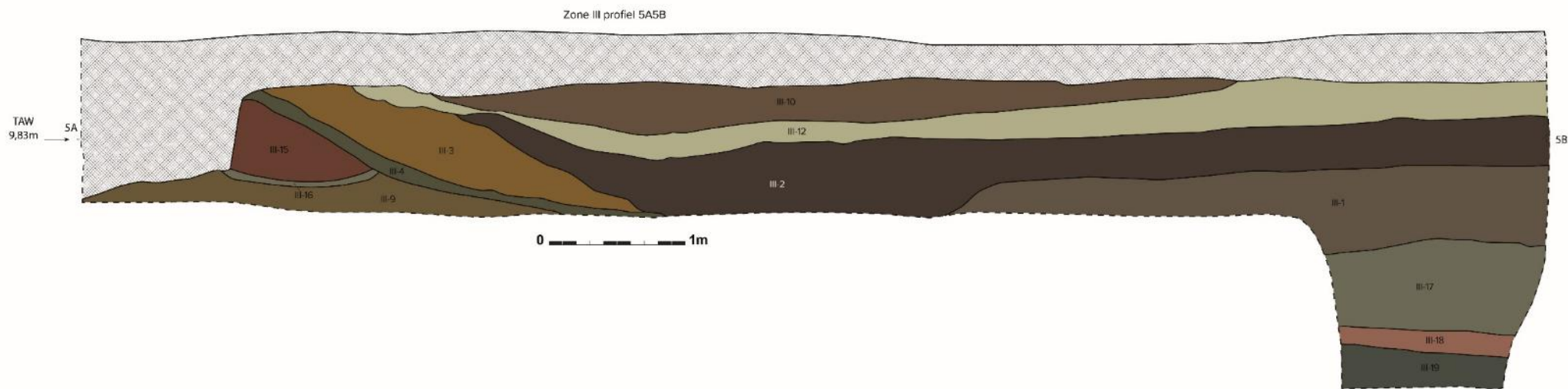

Afbeelding 18: zicht op zone III vanuit het zuidwesten.

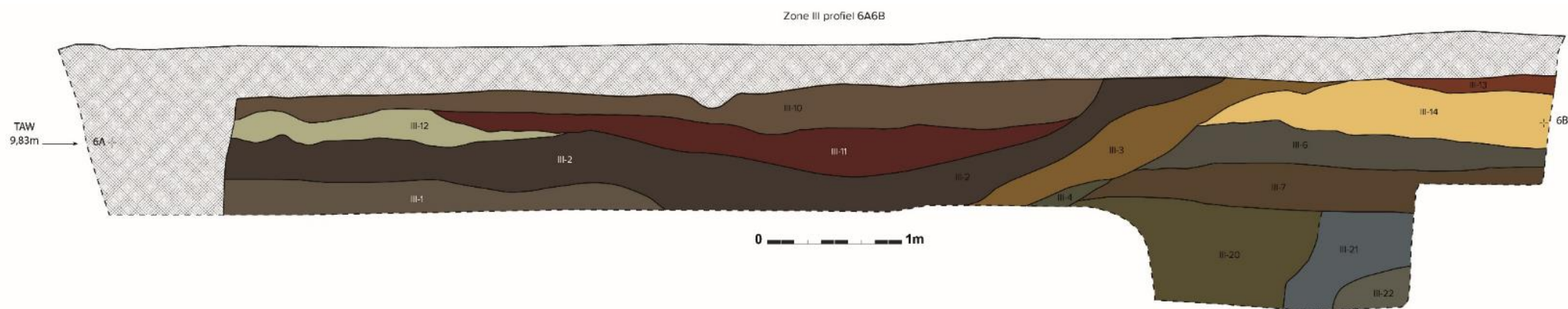
De bodem van de uitgraving is bij het verdiepen niet bereikt, doordat het grondwater begon in te spoelen. Om veiligheidsredenen is het verdiepen hierop gestaakt. De bodem van de uitgraving ligt minstens 2,8 m onder het huidige loopoppervlak. De onderste laag (III-19) was vrij puinig, en lijkt het resultaat van een snelle dichting.

De uitgraving omvat de volgende lagen: III-1, III-2, III-3, III-10, III-11, III-12, III-17, III-18 en III-19. De uitgraving blijkt in meerdere fases gevuld te zijn. De oudste lagen (III-17, III-18, III-19) zijn gevormd in de 2de helft van de 17de eeuw (Afb. 18). De bovenste pakketten (III-2, III-10, III-12) zijn jonger, en te dateren in de 2de helft van de 18- 1ste helft van de 19de eeuw (Afb. 18). Mogelijk zijn deze lagen opnieuw als tuingrond te interpreteren waaraan bij inklinking materiaal is toegevoegd.

Wellicht is deze uitgraving hetzelfde als de structuur die in proefput II is aangetroffen. Het materiaal en de vulling van de beide sporen correspondeert immers vrij sterk.

Figuur 42: zone III profiel 5A5B.

Figuur 43: zone III profiel 6A6B.

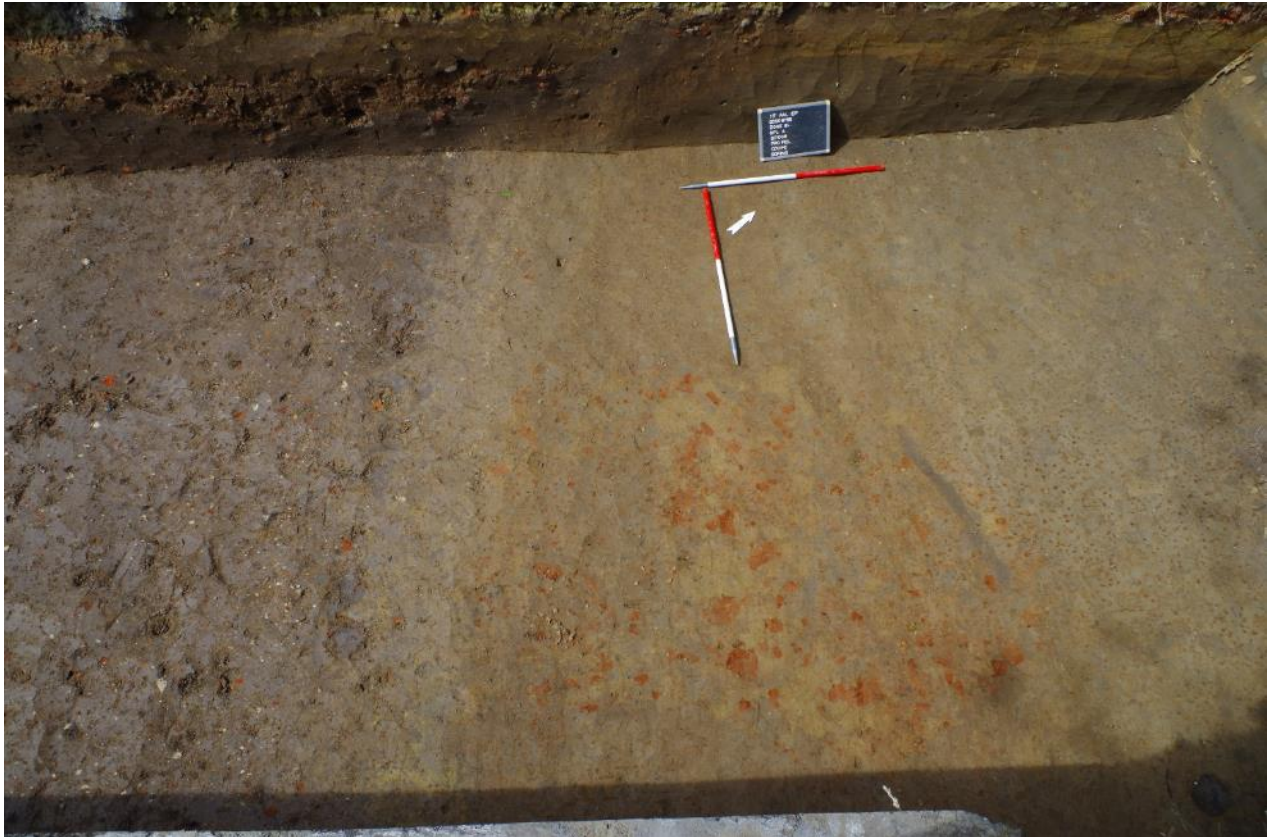
Afbeelding 19: links materiaal uit III-2, rechts materiaal uit III-19.

Deze grote uitgraving doorsnijdt een puinkuil (III-15/III-16) (Fig. 12/ Afb. 19). Op basis van een schouderfragment van een rode grape is deze puinkuil te dateren tussen het begin van de 15de en het begin van de 17de eeuw.

Afbeelding 20: Puinkuil III-15/ III-16 wordt doorsneden door de grote uitgraving.

Ten noordoosten van deze grote uitgravingen zijn er aanwijzingen dat er ook oudere sporen te verwachten zijn in het projectgebied. De kuil III-5 + III-23 had een geelbruine vulling met talrijke brokken verbrande leem (Afb. 20). In coupe bleek deze niet heel diep bewaard te zijn (Afb. 21). In de kuil is één fragmentje handgevormd aardewerk, verschaald met chamotte aangetroffen. Deze scherf is in de vroege middeleeuwen te dateren.

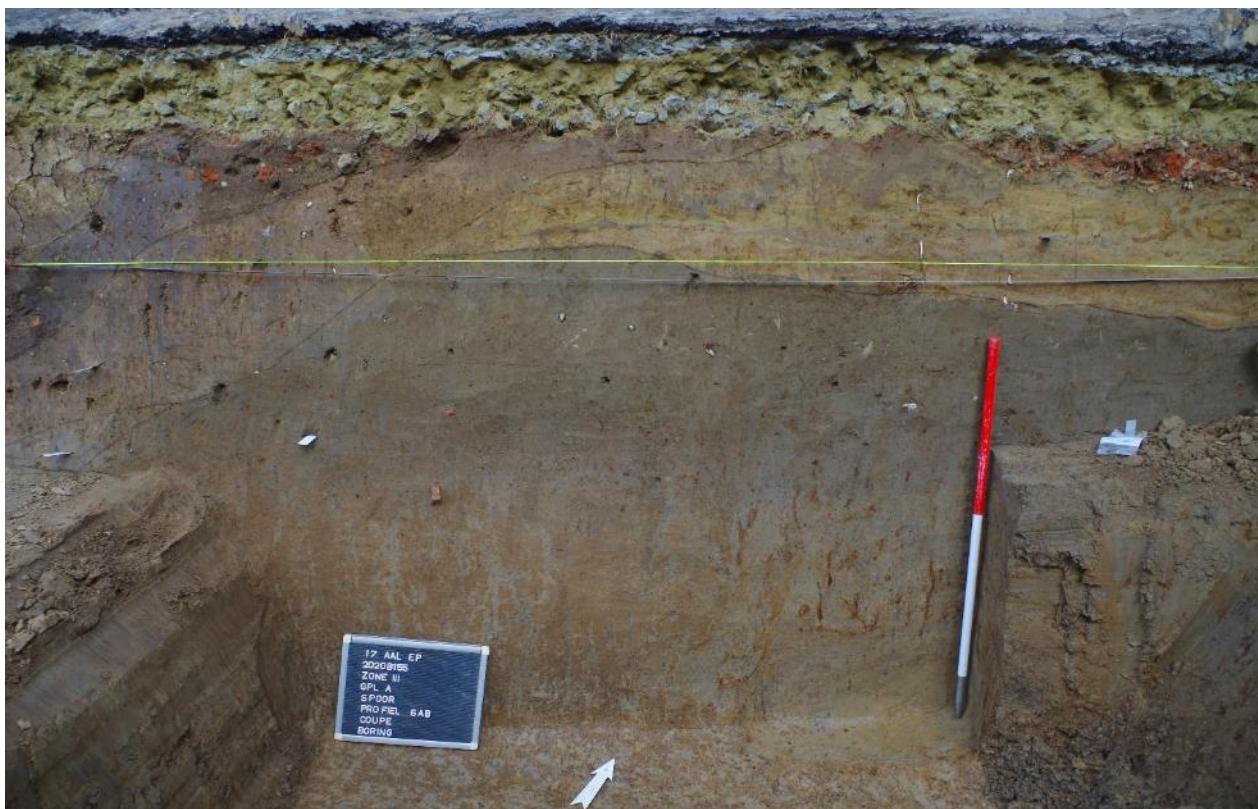

Afbeelding 21: kuil III-5 in grondvlak.

Afbeelding 22: kuil III-5 in coupe.

De kuil lijkt ingegraven te zijn in een grotere, niet nader te dateren structuur: laag III-20. Om de aflijning van dit spoor te kunnen maken is er langs het profiel 6A6B verdiept naar een 2de grondplan GPL B (Fig. 14. & Afb. 22). Tijdens het verdiepen bleek het een grote structuur te zijn, waarvan de randen door de kleine omvang van de proefput niet vast te stellen waren. Waarschijnlijk heeft deze structuur ongeveer dezelfde oriëntatie als de grote uitgraving uit de postmiddeleeuwen. De onderkant van het spoor is niet bereikt in de coupe vanwege opstijgend grondwater. In deze laag zijn verschillende fragmenten bouwmetaal en 8 handgevormde scherven teruggevonden (Afb. 23). Deze scherven zijn te dateren in de late ijzertijd of vroeg-Romeinse periode. Doordat deze structuur slechts partieel kon vrij gelegd worden, is de interpretatie niet met zekerheid te maken. Het kan een extractiekuil zijn of een landschappelijk fenomeen dat in deze periode opgevuld is geraakt.

Afbeelding 23: detail van profiel 6A6B.

Afbeelding 24: handgevormde scherven uit III-20.

Boven spoor III-20 liggen de lagen III-6 en III-7 (Fig. 14, Afb. 22). Deze lagen zijn wellicht in gebruik geweest als akkerlaag/tuinlaag. Het materiaal uit III-6 is te dateren tussen het begin van de 15de en het begin van de 17de eeuw. Bovenop deze lagen ligt een dik, vrij compact pakket: III-14. Dit pakket bestaat uit verschillende lagen van compactie en trampling en is te interpreteren als een wegtracé. Het werd deels vergraven door de grote postmiddeleeuwse uitgraving.

3-3-3-5 ZONE IV

Deze kleine zone van 4 m breed ligt deels op de straat “Esplanadeplein”. De profielen 2A2B, 3A3B en 4A4B tonen dat er slechts een geringe gelaagdheid is in deze zone. De natuurlijke, ongestoorde bodem (moederbodem) zit vlak onder de huidige verharding van de straat.

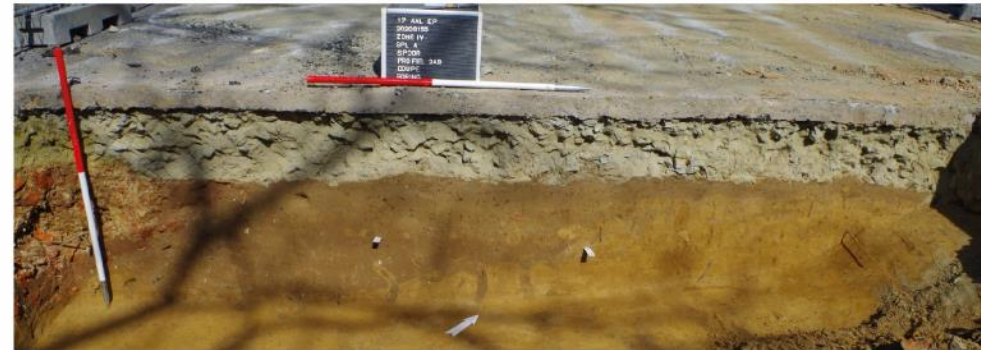
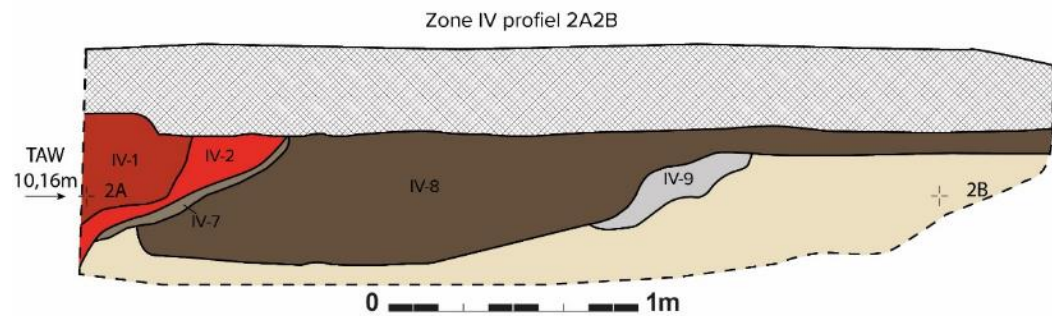
Afbeelding 25: links: zone IV na afgraven. Rechts: zone IV na het verdiepen naar een 2de grondvlak.

Wellicht is er voor de aanleg van de verharding enkel de A- en B-horizont afgehaald (Fig. 15 t.e.m. 17). Bijna alle lagen in deze zone zijn terug te brengen tot 2 sporen (Afb. 24). De lagen IV-1 tem IV-7 maken deel uit van een puinkuil die een andere kuil IV-8 oversnijdt. Om duidelijkheid te krijgen in de relaties tussen de twee kuilen is er verdiept naar een 2de grondvlak (Afb. 24). Na verdiepen bleek kuil IV-8 duidelijk aflijnbaar in vlak. Uit de coupe bleek de kuil slechts enkele cm diep bewaard.

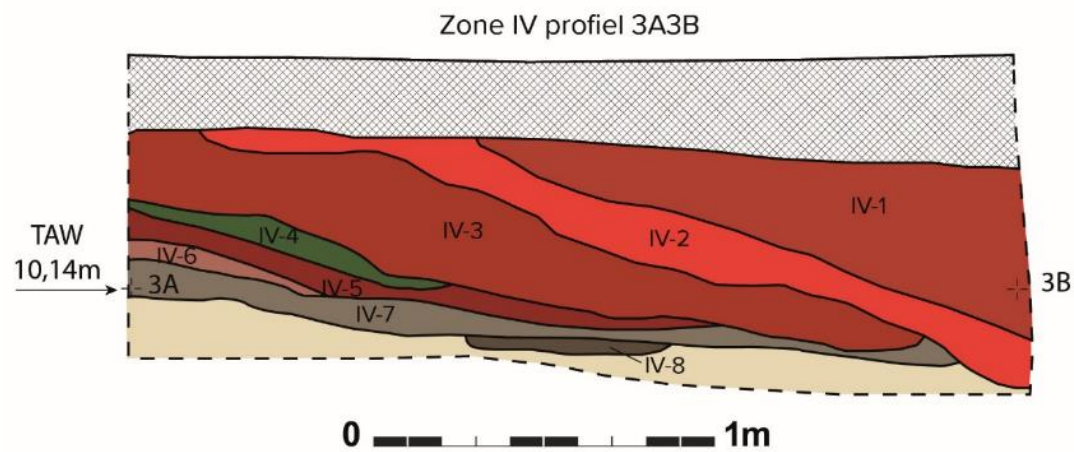

Afbeelding 26: links: coupe AB op kuil IV-8. Rechts: materiaal uit IV-8.

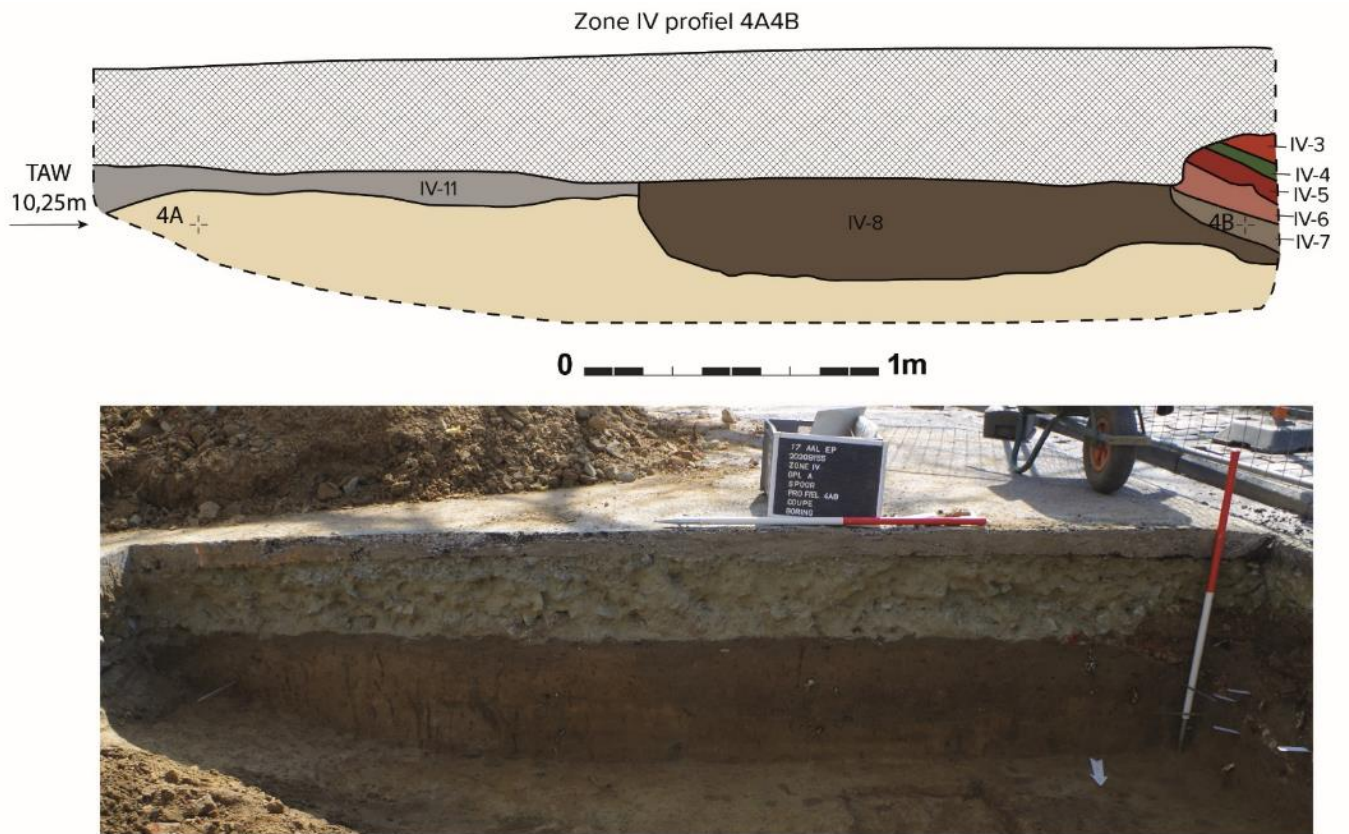
Kuil IV-8 kon op basis van het aardewerk gedateerd worden tussen 1325 en begin van de 15de eeuw (Afb. 25). De puinkuil is tussen het begin van de 15de en het midden van de 16de eeuw te dateren. Het is niet uit te sluiten dat de puinkuil tot dezelfde grot uitgraving behoort die ook in de zones I t.e.m. III is aangetroffen.

Figuur 44: Zone IV profiel 2A2B.

Figuur 45: Zone IV profiel 3A3B.

Figuur 46: Zone IV profiel 4A4B.

3.3.3.6 ZONE V

Deze zone is gelegen aan de zuidkant van het projectgebied. De meeste sporen in deze zone zijn te linken aan de (laatmiddeleeuwse) verdedigingswerken van de stad Aalst. Aangezien de proefput op het vermoedelijke tracé van de stadsomwalling ligt, lag dit dan ook in de lijn van de verwachtingen.

Afbeelding 27: zone V na afgraven.

De lagen V-1 t.e.m. V-7 zijn te linken aan de gracht die de stadsmuur van Aalst moest beschermen (Afb. 26). De lagen zijn verschillende opvullingen van de gracht. Het merendeel van de lagen bevat veel puin en huishoudelijk afval. Het schervenmateriaal uit de gracht dateert de opvulling van dit deel van de gracht tussen het begin van de 17de en het midden van de 18de eeuw (Afb. 27).

Afbeelding 28: scherven uit V-4, onderdeel van de opvulling van de stadsgracht.

Ten zuiden van de stadsgracht ligt een bakstenen massief dat wellicht te koppelen is aan de laatmiddeleeuwse stadsmuur. De sporen V-13 en V-15 bestaan uit gestort puin en brokken baksteen die in een onregelmatig verband zijn verwerkt. In beide muren zitten er baksteen fragmenten van ? x 11,5/12 x 5,5/6 cm tesamen met brokken kalkzandsteen. De mortel is een vrij harde kalkmortel met inclusies van kalkstippen en houtskool. Er ligt mortel op de muur, maar het feit dat er nergens pleister waar te nemen is, impliceert dat het om fundering gaat, en niet om opgaand muurwerk. Ten noorden van V-13 ligt een (deel van een) gewelf: V-12. Dit gewelf bestaat uit bakstenen die in een incorrect kappenverband zijn gemetst. Het formaat van de bakstenen bedraagt ? x 12/11,5 x 5/6 cm. Ook hier is er met een harde, vrij zandige kalkmortel gewerkt. Het gewelf loopt wat af in de richting van de stadsgracht. Waarschijnlijk had dit gewelf een ondersteunde functie ten opzichte van de stadsmuur e.g. steunbeer voor de muur.

Ten westen van het massief V-15 ligt V-9, die te interpreteren is als de insteek van V-15. Ten westen daarvan liggen de lagen V-8 en V-10. De beide lagen hebben een heterogene vulling met inclusies van baksteen, houtskool en kalkmortel. Hoewel V-10 duidelijk iets grijzer is, horen ze waarschijnlijk tot dezelfde laag. Mogelijk is deze laag te interpreteren als een restant van een aarden wal, die vooraf ging aan de stadsmuur.

Afbeelding 29: links zicht op muur V-13 en gewelf V-12. Rechts: insteek V-9 en lagen V-8 en V-10.

3-3-3-7 ZONE VI

Deze zone is gelegen op de kruising van de kattedstraat en het Esplanadeplein. Doordat een groot deel van de zone vergraven is door kabels, is de meeste informatie te halen uit het noordelijke profiel van de sleuf. Er is tijdens het vooronderzoek afgegraven in twee verschillende niveaus. Op het eerste grondplan kwam een riolering en een akkerlaag aan het licht. De riolering is gemetst met bakstenen van formaat 24 x 12 x 5,5 cm. De stenen uit het gewelf zijn iets groter en hebben het formaat 18 x 8,5 x 4,2 cm. De riolering is te dateren in de 19de eeuw, en heeft slechts een beperkte archeologische waarde.

Afbeelding 30: zicht vanuit het oosten op zone VI.

Nadat de riool in vlak was geregistreerd, is er verdiept naar een 2de grondplan (GPL B, Afb. 30). Om dit grondplan te kunnen aanleggen, zijn de riolering en de verschillende akkerlagen (VI-1, VI-2 en VI-14) doorsneden. Het grootste deel van het grondvlak B bestond uit ongestoorde moederbodem, wat er op wijst dat de dikte van de archeologische stratigrafie op deze plaats vrij beperkt is. De akkerlaag (of tuinlaag) heeft geen vondsten opgeleverd, maar lijkt qua uitzicht heel sterk op de laatmiddeleeuwse landbouwlaag die op verschillende plaatsen in Aalst is teruggevonden. Het is daarom ook aannemelijk dat de vorming van deze lagen eindigt in de late middeleeuwen.

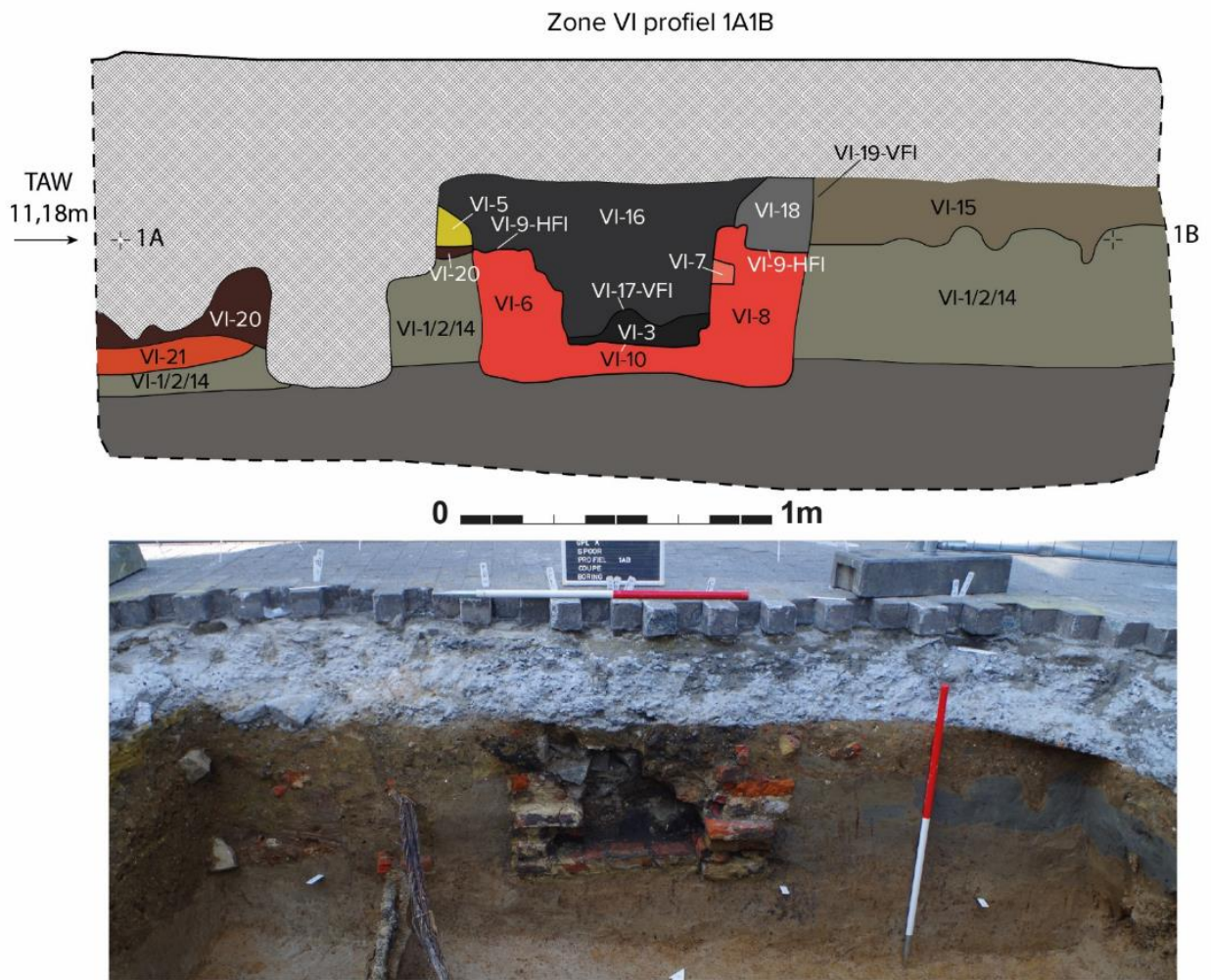
Aan de westkant van de proefput is tussen alle verstoringen door een klein blokje sterk gelaagde stratigrafie bewaard gebleven (Afb. 31, Fig. 18). Wellicht is dit een restant van het wegtracé dat terug te brengen is tot een middeleeuwse voorloper van de Kattedstraat die via een brug over de stadsgracht tot buiten de stad liep. Er is geen vondstenmateriaal gevonden dat gebruikt kan worden om het wegniveau te dateren. De poort en de brug over de stadsmuur zijn niet aangetroffen in deze proefput, hoewel dit wel de verwachting was. Wellicht bevinden deze structuren zich meer in de richting van het Esplanadeplein.

Afbeelding 31: zone VI na verdiepen naar GPL B.

Afbeelding 32: detail van laag VI-20, wegniveau.

Figuur 47: zone VI profiel 1A1B.

3.3.3.8 ZONE VII

Zone VII is gelegen op de westelijke straat van het Esplanadeplein, voor de ingang van de Sint-Jozefskerk. De kleine zone van 11 m² leverde opnieuw een grote uitgraving op. Aangezien er enkel spoorvulling is aangetroffen, is er afgegraven tot een diepte van 1,3 m. Op dit niveau was er een aflijning van een kuil te zien (Afb. 32). De geringe omvang van de proefsleuf had tot gevolg dat het niet te achterhalen was waar de coupes en profielen te situeren zijn ten opzichte van de kuil. Daarom is er beslist om niet dieper te couperen. Zonder ruimtelijke informatie over de kuil, geeft een doorsnede slechts beperkte aanvullende informatie. Bovendien zou dit verder onderzoek op de kuil bemoeilijken.

Afbeelding 33: zone VII na afgraven.

Het merendeel van de lagen is terug te brengen op 3 verschillende structuren.

Spoor VII is het oudste spoor (Fig. 17 en Fig. 18). De opvulling van deze grote kuil is op basis van het vondstenmateriaal te situeren in de loop van de 15de eeuw (Afb. 33).

Afbeelding 34: Links: materiaal uit VII-7. Rechts materiaal uit VII-2.

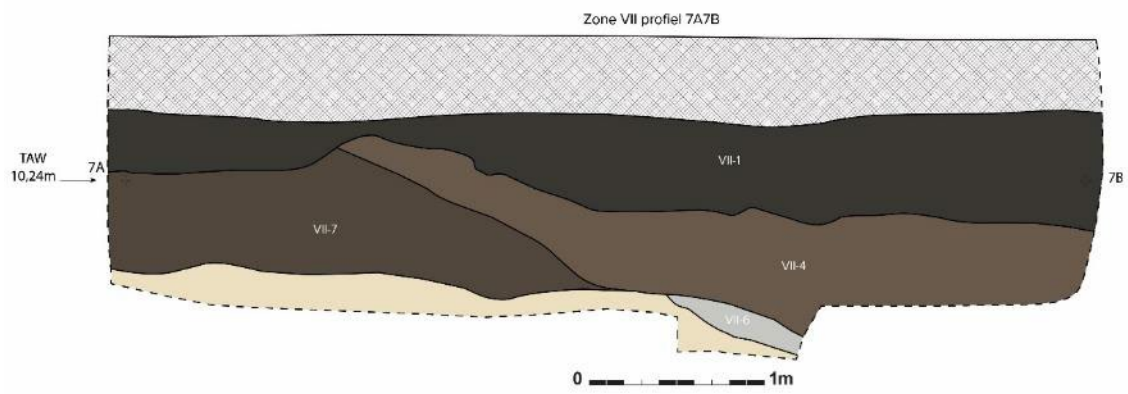
Deze kuil wordt doorgraven door een andere kuil (lagen VII-2, VII-3, VII-4, VII-5 en VII-6). Het materiaal uit deze kuil is mogelijk iets recent, en is te dateren tussen het midden van de 15de tot het midden van de 16de eeuw.

Door de geringe afmetingen van de proefput is het niet te achterhalen waarvoor deze kuilen gegraven zijn. De opvulling van de kuilen (veel bot, opnieuw veel lange beenderen en onderkaken) wijzen op de dump van zowel artisaanaal als huishoudelijk afval.

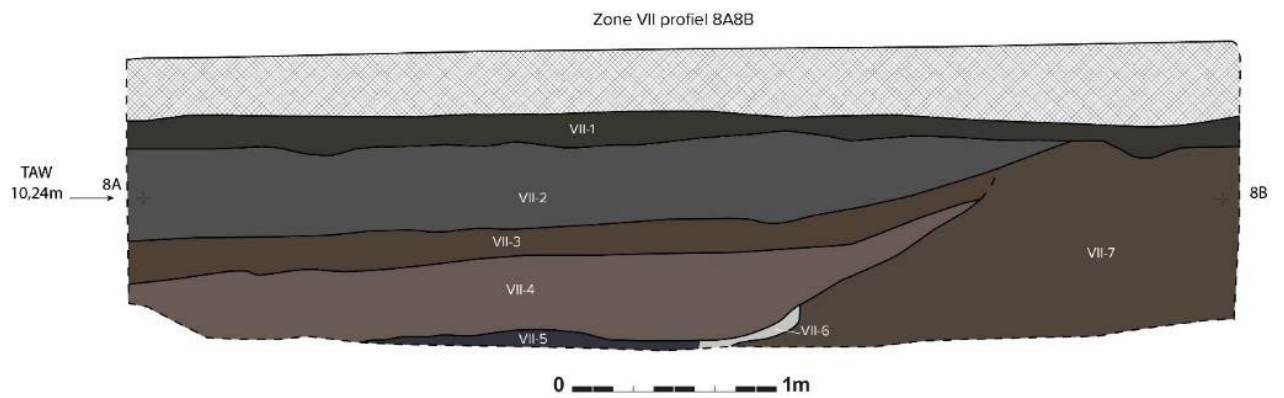
Bovenop de laatmiddeleeuwse kuilen VII-7 en VII-2 is laag VII-1 gedumpt. De dikte van deze laag (VII-1) verschilt vrij sterk. Waarschijnlijk diende deze laag om deels ingeklonken organische lagen te egaliseren en is wellicht te interpreteren als tuingrond. Het vondstenmateriaal plaatst deze laag in de 2de helft van de 18de eeuw (Afb. 34).

Afbeelding 35: materiaal uit VII-1.

Figuur 48: Zone VII, profiel 7A7B

Figuur 49: Zone VII profiel 8A8B.

3.3.4 ASSESSMENT VAN DE VONDSTEN

Bij het assessment van de vondsten werd per spoor en per materiaalcategorie een kwantificatie gemaakt van het aantal stuks of in het geval van sterk gefragmenteerd materiaal het aantal zakken.

Bij het **aardewerk** (n=1616) gebeurde een identificatie en een telling van de technische groepen en hierbinnen een identificatie en een telling van de vormtypes. Het gaat uitsluitend om aardewerk dat het resultaat is van huishoudelijk afval. Het betreft voornamelijk aardewerk uit de late middeleeuwen en de postmiddeleeuwen. Er is geen materiaal recenter dan ca. 1850 aangetroffen. Dit is het moment waarop het huidige plein is aangelegd. Uit één spoor zijn enkele fragmenten handgevormd aardewerk afkomstig die te plaatsen zijn in de metaaltijden of de vroeg-Romeinse periode, één spoor bevatte een scherf uit de vroege middeleeuwen. Over het algemeen is het aardewerk zeer goed tot goed bewaard. Regelmatig bevatten sporen een beperkte hoeveelheid residueel ouder materiaal. Doorgaans is de samenstelling echter zeer homogeen.

Bij het **bouwmateriaal** (n=12) gaat het uitsluitend om fragmenten van vloer-, dak- en muurtegels. Hun aanwezigheid sluit aan bij de (post)middeleeuwse datering van de andere vondsten. De aangetroffen fragmenten werden geteld. Bij de vondsten in **natuursteen** (n=3) zijn er enkele onbepaalde fragmenten natuursteen die wellicht als bouwmateriaal dienden. Het betreft voornamelijk kalkzandsteen. Ook zij werden gekwantificeerd.

Bij het **metaal** (n=23) betreft het opnieuw voornamelijk huishoudelijk afval. Het betreft hoofdzakelijk nagels in ijzer en enkele andere vondsten (lakenlood, gesp, munt, knoop,...) in non-ferro. De bewaring is matig tot goed. Tot slot komen uit verschillende sporen **metaalslakken** (n=9).

Het **dierlijk bot** (n= 178 + 5 zakken) is onder te verdelen in twee categorieën: in de eerste plaats huishoudelijk afval. Dit is doorgaans zeer heterogeen en slechts beperkt aanwezig. In minstens twee sporen valt de aanwezigheid op van verschillende kaken. Mogelijk zijn ze te identificeren als artisanal afval. Doorgaans is het bot goed bewaard. In enkele sporen, direct onder de bestaande verharding, is het bot slecht bewaard en sterk gefragmenteerd. In één spoor (kuil) bevond zich **1 menselijk bot** (n=1).

Het **glas** (n=91 + 1 zak) betreft huishoudelijk afval en vensterglas. Het huishoudelijk afval is toe te wijzen aan glazen of flessen. Het betreft postmiddeleeuws glas. Daarnaast is op verschillende plaatsen in zone V ook vensterglas aanwezig. Dit glas is sterk geïriseerd.

Tot slot is er in één spoor ook de aanwezigheid van een nagenoeg volledige schoen in **leder** (n=1). Deze schoen is goed bewaard.

Er zijn geen **stalen** genomen.

Verdere informatie aangaande de context (interpretatie en datering) is te vinden in hoofdstuk 3.3.3. waarin de aangetroffen sporen samen met de vondsten worden beschreven.

Spoor - Interpretatie - Vondsten - Opmerking	stuks	zakken
I-26--		
Kuil-puin		
• 5		
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / kom	1	
buitenzijde koperhoudend loodglazuur		
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	4	
buitenzijde koperhoudend loodglazuur		
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faïence / niet gedetermineerd	2	
1 met blauwe lijnen versierd		
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faïence fine / bord	5	
4 individuen, 1 met blauwe versiering, een met oranje en blauwe lijnen op de vlag		

Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faïence fine / niet gedetermineerd	5
1 standringvoet (mal)	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / bord	2
blauwe florale motieven	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	1
steel	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / hengselpot	2
kan ook lollepot zijn	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	75
een met inwendig sliblijn versiering. scherven met uitwendig mangaanloodglazuur. Een scherf met uitwendig vlakdekkend slib. Verschillende scherven met uitwendige en inwendige kortstondige reducerende bakking. verschillende bodemfragmenten: voornamelijk gedraaide standringen. Ook enkele vlakke bodems. Een scherf heeft sgraffito versiering (5 streepjes).	
2 onbekende randfragmenten.	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Industrieel steengoed / niet gedetermineerd	1
bodem van bord met blauwe en oranje beschildering.	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / voorraadpot	1
1 individu	
• 7	
Bouwmateriaal / Muurtegel	2
hoekmotief ossekop, centraal een bloemenvaas	
Bouwmateriaal / Vloertegel	1
12,9 x 12,7 x 2,7 cm	
I--27--	
Kuil-puin	
• 8	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / deksel	3
2 ind, een met uitwendig mangaan glazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	3
twee met uitwendig mangaanglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil	2
een met aan de buitenzijde drie ingekraste strepen	
I--28--	
Kuil-puin	
• 10	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	20
o.m. gedraaide standringen	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / jeneverfles	16
met deel van stempel op de schouder	
• 9	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	1
vlakke bodem	
I--30--	
Laag-ongedefinieerd	
• 12	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / papkom	2
1 met inwendig vlakdekkend slib en koperhoudend loodglazuur. Eén steeltje van een pijp	
I--32--	
Laag-ophoging	
• 13	

Kunststof / Pijp	1
Bakeliet	
I--33--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 15	
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	10
verschillende scherven zijn sterk verweerd	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	13
twee fragmenten van horizontale oren, wellicht van papkom. Een fragment met uitwendige slibdecoratie (sjabloon?) loodglazuur op de breuk.	
• 16	
Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	1
fragment van een nagel	
Metaal / Non-ferro / Administratie / Lakenloodje	1
lood => opschrift DER NAW	
• 80	
Bot / Dierlijk bot	2
Tand	
I--37--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 19	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	2
Worstoor	
I--38--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 20	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape	1
type A22 De Groote 2018	
I--39--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 21	
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd	1
Bandoor	
I--41--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 27	
Bot / Dierlijk bot	1
teenkootje	
• 28	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom	6
geknepen standvin	
I--59--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 30	
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kan/kruik	3
1 individu, gelobt bandvormig oor. datering volgens De Groote 2018: 116	
I--61--	
Gracht	
• 31	

Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	1	
uitwendig koperhoudend loodglazuur		
• 33		
Bot / Dierlijk bot		1
sterk gefragmenteerd bot wellicht van 1 kaak		
I-64--		
Gracht		
• 36		
Bot / Dierlijk bot		2
homogeen, minder goed bewaard, hoofdzakelijk kaken, minstens 5 verschillende kaken, tand en kaakfragmenten, zeer gefragmenteerd		
I-65--		
Kuil-ongedefinieerd		
• 37		
Bot / Dierlijk bot		
fragmenten kaak	4	
fragmenten van kaken en lange beenderen. Sterk gefragmenteerd.		1
• 38		
Aardewerk / Middeleeuws / Aardewerk in lichtoranje klei / Niet gedetermineerd	3	
1 scherf heeft deels witbakkende klei, deels roodbakkende klei.		
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3	
niet te identificeren randfragmenten		
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	105	
1 bodemfragment met inwendig vlakdekkend slib, geknepen en bijgedraaide standringen.		
1 niet geïdentificeerde rand		
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed Siegburg / niet gedetermineerd	4	
voet met geknepen standring		
• 39		
Metaal / Non-ferro / Andere / Niet gedetermineerd	1	
snipper artisaan afval		
I-66--		
Gracht		
• 40		
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3	
een met vlakdekkend inwendig slib en koperhoudend loodglazuur		
I-68--		
Kuil-ongedefinieerd		
• 85		
Bot / Dierlijk bot	3	
slecht bewaard, gefragmenteerd		
II-10--		
(leeg)		
• 103		
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	4	
twee koppen, stalen een pijpje met stempel LS met parelrand en wapenschild van Gouda; andere kop heeft kroontje; motieven op de steel		
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / kan/kruik	1	
kan ook fles zijn		
II-16--		
Laag-ongedefinieerd		

<ul style="list-style-type: none"> • 105 	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	5
aan de buitenzijde vlakdekkend koperhoudend loodglazuur, een scherf met radstempelmotief	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	6
gietsneb; aanzet horizontaal oor op de rand en binnen- en buitenzijde mangaanglazuur. Wellicht afkomstig van hetzelfde individu (4 s.)	
2 s. wellicht zelfde individu, aan de buitenzijde mangaanglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	43
aan de buitenzijde mangaanglazuur	
binnen en buitenzijde mangaanglazuur, niet gedetermineerd randfragment (te klein).	
vlakke bodem met aan binnen en buitenzijde mangaanglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / pan	1
steelpan; gietsneb	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil	3
1 ind	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	8
3 stuks zijn wellicht afkomstig van een jeneverfles	
<ul style="list-style-type: none"> • 106 	
Glas / Drinkglas	2
2 bodems, misschien van fles	
II-2--	
Kuil-ongedefinieerd	
<ul style="list-style-type: none"> • 87 	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faïence / niet gedetermineerd	1
blauwe beschildering	
II-23--	
Laag-ongedefinieerd	
<ul style="list-style-type: none"> • 108 	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / kom	1
uitwendig koperhoudend loodglazuur en drapperiedecor op de rand	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	5
een randfragment, drie scherven met uitwendig koperhoudend loodglazuur, twee scherven met uitwendig mangaanhoudend loodglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faïence fine / niet gedetermineerd	4
een randfragment met uitwendige blauwe lijnversiering, twee fragmenten wellicht afkomstig van een bord.	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	3
2 steeltjes, 1 kop	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	1
met inwendig vlakdekkend slib.	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	8
een oor van een lollepot of hengselpot. Een scherf met inwendig tinglazuur, uitwendig mangaanglazuur. een scherf uitwendig vlakdekkend slib.	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / niet gedetermineerd	1
kobaltblauwe lijnversiering	
<ul style="list-style-type: none"> • 109 	
Glas / Drinkglas	2
1 Loodglas	
1 versierd wijnglas	
II-24--	
(leeg)	

<ul style="list-style-type: none"> • 110 	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / kan/kruik	1
kan ook fles zijn	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	5
een gedraaide bodem, een vlakke bodem, een bandoor	
II-4--	
Laag-ongedefinieerd	
<ul style="list-style-type: none"> • 88 	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	1
sterk verweerd randfragment met blauwe beschildering	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	3
een met slib en koperhoudend loodglazuur op de spiegel, en een met sgraffito op de vlag en slib op de vlag en de spiegel.	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	54
drie met inwendig vlakdekkend slib en koperhoudend loodglazuur. Een met stippen van koperhoudend loodglazuur aan de binnenzijde.	
3 niet gedetermineerde randfragmenten	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / pan	2
één met inwendig vlakdekkend slib en koperhoudend loodglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	9
waarvan 2 geknepen standringen, twee wandscherven met fragmentarisch bewaarde inkrassingen (panelen).	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Varia in aardewerk / Spinschijf	1
steengoed met engobe-zoutglazuur	
II-5--	
Laag-ongedefinieerd	
<ul style="list-style-type: none"> • 90 	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
een met inwendig vlakdekkend slib en koperhoudend loodglazuur, gedraaide standring	
II-6--	
Laag-ongedefinieerd	
<ul style="list-style-type: none"> • 126 	
Natuursteen / Niet gedetermineerd	2
kalkzandsteen; één zijde bewerkt	
<ul style="list-style-type: none"> • 91 	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faïence fine / bord	1
blauwe en groene lijndecoratie en guirlandes van stippen	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	4
één ind: blauwe lijndecoratie	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	4
i individu: stempel bloem met aan zijkant het wapenschild van Gouda (zes stippen)	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	8
minstens 2 ind. inwendig vlakdekkend koperhoudend loodglazuur. een exemplaar vlakdekkend slib, een exemplaar alleen slib op de spiegel	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	1
gedraaide bodem	
<ul style="list-style-type: none"> • 92 	
Metaal / Non-ferro / Andere / Niet gedetermineerd	1
Huls	
<ul style="list-style-type: none"> • 94 	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	1

enkele scherven zijn versierd met blauwe figuratieve en abstracte motieven o.m. huisje met landschap. Twee scherven met bordeaux rode transferprint (floraal).	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / bord	3
blauw lijndecoratie en florale motieven op de vlag	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	2
blauw wit dambordpatroon	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Niet gedetermineerd / kom	2
of kachelpan. lichtoranje baksel	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	2
uitwendig mangaanglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / bord	1
fragment bodem met blauwe beschildering	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	21
1 individu: stempel gekroonde WS, wapenschild van Gouda op de zijkant; https://www.claypipes.nl/merken/letters/ws/	
6 fragmenten van koppen. 5 steelfragmenten. één van de stelen heeft ingedrukte versiering. Het merk GML is tussen ca 1769 en 1898 in Gouda in gebruik geweest bij achtereenvolgens (ref *12) ; https://www.claypipes.nl/merken/letters/gml/ een met Franse lelie, wss ook afkomstig van Gouda;	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	55
één scherf met indruk: floraal motief?	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / papkom	1
inwendig en uitwendig slib en koperhoudend loodglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	2
een scherf heeft een stempel	
III--1--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 41	
Glas / Drinkglas	1
loodglas	
• 42	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	2
een stempel met dier (feniks??) en een onduidelijke stempel	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	5
twee scherven met mangaanglazuur aan de buitenkant	
III--12--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 51	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / niet gedetermineerd	1
ongekend randfragment	
III--15--	
Kuil-puin	
• 52	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
wellicht schouderfragment grape	
III--17--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 53	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
randfragment niet nader bepaald	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	1

vlakke gedraaide bodem	
III--18--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 55	
Bouwmateriaal / Muurtegel	1
hoekmotief is een spinnekopje	
III--19--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 56	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kamerpot	3
1 individu	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3
twee fragmenten van een volle steel (steelgrape?), een scherf met mangaanglazuur aan de buitenzijde	
• 57	
Bot / Dierlijk bot	4
fragmenten van kaak, wellicht 1 exemplaar	
• 58	
Leder / Schoen / Bovenleer	1
van 1 schoen	
Leder / Schoen / Zool / Meervoudig	1
van 1 schoen	
III--2--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 43	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	1
buitenkant mangaanglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	5
twee scherven met blauwe tinglazuur, drie scherven met blauwe beschildering, een scherf met groene en paarse beschildering	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	1
blauwe beschildering	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / kamerpot	2
1 ind	
• 44	
Metaal / Ferro / Gebruiksvoorwerp / beitel	1
lengte: 10,1 cm; ronde steel met diameter van 0,7cm; het uiteinde is afgeplat, cirkelvormig met een diameter van 1,8 cm	
III--20--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 59	
Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Niet gedetermineerd onversierd / Kwarts/chamotte/organisch / niet gedetermineerd	8
of vroeg Romeins handgevormd?	
III--4--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 46	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	1
polychroom groen en blauw, wellicht florale motieven	
III--8--	
Laag-ongedefinieerd	
• 123	

Bouwmateriaal / Niet gedetermineerd	1
fragment van tegula?	
IV--8--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 64	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom	3
1 ind	
• 65	
Bot / Dierlijk bot	4
slecht bewaard	
V--19--	
Laag-ongedefinieerd	
• 120	
Glas / Vensterglas	1
+100 fragmenten vensterglas en puinmateriaal	
• 121	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / niet gedetermineerd	1
Rozet	
V--4--	
Gracht	
• 114	
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd	1
met radstempelversiering	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	1
één steelfragment	
V--7--	
Gracht	
• 117	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	1
steel van pijp	
• 119	
Bot / Dierlijk bot	1
slecht bewaard, fragmentarisch; onderdelen van kaak	
VII--1--	
Laag-ophoging	
• 68	
Bot / Dierlijk bot	4
goed bewaard maar gefragmenteerd (tanden).	
• 69	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / kom	1
inwendig en uitwendig vlakdekkend koperhoudend loodglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / niet gedetermineerd	1
inwendig vlakdekkend koperhoudend loodglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faïence / bord	28
een ind met florale motieven in groen en paars, centraal op de spiegel en op de vlag.	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faïence / niet gedetermineerd	2
een scherf met blauwe beschildering aan de binnen- en buitenzijde	
1 versierd met floraal motief	

Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	1
inwendig vlakdekkend slib en koperhoudend loodglazuur	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	8
2 individuen	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	29
Bijna alle scherven zijn afkomstig van de kachelpan/kom	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelgrape	3
2 individuen	
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	3
1 gedraaide bodem	
VII-2--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 124	
Bouwmetaal / Ventilatiekoepel	1
identificatie is niet zeker, kan ook fragment van iets anders zijn.	
• 70	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	1
met inwendig vlakdekkend slib en sgraffito	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	29
drie niet geïdentificeerde randen, een wandscherf met sliblijndecoratie in de vorm van boogjes ter hoogte van de schouder.	
• 73	
Bot / Dierlijk bot	92
goed bewaard, homogeen	
voornamelijk fragmenten van kaken en lange beenderen, goed bewaard	
Bot / Menselijk bot	1
Femur	
VII-5--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 76	
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd	1
bodem met geknepen standring	
• 77	
Bot / Dierlijk bot	1
kaak	
VII-7--	
Kuil-ongedefinieerd	
• 125	
Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	1
lengte 4,7 cm, kop heeft diameter van 1,65 cm	
• 78	
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
Een randfragment niet gedetermineerd (te klein).	
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	10
twee grapepoten, één scherf met decoratie van stippen en boogjes in slib op de schouder	
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd	4
een met radstempels op de overgang van de hals naar de schouder en op de schouder.	
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed Siegburg / kan/kruik	2

kan ook Beauvais zijn.

3.3.5 ASSESSMENT VAN DE STALEN

Aangezien het reeds op het terrein duidelijk was dat een vervolgonderzoek noodzakelijk was, zijn er geen stalen gerecupereerd. Om de impact van het vooronderzoek op de aanwezige archeologische relictten tot een minimum te beperken, is er geopteerd om geen coupes te zetten op de sporen. Op die manier kunnen er tijdens het vervolgonderzoek op een gerichte manier coupes voor staalname worden geplaatst.

3.3.6 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Met uitzondering van de munt van Lodewijk XVI uit zone II komen er geen vondsten in aanmerking voor conservatie. De meeste vondsten zijn stabiel en voldoende goed bewaard (aardewerk, bot, glas,...) of een conservatie zou geen kennistoename betekenen (bv. nagels).

3.4 DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

3.4.1 DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

Tijdens het vooronderzoek op het Esplanadeplein zijn er vooral sporen teruggevonden die te dateren zijn in de late of postmiddeleeuwen. De meeste sporen zijn bovendien te linken aan de verdedigingswerken van de stad Aalst. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat er op deze locatie ook oudere archeologische sporen te verwachten zijn die geen link hebben met de (laat)middeleeuwse stad Aalst.

De oudste sporen zijn te vinden in proefsleuf III. Het gaat om een grote structuur waarin verschillende scherven handgevormd aardewerk zijn gevonden. Het aardewerk is vrij homogeen van samenstelling, en is te dateren in de metaaltijden of vroeg-Romeinse periode. Deze structuur wordt oversneden door een kuil waar een scherfje Merovingisch aardewerk in zat. De sporen tonen dat de kans reëel is dat er tussen de grote uitgravingen ook oudere, goed bewaarde sporen te verwachten zijn. Waarschijnlijk vormde de Siesegembeek een belangrijke determinant in de ontwikkeling van de oudere occupatiefases. Aangezien er nergens in het onderzoeksgebied een *in situ* A of B-horizont is aangetroffen, is de verwachting voor holocene artefactsites eerder laag. Afhankelijk van de landschapsvorming is dit evenwel dichter bij de beek niet uit te sluiten.

In zone I, zone IV en zone VII zijn er kuilen gevonden die dankzij het vele vondstenmateriaal in de 14de-16de eeuw te dateren zijn. Dit is opmerkelijk aangezien de omwalling van de stad Aalst in de 13de eeuw te situeren is, en de structuren dus buiten de beschermende afbakening van de stad liggen. Tijdens het vooronderzoek zijn er enkel grote tot zeer grote kuilen met zowel ambachtelijk als huishoudelijk afval gevonden. De aanwezigheid van deze sporen doet vermoeden dat er ook bewoningssporen uit deze periode te verwachten zijn.

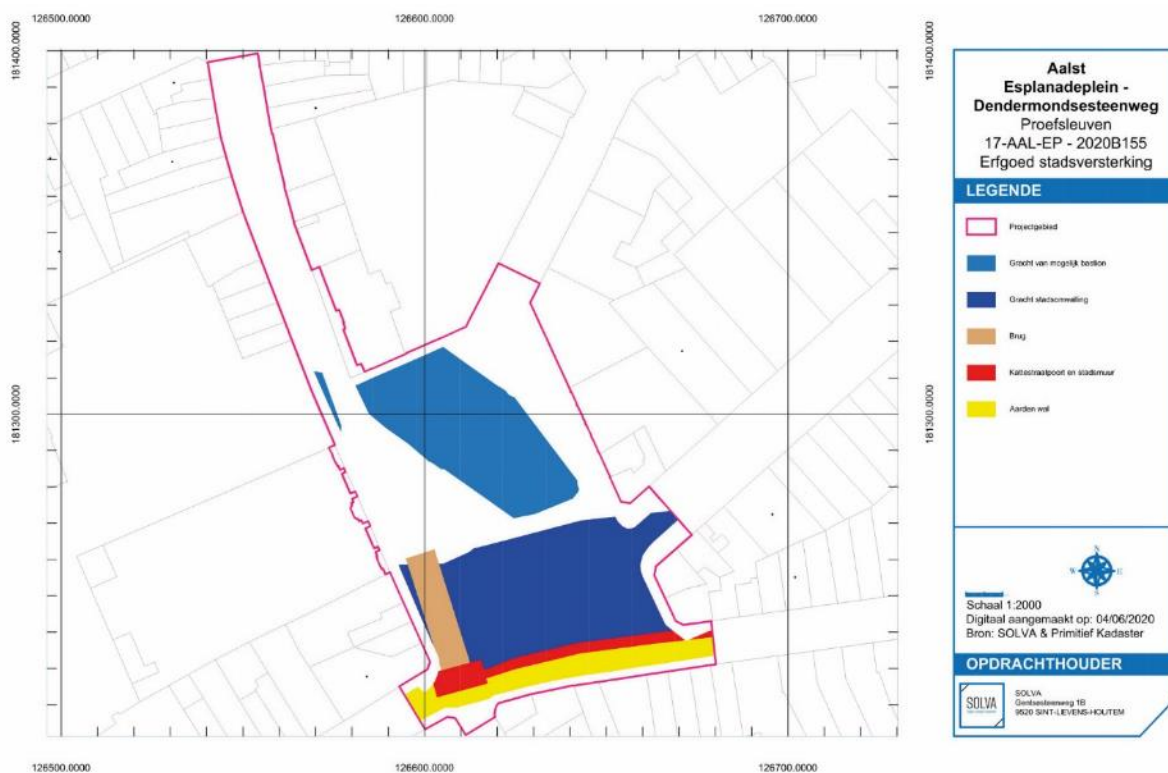
De verwachting is dat met uitzondering van de plaatsen waar er in de late middeleeuwen grote grachten of andere grote uitgravingen zijn gegraven, er overal oudere sporen te verwachten zijn. Dit geldt zowel voor historische als voor prehistorische occupaties (Fig. 19).

Figuur 50: De plaats waar er erfgoed te verwachten is van voor het begin van de 16de eeuw met uitzondering van de gracht van de stadsomwalling.

De (laat)middeleeuwse verdedigingswerken van de stad Aalst hebben op het Esplanadeplein een grote

impact gehad op het aanwezige bodemarchief (Fig. 20). De beperkte omvang van de proefputten liet niet toe om alle veronderstellingen op basis van het historisch kaartenmateriaal te controleren, waardoor sommige reconstructies hypothetisch blijven zijn.

Figuur 51: Reconstructie van het te verwachten erfgoed van de stadsversterking op basis van historisch cartografisch materiaal en de gegevens van het proefputtenonderzoek.

In zone V is een deel van de laatmiddeleeuwse stadsmuur teruggevonden. Het gaat om een bakstenen fundering die vooral bestond uit brokken baksteen en mortel. Op een plaats is een gewelf of boog tegen de muur aangebouwd, wellicht gaat het hier om een funderingsboog of steunbeer die de muur moest ondersteunen. Er is in deze zone geen opgaand muurwerk meer teruggevonden. Ten noorden van de bakstenen muur ligt een brede structuur die is opgevuld met pakketten die wellicht aflopen richting het noorden. Dit wijst er op dat het diepste punt van de structuur meer naar het noorden moet gelegen zijn. Deze pakketten zijn te linken aan de opvulling van de stadsgracht die voor de stadsmuur lag. Deze dempingspakketten zijn in de 17de of 18de eeuw te situeren. Ook in zone I is een deel van een grote structuur aangesneden die zowel qua vondstenmateriaal als qua vulling sterk te vergelijken zijn met de sporen uit zone V. Wellicht gaat het in zone I om dezelfde gracht als in zone V. Dit zou de totale breedte van de stadsgracht op zo'n 32 m brengen.

Proefput VI was op basis van historisch cartografisch materiaal zo ingepland dat de stadspoort (Kattestraatpoort) zou aangesneden worden. Deze is echter niet teruggevonden in de proefput, waaruit af te leiden is dat deze waarschijnlijk iets meer naar het noorden ligt. Aan de westelijke zijde van proefput V zijn er talrijke verstoringen aangetroffen. De verstoringen zijn gevuld met grote blokken kalkzandsteen die waarschijnlijk te linken zijn aan een (gedeeltelijke) afbraak van de stadspoort. De historische kaarten tonen allen een brug over de stadsgracht ter hoogte van de Kattestraatpoort. Deze is niet aangesneden tijdens het proefputtenonderzoek, en ligt wellicht in de rijweg aan de westkant van het Esplanadeplein.

Het noordelijke deel van zone I, volledig zone II en het westelijke deel van zone III worden volledig ingenomen door een zeer grote uitgraving. Wellicht gaat het over de verschillende sleuven heen om dezelfde structuur. De onderste dempingspakketten van deze structuur zijn te situeren in de 2^e helft van de 16de eeuw. De bovenste finale demping is geleidelijk gebeurd in de tweede helft van de 18de of het begin van de 19de eeuw. Waarschijnlijk bij het in gebruik zijn van de zone als tuin.

Waarschijnlijk maakte deze grote structuur deel uit van de verdedigingswerken van de stad. De positie en oriëntatie van de structuur zou er kunnen op wijzen dat het deel uitmaakte van een extra versterking ter

hoogte van de stadspoort. Naar analogie van gekende contemporaine voorbeelden kan de binnenruimte van de omgrachting voorzien zijn geweest van een aarden bouwwerk of bastion. Daarvan zijn geen sporen teruggevonden die dit kunnen hard maken. De historische kaarten tonen bij alle stadspoorten een extra versteviging hetzij met waterwerken, hetzij met een meer uitgewerkt aarden bastion. Omdat de kaarten op sommige punten elkaar tegen spreken is het niet mogelijk om na te gaan welke kaart de exacte situatie weergeeft.

Een laatste groep sporen is te linken aan verschillende huizen die georiënteerd stonden op de weg die vanuit de Kattestraatpoort richting het noorden liep (Fig. 21). Een deel van de structuren is gebouwd bovenop de vulling van de gracht, wat impliceert dat deze reeds enige tijd moet zijn gedicht alvorens de gebouwen daar konden gebouwd worden. In zone I is een grote kelder gevonden met daarrond verschillende kuilen en een waterput. Wat verder naar het noorden suggereert een tuinlaag dat er ook bewerking moet geweest zijn van de achtererven. Een tuinmuur vormt de scheiding tussen twee tuinen in zone I. In zone II gaat het om een bakstenen fundering, die als bijgebouw kan worden geïnterpreteerd. In heel de noordelijke zone van het Esplanadeplein zijn er tuinen en gebouwen te verwachten.

Figuur 52: te verwachten erfgoed na het dichten van de grote gracht.

Het merendeel van de sporen zal te dateren zijn in de 17de-19de eeuw. Rond het midden van de 19de eeuw wordt het plein aangelegd en worden alle woningen gesloopt. De weg die tot daarvoor vanuit de stadspoort met een kronkel richting het noorden liep, verliest dan ook zijn karakteristieke verloop.

3.4.2 CONFRONTATIE VAN DE BEVINDINGEN MET DE RESULTATEN VAN VOORGAANDE ONDERZOEKSFASES

Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek is een bureaustudie uitgevoerd. Op basis van historische en cartografische bronnen is een eerste waardering van het terrein gemaakt. De historische bronnen zijn door de band genomen weinig specifiek als het gaat over zgn. 'buitengebieden' d.w.z. gebieden die zich buiten de poort bevinden. Vaak worden deze plaatsen omschreven als "buiten de Kattestraatpoort" zonder daar veel verdere beschrijving aan te geven. Het merendeel van de verwachtingen voor dit onderzoek is gebaseerd op historische kaarten. Deze geven pas informatie vanaf de 2de helft van de 16de eeuw, en geven ook niet altijd een betrouwbaar beeld.

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek worden in dit hoofdstuk gespiegeld aan de verwachtingen die op basis van het historische bronnenmateriaal gedefinieerd zijn. Deze worden per zone overlopen.

Zone I:

Deze zone is ingepland om de noordelijke rand van de stadsgracht aan te snijden. Op basis van het cartografische bronnenmateriaal zou deze in de zuidelijke helft van de sleuf te vinden zijn. Het terreinwerk wees uit dat de noordelijke grens van de stadsgracht inderdaad in zone I te situeren is. De lagen I-60 en I-61 zijn te situeren in de 16de-18de eeuw.

Het tweede oogmerk van deze sleuf was het registreren en dateren van de bewoning die is weergegeven op de 19de-eeuwse kaarten. De bedoeling van de proefsleuven was om de tijdsdiepte van de percelen te peilen, en de omvang ervan in kaart te brengen. Er is een goed bewaarde kelder aangetroffen die gevuld is met puin, wellicht op het moment dat het plein is aangelegd in de loop van de 19de eeuw. Op basis van de baksteenformaten is de bouw van de kelder te situeren in de 17de-midden 18de eeuw. Rond deze structuur liggen verschillende structuren (beerkuil, waterput) die te linken zijn aan de bewoning. Deze structuren oversnijden verschillende oudere sporen die in de 15de-16de eeuw te dateren zijn. De talrijke sporen uit deze periode bevatten zowel artisanaal (talrijke fragmenten bot) als huishoudelijk afval. Dit doet vermoeden dat de bewoning in deze zone kan teruggaan tot het midden van de 15de eeuw.

Het derde element dat kon verwacht worden op basis van het cartografische materiaal is de aanwezigheid van een wegtracé. Op de kaarten is er tussen de stadsgracht en de bewoning een weg weergegeven. Net ten noorden van de stadsgracht is er een laag aangetroffen (I-55) die als weg is geïnterpreteerd. Het gaat om een gecompacteerd laag waarin sporen van *trampling* te zien zijn. Deze laag ligt bovenop de kuilen uit de 15de-16de eeuw, wat zou suggereren dat er een 'grootschalige' herinrichting is gebeurd waarbij er *tabula rasa* werd gemaakt met een groot deel van de bewoning op dat moment.

Zone II:

De locatie van deze proefsleuf is gekozen omwille van twee redenen. In de eerste plaats is het de bedoeling om de vijver die afgebeeld is op het plan van Jacob van Deventer te controleren, en vast te stellen of er verschillende fasen van opvulling zijn. In de tweede instantie is de locatie van de sleuf van belang om meer duidelijkheid te verkrijgen over de aanwezigheid van gebouwen en sporen op de achtererven.

In zone II is er inderdaad een grote uitgraving teruggevonden. Door de beperkte omvang van de proefsleuf is niet uit te maken of het een vijver betreft, dan wel een heel grote, brede gracht. De uitgraving begon aan de zuidelijke kant van de sleuf. Het diepste punt van de uitgraving is dus in het noorden te situeren. De onderste lagen van deze uitgraving zijn te situeren in de 2de helft van de 16de eeuw (lagen II-4, II-38, II-38).

Ongeveer in het midden van de sleuf is een bakstenen constructie teruggevonden die te linken is aan de bewoning die ook is aangetroffen in zone I. Het gaat om een eenvoudige bakstenen constructie die wellicht heeft gediend als fundering van een bijgebouw. Er zijn geen restanten van pleister teruggevonden, noch delen van een vloer. De constructie is gebouwd bovenop de opvulling van de eerder besproken grote uitgraving. Deze superpositie wijst op een datering in de 17de- 18de eeuw. De gebouwtjes werden wellicht in de loop van de 19de eeuw afgebroken voor de aanleg van het plein.

In tegenstelling tot in zone I zijn er slechts een beperkt aantal kuilen teruggevonden bij het afgraven. Over het grootste gedeelte van de sleuf heeft zich een tuinlaag ontwikkeld bovenop de grote uitgraving. De tuinlaag is het resultaat van honderden jaren spitten en omwoelen van de grond. De homogenisatie in de

tuinlaag heeft ervoor gezorgd dat mogelijke kuilen op dit niveau niet meer zichtbaar zijn, maar ze zijn zeker te verwachten bij afgraven op een dieper niveau.

Zone III

De locatie van deze proefsleuf is gekozen omwille van twee redenen. In de eerste plaats was het de bedoeling om te controleren of de kromming die te zien is op de historische kaarten te maken heeft met verdedigingswerken rond de stad en om de ouderdom ervan te bepalen. In de tweede plaats is het de bedoeling om zicht te krijgen op de weg die op het cartografisch bronnenmateriaal is afgebeeld.

Ook zone III is voor het grootste gedeelte vergraven door dezelfde grote uitgraving die ook in zone I en zone II is teruggevonden. In zone III is de rand van de structuur blootgelegd, waardoor er een inschatting kan gemaakt worden van de omvang van deze grote uitgraving.

Net ten oosten van deze uitgraving ligt een dik gestratificeerd pakket (III-14), dat met zekerheid als wegtracé te interpreteren is. Het is wel opvallend dat de grote uitgraving een deel van het wegtracé heeft doorsneden. Het wegniveau heeft geen materiaal opgeleverd dat kan helpen bij het dateren van de structuur, waardoor deze chronologisch moeilijk te plaatsen is. Het wegtracé dekt de lagen III-6 en III-7 af. Deze lagen zijn te interpreteren als landbouwlagen en zijn op basis van het (schaarse) vondstenmateriaal in de 15de-16de eeuw te dateren. Wellicht is het wegtracé gevormd bovenop een pakket grond dat uit de grote uitgraving is geschept, waardoor het waarschijnlijk is dat deze min of meer gelijktijdig zijn geweest. Dat er een klein deel van het wegniveau is vergraven, wijst er mogelijk op dat het zich nadien wat verplaatst heeft richting het oosten, waar het pakket ook dikker wordt.

Zone IV

Op deze locatie of net ten oosten ervan zouden er op basis van de cartografische gegevens sporen van bebouwing kunnen bewaard zijn. De sleuf had als doel om deze bebouwing te lokaliseren.

Er zijn geen sporen van bebouwing teruggevonden in deze sleuf. Dit wil zeggen dat de rooilijn wellicht een stuk naar het oosten ligt. Ook van de weg die verwacht werd op deze plaats, is er niets teruggevonden. Omdat de georeferentie van dit deel van het plein moeilijk blijkt, is het ook waarschijnlijk te veronderstellen dat ook de weg meer naar het oosten kan hebben gelegen.

In de zuidoostelijke kant van zone IV is de rand van een grote uitgraving aangesneden. Wellicht gaat het om dezelfde grote uitgraving die ook in zone I, II en III is teruggevonden. De uitgraving oversnijdt in deze zone een kuil met materiaal uit de 14de eeuw. Wat impliceert dat de uitgraving jonger is.

Zone V

De locatie van deze proefsleuf is gekozen om de zuidelijke begrenzing van de stadsgracht te lokaliseren en inzicht te verwerven in de demping ervan. Daarnaast had de proefput de bedoeling om de aanwezigheid van het wallichaam te controleren. Ten slotte diende de proefsleuf om de Kattestraatpoort te lokaliseren.

In deze proefput is niet alleen de zuidelijke kant van de stadsgracht aangesneden, er is ook een deel van de stadsmuur aangetroffen. De stadsgracht is opgevuld met verschillende pakketten. Dit deel van de opvulling is op basis van het aardewerk te situeren tussen het begin van de 17de eeuw tot het midden van de 18de eeuw. Van de muur is er enkel een fundering teruggevonden. Er is geen opgaand muurwerk bewaard gebleven. Tegen de muur is een boog of gewelf in baksteen gebouwd. Waarschijnlijk gaat het om een constructie die diende ter versteviging van de muur. De boog helt af in de richting van de gracht. Wellicht gaat het om een steunbeer.

Naast de muur is een mogelijk restantje van de wal teruggevonden (V-8). Echter omdat het zo'n klein stukje betreft, is het niet met zekerheid te zeggen. Dit zal moeten blijken uit het vervolgonderzoek.

De Kattestraatpoort is niet aangesneden in deze proefput, wellicht ligt deze net ten westen van de proefput. De westelijke zone van de proefput is door de aanleg van kabels en andere nutsvoorzieningen ernstig verstoord. Het is opvallend dat er in deze verstoringen talrijke brokken natuursteen te zien zijn. Wellicht zijn deze brokken afkomstig van de stadspoort die ten dele vergraven is.

Zone VI

De ligging van deze kleine proefput is gekozen om de Kattestraatpoort te lokaliseren. In combinatie met zone V moest de aan- of afwezigheid van muurwerk deze locatie verder bepalen.

Ook in deze proefput is de stadspoort niet teruggevonden. Wellicht ligt deze net ten noorden van deze proefsleuf. Aan de westelijke kant van de proefsleuf is een gestratificeerd pakket geregistreerd. Wellicht gaat het om een restant van de (voorloper van de) Kattestraat die richting de poort naar het buitengebied liep. Omdat het slechts een klein fragmentje betreft, kan hier weinig verdere interpretatie aan opgehangen worden.

Zone VII

De locatie van deze proefsleuf is gekozen om een controle uit te voeren op de georeferentie, de mogelijkheid bestond dat er op deze plaats gebouwen waren gelegen.

Deze gebouwen zijn niet teruggevonden tijdens het onderzoek. Er zijn twee grote, diepe kuilen aangesneden waarvan de opvulling te dateren is in de 15de-16de eeuw. Boven deze kuilen heeft er zich een laag gevormd die als tuinlaag te interpreteren is. Het meest recente materiaal dateert in de 18de- begin 19de eeuw. Wellicht hoort deze bewerkingshorizont bij de gebouwen die er ten oosten van liggen.

3.4.3 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

3.4.3.1 *EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHE TERREIN*

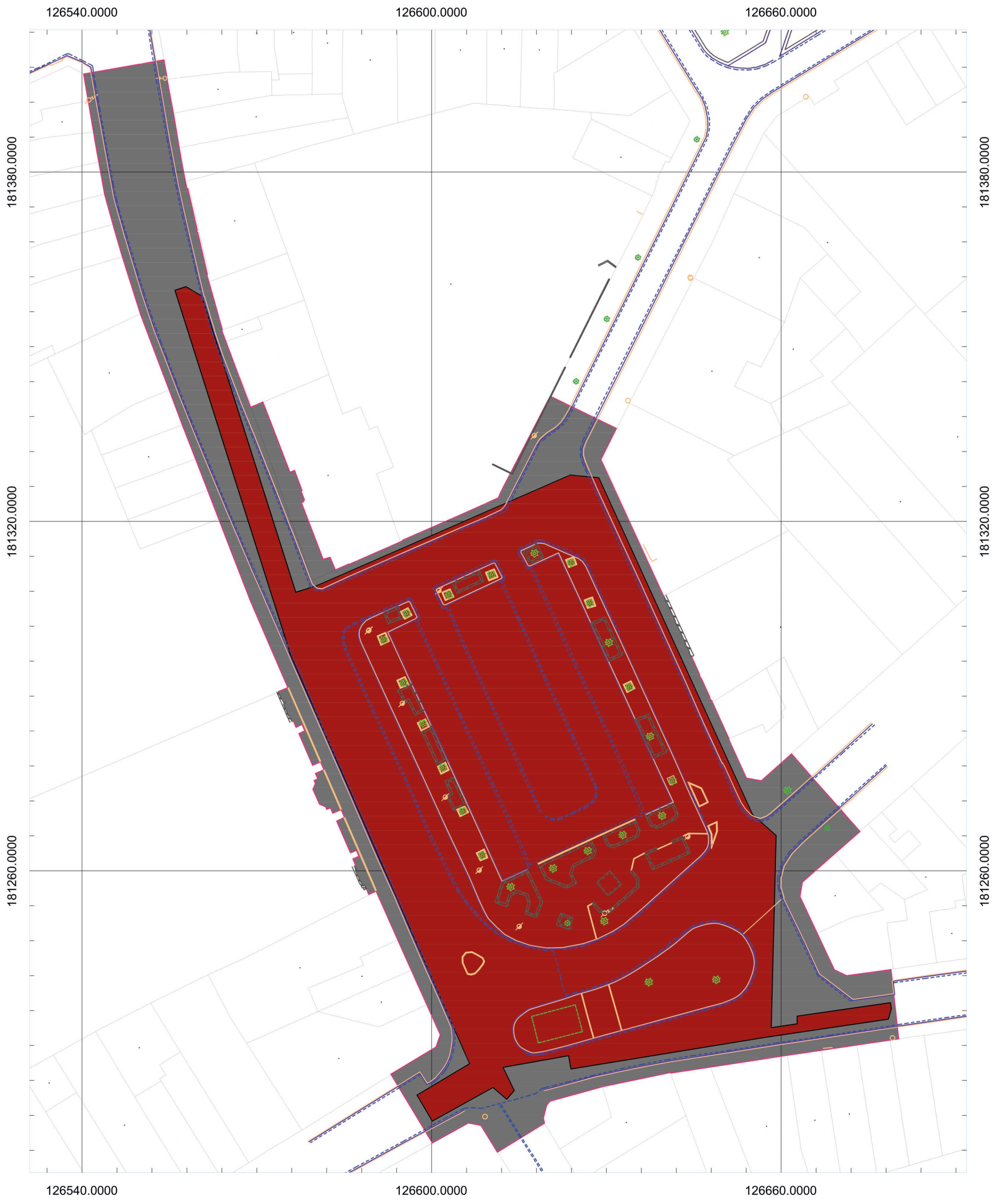
- *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Zie 3.4.1. en 3.4.2.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

Zie figuur 50

Over een oppervlakte van 8757 m² zal een heraanleg van de bovenbouw van het Esplanadeplein en Dendmondsesteenweg gebeuren. Hiervoor zal het bodemarchief tot op een diepte van maximaal 73 cm verstoord worden. Hiermee dient rekening gehouden te worden. Op sommige plaatsen is de opbouw van de nieuwe verharding slechts 49 cm. Echter komt op deze plaatsen ook een nieuwe veel diepere ontdubbelde riolering te liggen. Met deze 49 cm wordt verder dan ook geen rekening gehouden. Onder de bestaande voetpaden zullen de nutsleidingen heraangelegd worden. Deze zones zijn reeds dermate verstoord door de bestaande nutsleidingen dat de impact van de werken in deze zones nagenoeg nihil is. Hiermee wordt verder dan ook geen rekening gehouden. De grootste impact vindt plaats over een oppervlakte van 6115 m². Hier zal het bodemarchief verstoord worden door de aanleg van een ondergrondse parking (twee niveaus) met errond een nieuwe ontdubbelde riolering.

LEGENDE		
<p style="text-align: center;">Aalst Esplanadeplein - Dendermondsesteenweg Proefsleuven 17-AAL-EP - 2020B155 Impact geplande werken</p>	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoekszone Kadaster Ondergrondse parking en riolering Wegenis 	<p>Schaal 1:600 Digitaal aangemaakt op: 04/06/2020 Bron: STAD AALST & AGIV</p>
		OPDRACHTHOUDER
		<p>SOLVA Gentsesteenweg 1B 9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM</p>

Figuur 53: Kadaster met aanduiding van de impact van de geplande werken (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 04/06/2020)

- *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Er is voor Aalst momenteel nauwelijks archeologisch onderzoek buiten de stadsversterking. Het potentieel van de site bevindt zich in de opbouw van kennis over het gebruik en de inrichting van een grote zone buiten de stadsomwalling en dit zowel in de middeleeuwse als de postmiddeleeuwse periode. Zijn de sporen gelijkaardig als deze in de stad? Worden er andere activiteiten uitgeoefend?

Daarnaast is de kennis over de gracht van de stadsversterking en de verschillende faseringen van de stadsgracht/wal/muur beperkt. Een onderzoek over een grotere oppervlakte zou met zekerheid meer inzicht verschaffen in de opbouw en de fasering/datering van deze versterking. Bovendien is er op dit ogenblik ook nauwelijks iets geweten over eventuele bastioneringswerken. De gracht gevonden op de parking zou onderdeel kunnen zijn van een dergelijke bastionering. Hierover kan mogelijk uitsluitel verkregen worden bij een groter ruimtelijk inzicht. Ook de Kattestraatpoort is op archeologisch vlak nog niet onderzocht. Dateert deze poort uit de eerste fase van de stadsversterking of is ze later her- of verbouwd of uitgebreid?

Op regionaal/Vlaams niveau biedt een onderzoek de kans om een vergelijking te maken met andere stadsversterkingen. Op welk vlak verschillen ze en op welk vlak zijn er overeenkomsten? Ook is er vergelijking mogelijk met buitenwijken in andere steden. Vinden hier dezelfde activiteiten plaats, ...?

- *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

Neen, het uitgevoerde vooronderzoek biedt voldoende inzicht voor een gedegen inschatting.

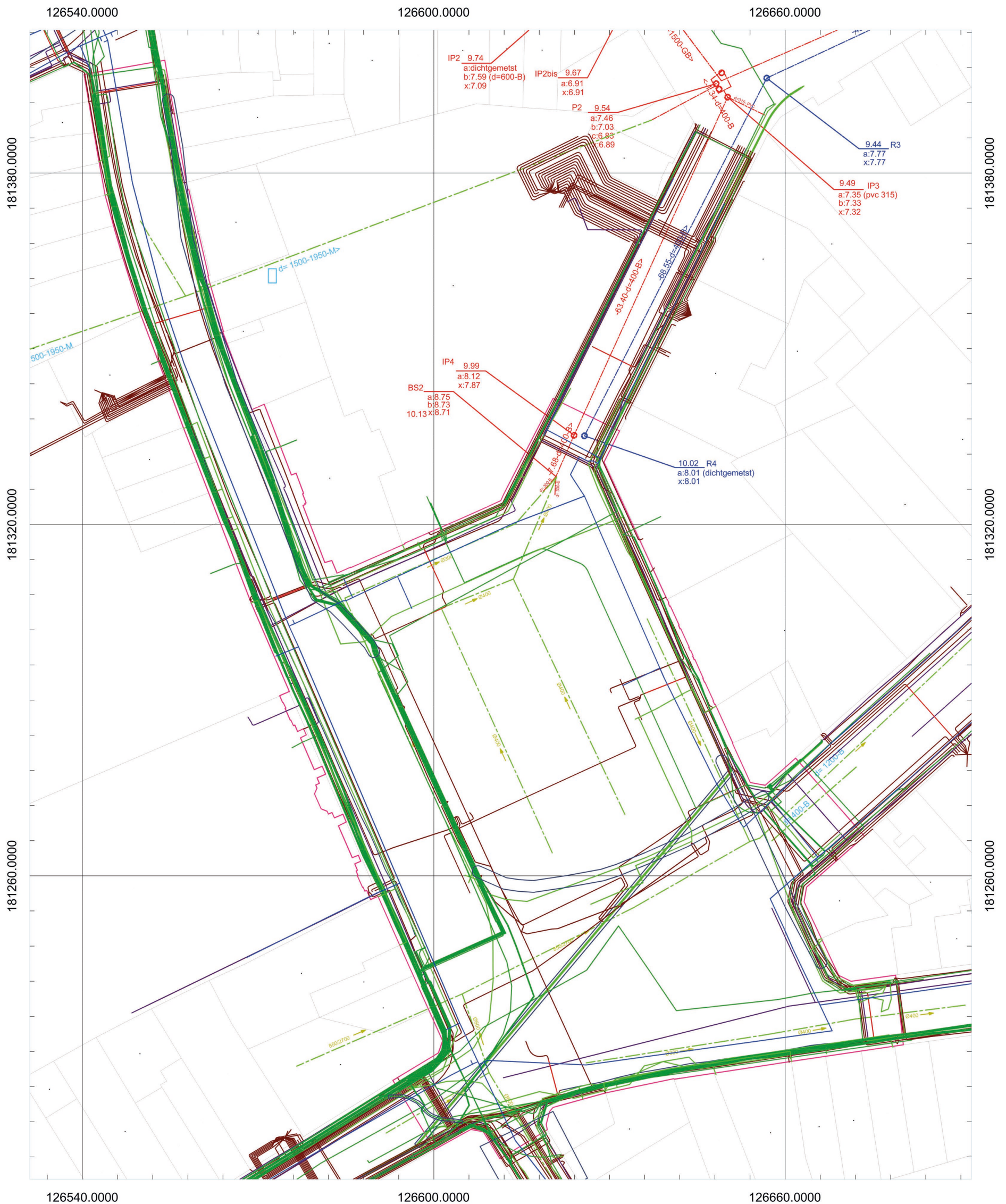
3.4.3.2 AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT EN AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

Zie figuur 51.

Op basis van het vooronderzoek is in theorie over het ganse projectgebied archeologisch erfgoed te verwachten, zij het wel dat er nuances te maken zijn, daar waar reeds nutsleidingen liggen (zie hieronder). Bij het archeologisch vooronderzoek is bovendien vastgesteld dat het archeologisch erfgoed zich onmiddellijk onder de bestaande verharding (tussen 30 en 42 cm dik) bevindt.

Dit is althans het geval voor de zones waar geen nutsleidingen aanwezig zijn. Voor de zones waar er nutsleidingen aanwezig zijn is er een onderscheid te maken tussen de zones onder de voetpaden en deze onder het plein/wegenis.

- De nutsleidingen onder de voetpaden verstoren minstens het bovenste gedeelte van het archeologisch bodemarchief (minstens tot 1 meter diepte). Dit betekent dat er met de geplande werken op deze plaats geen significante kenniswinst meer te halen is.
- De nutsleidingen op het plein gaan vaak tot een diepte van ca. 80 cm – 1 m. Het archeologisch vooronderzoek heeft aangetoond dat op de meeste plaatsen het archeologisch erfgoed echter dieper reikt dan de onderzijde van de verstoring van deze nutsleidingen. De bestaande rioleringen hebben een iets grotere impact/diepte. Wel is hierbij op één plaats vast gesteld dat de breedte van de uitgravingen voor de bestaande rioleringen gering is.

LEGENDE		
Aalst Esplanadeplein - Dendermondsesteenweg Proefsleuven 17-AAL-EP - 2020B155 Bestaande toestand nutsleidingen	<ul style="list-style-type: none"> — Onderzoekszone — Kadaster 	Schaal 1:600 Digitaal aangemaakt op: 04/06/2020 Bron: STAD AALST & AGIV
		OPDRACHTHOUDER
		SOLVA Gentssesteenweg 1B 9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

Figuur 54: Kadaster met bestaande toestand nutsleidingen (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 04/06/2020)

3.4.3.3 AFBAKENING VAN DE ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

In het gehele projectgebied wordt archeologisch erfgoed verwacht. Zie figuur 50.

3.4.3.4 BEANTWOORDEN VAN DE VOOROPGESTELDE VRAAGSTELLING

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem had tot doel om informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. De meeste aandacht hierbij ging uit naar de oudere periodes, aangezien er voor deze sowieso geen informatie beschikbaar is, en naar de laatmiddeleeuwse/postmiddeleeuwse periode aangezien in deze periodes talrijke activiteiten hebben plaatsgegrepen op de site. Na het vooronderzoek kan op volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen geantwoord worden:

- Zijn er antropogene sporen aanwezig?
→ Ja, in gans het onderzoeksgebied.
- Op welke niveaus manifesteren deze zich?
→ De bovenzijde van de sporen situeert zich tussen 30 en 42 cm onder het bestaande looppniveau. De onderzijde van de meeste sporen is niet vast gesteld. Voor de sporen waarvan het wel is vastgesteld blijkt dat er zeker een aantal tot een diepte van meer dan 2m80 reiken.
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes? Laatmiddeleeuws? Postmiddeleeuws?
→ De sporen behoren enerzijds tot de late en de postmiddeleeuwen en dateren allen van voor de aanleg van het plein in het midden van de 19de eeuw. Er is ook één spoor aangetroffen uit de metaaltijden of de vroeg-Romeinse periode en één mogelijk uit de vroege middeleeuwen.
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
→ Ja. Verschillende sporen zijn onderdeel van de stadsversterking t.t.z. gracht en weermuur. Er zijn ook aanwijzingen dat er mogelijk een gracht van bastioneringswerken aanwezig is. Daarnaast behoren verschillende sporen tot woonhuizen en hun bijhorende achtererven.
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefputten een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van een occupatie?
→ Ja. Het gaat enerzijds om sporen gelinkt aan de stadsversterking en anderzijds sporen gelinkt aan bewoning en daaraan gekoppelde activiteiten. De omvang van de sporen is gekend. Er zijn sporen aangetroffen in het ganse projectgebied.
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden?
→ Ja. Het gaat enerzijds om sporen gelinkt aan de stadsversterking en anderzijds sporen gelinkt aan bewoning en daaraan gekoppelde activiteiten. De sporen van de stadsversterking dateren uit de periode 13de-midden 18de eeuw. De sporen van bewoning en daaraan gekoppelde activiteiten dateren uit de periode 14de-midden 19de eeuw. Eén spoor dateert uit de metaaltijden of de vroeg-Romeinse periode en één mogelijk uit de vroege middeleeuwen.
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van de archeologische vindplaatsen?
→ De bewaringstoestand is zeer goed, zoals verwacht op basis van het vooronderzoek.
- Wat is de waarde en het kennispotentieel van de vastgestelde archeologische vindplaatsen?
→ Er is voor Aalst momenteel nauwelijks archeologisch onderzoek buiten de stadsversterking. Het potentieel van de site bevindt zich in de opbouw van kennis over het gebruik en de inrichting van een grote zone buiten de stadsomwalling en dit zowel in de middeleeuwse als de postmiddeleeuwse periode. Zijn de sporen gelijkaardig als deze in de stad? Worden er andere activiteiten uitgeoefend?
Daarnaast is de kennis over de gracht van de stadsversterking en de verschillende faseringen van de stadsgracht/wal/muur beperkt. Een onderzoek over een grotere oppervlakte zou met zekerheid meer inzicht verschaffen in de opbouw en de fasering van deze versterking. Bovendien is er op dit ogenblik ook nauwelijks iets geweten over eventuele bastioneringswerken. De gracht gevonden op de parking zou onderdeel kunnen zijn van een dergelijke bastionering. Hierover kan mogelijk uitsluitel verkregen worden bij een groter ruimtelijk inzicht. Ook de Kattestraatpoort is op archeologisch vlak nog niet onderzocht. Dateert deze poort uit de eerste fase van de stadsversterking of is ze later her- of verbouwd of uitgebreid?
Op regionaal/Vlaams niveau biedt een onderzoek de kans om een vergelijking te maken met andere stadsversterkingen. Op welk vlak verschillen ze en op welk vlak zijn er overeenkomsten? Ook is er vergelijking mogelijk met buitenwijken in andere steden. Vinden hier dezelfde activiteiten plaats....?

- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de archeologische vindplaatsen?
 - Over een oppervlakte van 8757 m² zal een heraanleg van de bovenbouw gebeuren. Hiervoor zal het bodemarchief tot op een diepte van maximaal 73 cm verstoord worden. De grootste impact vindt plaats over een oppervlakte van 6115 m². Hier zal het bodemarchief verstoord worden door de aanleg van een parking (twee niveaus) met errond een nieuwe ontdubbelde riolering.
- Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven; wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van deze zones?
 - Zie figuur “impact geplande werken”
- Welke maatregelen dienen desgevallend genomen te worden ten aanzien van de archeologische sporen?
 - Vlakdekkende opgraving. Omwille van praktische redenen wordt de opgravingszone in 11 delen opgesplitst. Deze worden achtereenvolgens uitgevoerd in functie van de werken. Voor een motivering van afbakening, opsplitsing per deelzone, gedetailleerde vraagstelling en plan van aanpak per deelzone, in te zetten natuurwetenschappelijk onderzoek, zie bijlage 5b: Aalst Esplanadeplein, vraagstellingen_deelzone.
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig?
 - Er dient geen natuurwetenschappelijk onderzoek uitgevoerd te worden om de verdere kenniswinst te kunnen inschatten, dat kan op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek voldoende geduid worden; in het verdere traject zal natuurwetenschappelijk onderzoek wel noodzakelijk zijn.
- Is er verder (voor)onderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?
 - Ja, vlakdekkende opgraving (zie verder, bijlage 5b).

4 BIBLIOGRAFIE

4.1 LITERATUUR

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. EN DE BLUST G. (2002) *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

CLEMENT C. (in voorbereiding) Baardegem De Faluintjes. Archeologisch onderzoek, *SOLVA Archeologie-rapport*, onuitgegeven rapport.

DE CLERCQ, W. (2017) De houten boerderijbouw in het noordelijk deel van het graafschap Vlaanderen, Een cultureel-biografische verkenning in bouwtradities (ca. 500-1500 n. Chr.), in: DE GROOTE, K. & ERVYNCK, A. (red.), *Gentse geschiedenissen ofte, nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent*, 45-66.

DE GRAEVE, A. (in voorbereiding) Ronse Pont West. Archeologisch onderzoek, *SOLVA Archeologie-rapport*, onuitgegeven rapport.

IN'T VEN I., DE CLERCQ W. (2005) *Een lijn door het landschap. Archeologie en het VTN-project 1997-1998*, Brussel: Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed.

PEDE, R., CLEMENT, C., DE CLEER, S., GUILLAUME, V. & CHERRETTÉ, B. 2015. Ronse De Stadstuin. Archeologisch onderzoek. *SOLVA Archeologie-rapport 20*, SOLVA Dienst Archeologie: Erembodegem.

VANHOLME, N., Taelman, E. & CHERRETTÉ, B. 2015. Kruishoutem Containerpark. Archeologisch Onderzoek. *SOLVA Archeologie-rapport 40*, SOLVA Dienst Archeologie: Erembodegem.

W. DE MAEYER, S. VAN CAUWENBERGH, S. KLINKENBORG, E. Taelman EN B. CHERRETTÉ (2014) Aalst Hopmarkt – Fase 2. Onderzoek van de pandgangen en de poel, *SOLVA Archeologie-rapport 25*, onuitgegeven rapport.

4.2 WEBSITES

Laatste raadpleging op //

<https://www.dov.vlaanderen.be>

<https://www.geopunt.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

<https://maps.google.be>

<http://www.cartesius.be>

<http://cai.onroenderfgoed.be/>

5 BIJLAGEN

- Algemene Projectinfo
- Info per fase
- Dagrapporten
- Sporelijst
- Vondstenlijst
- Plannenlijst
- Fotolijst